

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA
SEYAHAT ACENTELERİNİN
EKOTURİZM FAALİYETLERİ:
DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA**

Burcu KIVILCIM

**Doktora Tezi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Doç. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ
2020
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI

Burcu KIVILCIM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA SEYAHAT
ACENTELERİNİN EKOTURİZM FAALİYETLERİ: DOĞU
KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ

ERZURUM- 2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Seyahat Acentelerinin Ekoturizm Faaliyetleri: Doğu Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[26.06.2020]

Aslı Islak İmzalıdır

[Burcu KIVILCIM]

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Nilgün Sanalan Bilici danışmanlığında, Burcu Kıvılcım tarafından hazırlanan bu çalışma 26/06/2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr. Elbeyi PELİT

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi :Doç.Dr. Nilgün Sanalan BİLİCİ

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi :Doç.Dr. Mehmet Sinan BAŞAR

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi :Dr.Öğr.Üyesi Erkan GÜNEŞ

Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi :Dr.Öğr.Üyesi Ali İSKENDER

Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE SEYAHAT ACENTELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN TANIMI	4
1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN AMAÇLARI VE ÖNEMİ.....	6
1.3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN ÖZELLİKLERİ VE İLKELERİ	8
1.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN BOYUTLARI	13
1.4.1. Ekonomik Boyut	13
1.4.2. Sosyo-Kültürel Boyut.....	13
1.4.3. Çevresel Boyut	14
1.4.3.1. Taşıma Kapasitesi.....	15
1.4.3.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)	18
1.4.3.3. Ekolojik Ayak İzi	19
1.5. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE SEYAHAT ACENTELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	20
1.5.1. İç Yönetim.....	21
1.5.2. Ürün Geliştirme ve Yönetimi	22
1.5.3. Tedarik Zinciri Yönetimi	23
1.5.4. Müşterilerle İlişkiler	23
1.5.5. Destinasyonlarla İşbirliği	24

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EKOTURİZM FAALİYETLERİ

2.1. EKOTURİZMİN TANIMI VE EKOTURİST KAVRAMI	25
2.2. EKOTURİZMİN AMAÇLARI VE ÖNEMİ	28
2.3. EKOTURİZMİN ÖZELLİKLERİ VE İLKELERİ	30
2.4. EKOTURİZMİN ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	33
2.5. EKOTURİZM FAALİYETLERİNİN SINIFLANDIRILMASI	34
2.5.1. Öğrenmeye Dayalı Ekoturizm Faaliyetleri	35
2.5.1.1. Agro-Turizm (Çiftlik/Tarım Turizmi)	35
2.5.1.2. Botanik Turizmi	36
2.5.1.3. Doğa Fotoğrafçılığı	36
2.5.1.4. Kuş ve Yaban Hayatı Gözlemciliği	36
2.5.1.5. Kültür Turizmi; Festivaller, Şenlikler, Gelenek-Görenek Turizmi, Tarihsel Geziler	37
2.5.1.6. Mağara Turizmi	37
2.5.2. Eğlenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinlikleri	37
2.5.2.1. Maceraya Dayalı Faaliyetler	37
2.5.2.1.1. Akarsu Turizmi (Kano, Rafting, Yelkencilik)	37
2.5.2.1.2. Balonla Gezme	38
2.5.2.1.3. Dağcılık ve Tırmanma	38
2.5.2.1.4. Kış Turizmi	38
2.5.2.1.5. Safari	38
2.5.2.1.6. Yamaç Paraşütü	38
2.5.2.2. Sportif Faaliyetler	39
2.5.2.2.1. Atlı Doğa Yürüyüşleri	39
2.5.2.2.2. Av Turizmi	39
2.5.2.2.3. Bisiklet Turizmi	39
2.5.2.2.4. Scuba Diving (Su Altı Dalış)	39
2.5.2.2.5. Sportif Olta Balıkçılığı	39
2.5.2.2.6. Trekking (Yürüyüş)	40
2.5.3. Dinlenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinlikleri	40
2.5.3.1. Kamp/Karavan Turizmi	40

2.5.3.2. Sağlık Turizmi.....	40
2.5.3.3. Yayla Turizmi.....	40
2.6. DÜNYADA EKOTURİZM	41
2.7. TÜRKİYE’DE EKOTURİZM.....	42
2.8. DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE EKOTURİZM	43
2.9. ALANYAZINDA EKOTURİZM	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA SEYAHAT ACENTELERİNİN EKOTURİZM FAALİYETLERİ: DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	53
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	54
3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	55
3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	55
3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	56
3.6. VERİLERİN HAZIRLANMASI	57
3.7. VERİLERİN TOPLANMASI	58
3.8. BULGULAR.....	60
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA	115
EKLER.....	126
EK 1. Seyahat Acentelerinin Ekoturizm Faaliyetlerine Yönelik Görüşme(Mülakat) Formu	126
ÖZGEÇMİŞ.....	128

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA SEYAHAT ACENTELERİNİN
EKOTURİZM FAALİYETLERİ: DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR
ARAŞTIRMA****Burcu KIVILCIM****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ****2020, 128 sayfa****Jüri: Doç. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ****Prof. Dr. Elbeyi PELİT****Doç. Dr. Sinan BAŞAR****Dr. Öğr. Üyesi Erkan GÜNEŞ****Dr. Öğr. Üyesi Ali İSKENDER**

Bu çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm kapsamında yapmış olduğu ekoturizm faaliyetlerini belirlemek, yöneticilerin, kaynakların korunmasında göstermiş oldukları tutum ve davranışlarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasında en büyük görevin seyahat acentelerine düştüğü söylenebilir. Bu nedenle örneklem olarak seyahat acenteleri seçilmiştir. Kaynak çeşitliliği bakımından zengin bir ekoturizm potansiyeli taşımakta olan Doğu Karadeniz Bölgesi ise evren olarak seçilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir turizm kavramı ve seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizme yönelik faaliyetleri belirtilmiştir. İkinci bölümde, ekoturizm kavramı ve ekoturizm faaliyetleri açıklanmış, Dünya'da, Türkiye'de, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ve ilgili alanyazında ekoturizm faaliyetlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi, evren ve örneklemi, kapsam ve sınırlılıkları açıklanmış ve araştırmaya ilişkin analiz, bulgular, sonuç ve öneriler belirtilmiştir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği (mülakat) kullanılmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan 32 seyahat acentesi yöneticisi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Yöneticilere, sürdürülebilir turizm ve ekoturizme yönelik 18 açık uçlu soru sorulmuştur. Görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek, bir takım bulgular ortaya konulmuştur.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında yapmış oldukları ekoturizm faaliyetlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada, seyahat acentelerinin ekoturizm faaliyetlerinin tamamına yer vermedikleri ve ekoturizm kavramını, çevresel boyuttan ele alırken, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutunu geri planda tuttukları, dolayısıyla seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarına yönelik tutum ve davranışlarının yeterince gelişmediği sonucu çıkarılmaktadır. Sonuçlar ışığında, seyahat acenteleri ve tüm paydaşlara yönelik sürdürülebilir turizm ve ekoturizm eğitimlerinin zorunlu tutulması ve uygulamaların kontrollü yapılması, taşıma kapasitesi planlaması yapılması, altyapı-üstyapı sorunlarının ve tanıtım eksikliklerinin giderilmesi gibi bir takım önerilerde bulunulabilir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Ekoturizm, Seyahat Acenteleri, Doğu Karadeniz Bölgesi

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****ECOTOURISM ACTIVITIES OF TRAVEL AGENTS WITHIN THE CONCEPT OF SUSTAINABLE TOURISM: A RESEARCH IN EASTERN BLACK SEA REGION****Burcu KIVILCIM****Advisor: Assist. Prof. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ****2020, 128 sayfa****Jury: Assoc. Prof. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ****Prof. Dr. Elbeyi PELİT****Assoc. Prof. Dr. Sinan BAŞAR****Assist. Prof. Dr. Erkan GÜNEŞ****Assist. Prof. Dr. Ali İSKENDER**

This study has been carried out to determine the ecotourism activities of the travel agencies in the Eastern Black Sea Region within the scope of sustainable tourism and to demonstrate the attitudes and behaviors of the managers in the protection of resources. It can be said that the biggest role in sustainability belongs to travel agents. For this reason, travel agents have been chosen as samples. Also, due to having rich ecotourism potential in terms of resource diversity, the Eastern Black Sea region has been chosen as the universe.

The study consists of three parts. In the first part; the notion of sustainability, the concept of sustainable tourism and the activities of travel agencies towards sustainable tourism are specified. In the second part; ecotourism notion and ecotourism activities have been explained, also, ecotourism activities which are done in the world, Turkey, the Eastern Black Sea and relevant literature have been dealt with. In the third part, the problem, purpose, importance, method, universe and sample, scope and limitations of the research are explained and analysis, findings, results and suggestions related to the research are specified.

A semi-structured interview technique (interview), one of the qualitative research methods, was used in the research. Face to face interviews done with 32 travel agent managers in the Eastern Black Sea region. 18 open-ended questions were asked to the managers related to sustainable tourism and ecotourism. The interviews were recorded with a voice recorder. Some findings have been revealed by analyzing the obtained data via the content analysis method.

In this research conducted to determine the ecotourism activities carried out by the travel agencies in the Eastern Black Sea Region within the scope of sustainability, it is concluded that travel agencies do not include all of their ecotourism activities and they push the socio-cultural and economic dimension in the background while handling the concept of ecotourism, accordingly, the attitudes and behaviors of travel agencies towards sustainable tourism and ecotourism concepts are not sufficiently developed. In the light of the results, some suggestions can be made such as making sustainable tourism and ecotourism training obligatory for travel agencies and all stakeholders and controlling the applications, planning the carrying capacity, eliminating infrastructure-superstructure problems, and publicity deficiencies.

Keywords: Sustainable Tourism, Ecotourism, Travel Agents, Eastern Black Sea Region

KISALTMALAR DİZİNİ

CEAC	: Kanada Çevresel Danışma Konseyi
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
HES	: Hidroelektrik Santral
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
IUCN	: Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KTKGB	: Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri
NFA	: Ulusal Ayak İzi Hesaplamaları
TIES	: Uluslararası Ekoturizm Derneği
TM	: Turizm Merkezleri
TOI	: Tur Operatörleri Girişimi
TUIK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO & MAB	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü & İnsan ve Biyosfer Programı
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
WCED	: Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu
WTO	: Dünya Turizm Örgütü
WWF	: Dünya Doğayı Koruma Vakfı

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Doğu Karadeniz Bölgesi Nüfusu	43
Tablo 2. Doğu Karadeniz Bölgesi KTKGB ve Turizm Merkezleri	44
Tablo 3. Doğu Karadeniz Bölgesi Tabiat Alanları ve Milli Parkları	44
Tablo 4. Doğu Karadeniz Bölgesi 2017-2018 Yılları Arası Turist Sayısı	46
Tablo 5. Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm İşletmeleri Sayısı	48
Tablo 6. Araştırma Örnekleminin İllere göre Dağılımı.....	56
Tablo 7. Verilerin Hazırlanmasında Yararlanılan Kaynaklar.....	57
Tablo 8. Görüşmenin (Mülakat) Yapılması Sürecine İlişkin İstatistikler	59
Tablo 9. Katılımcıların demografik yapısına ilişkin bulgular	60
Tablo 10. “Sürdürülebilirlik size ne ifade etmektedir?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	62
Tablo 11. “Doğu Karadeniz Bölgesi’nde sürdürülebilir turizmin uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	63
Tablo 12. “Acenteniz, yazılı sürdürülebilirlik politikalarına sahip mi? Eko etiket, sürdürülebilir turizm belgesi gibi sertifikalarınız var mı?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi.....	66
Tablo 13. “Sürdürülebilir turizm / Ekoturizm projelerinde yer alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi projeler?” Sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	67
Tablo 14. “Ekoturizm sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	68
Tablo 15. “Doğu Karadeniz’in ekoturizm için uygun bir destinasyon olabileceğini düşünüyor musunuz? Neden evet ya da neden hayır?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi.....	69
Tablo 16. “Acenteniz ekoturizme katkıda bulunmak için herhangi bir şey yapıyor mu? Cevabınız evet ise neler yapıyor?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	72
Tablo 17. “Doğu Karadeniz’i Ekoturizm odağı olarak tanıtmak için herhangi bir şey yapıyor musunuz? Yapıyorsanız neler?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	74

Tablo 18. “ <i>Acentenizde ekoturlar düzenleniyor mu? Cevabınız evet ise, en çok hangi ekoturlar ve en çok hangi destinasyon talep görüyor?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	75
Tablo 19. “ <i>Acentenizde doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetler yapılıyor mu? Cevabınız evet ise, neler yapılıyor?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	78
Tablo 20. “ <i>Kitle turizm faaliyetlerine yönelik turlarınız mevcut mudur? Turlar ortalama kaç kişilik?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	80
Tablo 21. “ <i>Tur düzenlerken bölgenin taşıma kapasitesini dikkate alıyor musunuz? Taşıma kapasitesinin planlanması, ziyaretçi sayılarının kontrol edilmesi gibi önlemler alıyor musunuz?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	81
Tablo 22. “ <i>Acentenizde yerel istihdama yer veriyor musunuz? Evet, ise ne ölçüde? Kaç kadın?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	84
Tablo 23. “ <i>Acente çalışanları sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim alıyor mu?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	85
Tablo 24. “ <i>Turlarda, turistleri sürdürülebilirlik ve ekoturizm hakkında bilgilendirir misiniz?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	86
Tablo 25. “ <i>Ekoturlarınız en çok hangi mevsimde? Turizmi 12 aya yaymak adına yapmakta olduğunuz faaliyetleriniz var mı?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	88
Tablo 26. “ <i>Doğu Karadeniz Bölgesi’nin sürdürülebilir gelişimi için hangi ekoturizm faaliyetleri ön plana çıkarılmalıdır?</i> ” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi	91

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ekoturizm Faaliyetlerinin Sınıflandırılması	35
Şekil 2. Doğu Karadeniz Bölgesi İl Haritası.....	43

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının yürütülmesinde bana yardımcı olan başta danışmanım Doç. Dr. Nilgün SANALAN BİLİCİ'ye, çalışmanın başından sonuna kadar her türlü desteği sağlayan sayın hocalarım Prof. Dr. Gökalp Nuri SELÇUK, Prof. Dr. Elbeyi PELİT, Doç. Dr. Sinan BAŞAR, Dr. Öğr. Üyesi Erkan GÜNEŞ, Dr. Öğr. Üyesi Ali İSKENDER ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail ÇALIK'a ayrı ayrı teşekkür ederim.

Ayrıca doktora eğitimim boyunca her zaman destek olan, bu tez çalışmasının uygulama aşamasında yanımda olan ve yardımcı olan canım anneme, babama ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Erzurum 2020**Burcu KIVILCIM**

GİRİŞ

Dünyada yaşanan bilimsel, teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmeler, bireylerin yaşamını daha kolay ve pratik hale getirmektedir. Bu durum refah seviyelerinin artmasına ve boş zaman yaratmalarına imkân vermektedir. Bireyler, boş zamanlarını, günlük yaşamın stresinden sıyrılma, psikolojik rahatlama sağlamak ve dinlenmek amaçlı değerlendirmeye ayırmaktadırlar.

Turizm sektörü, ülkelerin ekonomisinin gelişmesinde en önemli etkenlerdendir. Turizm hareketine katılan turistler, gelirlerinin bir kısmını turizme ayırmaktadır. Ülkeye gelen turistler, harcama yaparak, döviz bırakmakta ve ekonomik kalkınmaya destek sağlamaktadır. Türkiye, jeopolitik konumu ve sahip olduğu doğal, tarihi, sosyal ve kültürel kaynaklar dolayısıyla turizm açısından zengin bir ülkedir. Kaynak çeşitliliğinin çok olması turizm sektörünün gelişmesinde büyük etkiye sahiptir. Türkiye'yi her yıl binlerce turist ziyaret etmekte ve ziyaret eden turistler önemli miktarlarda harcama yapmaktadır. Turizmden elde edilen gelirler sayesinde, turizme yeni yatırımlar yapılırken, gelirler yeniden turizm için kullanılmaktadır. Bu yatırımlar; tesisler, binalar, oteller, restoranlar, seyahat işletmeleri, havaalanları, parklar, bahçeler, elektrik, su, yol gibi altyapı ve üstyapılardır. Turizme olan talep arttıkça yatırımlara olan ihtiyaç da artmakta ve elde edilen gelirler bu ihtiyaçlar için kullanılmaktadır.

Turizm endüstrisinin gelişmesi ve bireylerin zevk ve tercihlerinde değişimler meydana gelmesi ile birlikte, başlangıçta yoğun talep olan sejour (deniz-kum-güneş) turizmine alternatif olarak yeni turizm türleri arayışlarına girilmiştir. Bu arayışlar, alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Turizmde ortaya çıkan bu çeşitlendirmeler, turizme olan katılımı artırmış, gelirlerin artmasını ve turistlerin daha fazla harcama yapmasını sağlamıştır.

21. yy.da dünyada yaşayan nüfusun artması ve üretmekten çok tüketmeye başlanması, kaynakların koruma-kullanma dengesini kontrol altına alarak, sürdürülebilirliğini sağlama fikrinin ortaya atılmasını sağlamıştır. Sürdürülebilirlik uygulamaları; sahip olunan kaynakların korunarak devamlılığını sağlamayı içermektedir. Bu uygulamalar ise, ülkelerin gelişmişlik seviyelerini göstermektedir. Türkiye, kaynak çeşitliliği açısından zengin bir ülkedir. Her yıl bu kaynakları yerinde görmek için dünyanın dört bir yanından gelen ziyaretçileri ağırlamaktadır. Talebin yoğun olması ve

bilinçsiz kullanım sonrası kaynakların zarar gördüğü ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalındığı dikkatleri çekmiş ve bir takım sürdürülebilirlik uygulamaları başlatılmıştır. Bu konuda Türkiye’de, taşıma kapasitesi planlamaları, çevresel etki değerlendirmeleri, ekolojik ayak izi hesaplamaları gibi devlet düzenlemeleri yapılmaktadır. Ayrıca, tarihi eserlerin korunması, restore edilmesi, müzeler kurulması, sit alanları, korunan alanlar, milli parklar gibi özel alanlar oluşturulması gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Turizm sektörü, ülkelerin sahip olduğu doğal, tarihi, sosyal ve kültürel değerlerden beslenmektedir. Türkiye’de turizm sektörünün gelişmesinde en önemli unsur, sahip olduğu değerler bakımından zengin olmasıdır. Sektörün devamlılığı, bu değerlerin korunması ve gelecekte de aynı şekilde kullanılabilmesine bağlıdır. Dolayısıyla sürdürülebilirliğin sağlanmasında turizm işletmelerine önemli görevler düşmektedir.

Turizm işletmelerinin de aldığı bir takım önlemler vardır. Bu önlemlerden biri de, bir sürdürülebilir turizm türü olan ekoturizmin uygulanmasıdır. Ekoturizm; çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda koruma, geliştirme ve geleceğe aktarmayı kapsamaktadır. Ekoturizm faaliyetleri, çevresel koruma faaliyetlerine katılma, sosyal yaşam standartlarında refah artışı sağlama, kültürel mirası koruma, yerel halka öncelik tanıma, yerel istihdam sağlama ve yerel ekonomiye katkı sağlama gibi uygulamalardır. Seyahat acentelerinin ofis içerisinde tasarruf sağlamalarının yanı sıra, çevresel, tarihi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıyı korumaları gerekmektedir. Çünkü, Türkiye’nin sahip olduğu çekiciliklerden en fazla seyahat işletmeleri yararlanmaktadır. Kaynakların pazarlanmasında, turistlerin turizm aktivitelerine katılmalarında, doğa turlarında, tarihi ve kültürel yapıların gezilip görülmesinde, seyahat işletmeleri aracı olmakta ve eşlik etmektedir. Sektörün sürdürülebilirliği için en fazla çaba göstermesi gereken de yine seyahat işletmeleridir.

Son yıllarda, doğal yaşama, yeşillığe, kırsal turizme olan talep gittikçe artmaktadır. Özellikle, Doğu Karadeniz Bölgesi, yeşilin bin bir tonu, eşsiz manzarası, geniş yaylaları, akarsuları, tarihi yapıları, mimarisi, kültürel yapısı gibi özellikleri ile önemli bir ekoturizm potansiyeli oluşturmaktadır. Dinlenmeye, eğlenmeye ve öğrenmeye dayalı ekoturizm faaliyetlerine elverişli bir destinasyon olan bölgede, yayla turizmi oldukça

gelişmiştir. Özellikle Ayder Yaylası ve Uzungöl gibi bazı destinasyonlara yoğun talep vardır.

Ziyaretçi sayılarının planlanması ve bölgenin alabileceği maksimum kişi sayısını ifade eden taşıma kapasitesi, bazı destinasyonlarda aşılmış, aşırı ve bilinçsiz kullanımlar, bölgede yapılan HES ve kaçak yapılaşmalar sonucu çevresel tahribatlar meydana gelmiştir.

Bozulma tehlikesi ile karşı karşıya kalınması, yaşanacak turist kaybına ve ekonomik kayıplara neden olacağı için koruma-kullanma dengesinin sağlanması amacıyla bölgede ekoturizm faaliyetlerinin uygulanması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin ekoturizm faaliyetleri ve yöneticilerin ekoturizme yönelik tutum ve davranışları, sürdürülebilirliğe bakış açıları belirlenmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve seyahat acentelerinde sürdürülebilir turizm faaliyetleri açıklanacaktır. İkinci bölümünde, ekoturizm kavramı ve dünyada, Türkiye'de, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ve alanyazında ekoturizm faaliyetlerine yer verilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi, evren ve örnekleme, sınırlılıkları, verilerin hazırlanması, toplanması ve bulgular ortaya konulacaktır. Elde edilen bulgular çerçevesinde araştırmanın sonucu aktarılacak bir takım önerilerde bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE SEYAHAT ACENTELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN TANIMI

Yıllardır süregelen hızlı nüfus artışı ile birlikte kentleşme ve sanayileşme de artış göstermektedir. Bu artış doğal kaynakların kullanımını olumsuz etkilemektedir. Sınırlı olan doğal kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımı doğanın dengesini bozmakta, küresel ısınma, iklim değişikliği, buzulların erimesi, hava, su ve çevrenin kirlenmesi, flora ve faunanın zarar görmesi gibi çevresel sorunlara, dolayısıyla doğal kaynakların azalmasına ve hatta yok olmasına neden olmaktadır. Bu kaynakların daha fazla zarar görmemesi, korunması ve yenilenmesinin sağlanması düşüncesi sürdürülebilirliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sürdürülebilirlik kavramı; Latince “Sustinere” kelimesinden gelmektedir. (Çalık, 2014). Sürekliliğini sağlamak, devamını getirmek anlamlarına gelen sürdürülebilirlik, yaşanan çevresel sorunların çözümü ve kaynakların koruma-kullanma dengesinin sağlanmasını esas almaktadır. *“Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tükenmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneğidir.”* (Çevirgen & Demir, 2006:94-95). “Sürdürülebilirlik kavramı, doğal, sosyal, ekonomik vb. kaynakların dengeli bir şekilde kullanılarak, bu kaynakların tahrip edilmeden gelecek nesillere ulaştırılmasını sağlamak olarak tanımlanabilir (Dyllick & Hockerts, 2002:130)”. Çevresel sorunların çözümünü ve çevrenin korunmasını esas alan sürdürülebilirlik kavramına ilişkin ilk adım 1972 yılında Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı’nda atılmıştır. Daha sonra ise, 1984 yılında Tokyo Konferansı düzenlenmiştir. Ancak kavramın benimsenmesi ve yayılması 1987 yılında “Brundtland Ortak Geleceğimiz” adlı raporla olmuştur. Bu raporla sürdürülebilirlik kavramı turizme de uyarlanmıştır. Sürdürülebilirliğin önemine ilişkin 1992 yılında Rio de Janeiro zirvesinde çevre ve kalkınma konferansında “Gündem 21 raporu” hazırlanmıştır. 1992’deki Rio Konferansı’nın devamında, 1997’de Rio +5

Zirvesi ve 2002’de Johannesburg Zirvesi (Rio +10) düzenlenmiş ve Rio Konferansı’nda onaylanan ilkelerin bir bütün içinde nasıl uygulandığı ele alınmıştır (Erdoğan, 2015; Hoşcan, 2017; Şahin, 2013; Serçek, 2015; Uzun, 2012).

1987 yılında Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporunda “Gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini tehlikeye atmadan, mevcut kuşakların ihtiyaçlarını karşılamak” olarak tanımlanan sürdürülebilirlik kavramı (WCED, 1987:15), turizm açısından ise turizmin kaynağı olan doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliklerinin devamını sağlamayı ifade etmektedir (Sarkım, 2007).

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)’ne göre ise sürdürülebilir turizm; “Gelecekteki fırsatları koruyarak geliştirmeyi amaçlayan, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılayarak kültürel bütünlüğü, zorunlu ekolojik süreçleri ve biyolojik çeşitliliği koruyan ve ekonomik, sosyal, estetik ihtiyaçları karşılayan turizm çeşididir.”

Garrod & Fyall (1998:201)’e göre sürdürülebilir turizm, kaynakları tüketmeden ve turistleri kandırmadan ayrıca yerel toplumu sömürmeden gerçekleştirilen, turist, ev sahibi toplum ve turistik destinasyon arasında verimli ve uyumlu ilişkileri gerektiren faaliyetlerdir.

Tetik, (2012)’e göre sürdürülebilir turizm; turizme konu olan kaynakların tüketilmeden, kirletilmeden ve tahrip edilmeden gelecek nesillerin de kullanımını sağlayacak şekilde düzenlenmesidir.

Bramwell et al., (1996) sürdürülebilir turizmi, “Mevcut konaklama kapasitesini, yerel halkı ve çevreyi göz önünde bulundurarak mümkün olduğunca çabuk gelişen bir turizm türü” olarak tanımlamıştır (Uzun, 2012).

Bir başka tanımda sürdürülebilir turizm; küçük ölçekli, politik kararlarda halkın görüşüne saygı duyan ve kültürel ve çevresel faktörlere karşı duyarlı olan bir turizm şekli olarak ifade edilmiştir (McCool & Moisey, 2008).

Bir diğer tanıma göre sürdürülebilir turizm; ekonomik açıdan uygun fakat turizmin geleceğinin bağlı olduğu fiziksel çevre ve ev sahibi toplumun sosyal yapısına zarar vermeyen bir turizm şeklidir (Saarinen, 2006:1124).

Sürdürülebilir turizm yerel toplum için iyi bir yaşam kalitesi ve çevresel koruma sağlayarak turistlere çeşitli imkân ve hizmetler sunan faaliyetlerdir (Mitchell, 1998).

Bramwell & Lane (1993, s.2)'e göre sürdürülebilir turizm; turizm endüstrisi, turistler, yerel halk ve çevre arasındaki karmaşık ilişkilerin sebep olduğu gerilimi ve anlaşmazlıkları azaltmayı hedefleyen pozitif bir yaklaşımdır (Taşcıoğlu, 2016).

Duffy, Lauren N (2009)'a göre sürdürülebilir turizm; çevresel ve kültürel bozulmayı en aza indirmeyi, turist tatminini artırmayı ve bölge için uzun vadeli ekonomik gelişimi en üst seviyeye çıkarmayı hedefleyen bir yaklaşımdır.

Scharpf (1998)'a göre sürdürülebilir turizm; doğal, kültürel ve sosyal kaynakları uzun vadede geliştirerek koruyan ve ekonomik gelişmeyi olumlu destekleyen bir turizm çeşididir (Serçek, 2015).

Swarbrooke (1999)'a göre ise sürdürülebilir turizm; “turizmin geleceğinin bağlı olduğu ekonomik kaynakları yok etmeyen, ekonomik gelişmeye imkân sağlayan ve yöre halkının sosyal ve fiziki çevresini de dikkate alan turizm şeklidir.”

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak, sürdürülebilir turizm; turizme konu olan çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik değerleri, doğal yapısına zarar vermeden kullanarak turist memnuniyeti oluşturmak ve gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını karşılamayı gözeterek devamlılığını sağlamak olarak tanımlanabilir.

1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN AMAÇLARI VE ÖNEMİ

Turizm sektörü dünyada en hızlı gelişen sektörlerdendir. Turizmin sürdürülebilirliği ve gelişimi ise çevre koşullarının iyi olmasına bağlıdır. Turistlerin bir yöreyi ziyaret etmesindeki temel nedenlerden biri yörenin doğal güzelliği ve çekiciliğidir. Sektörün ayakta kalabilmesi için turizmin yararlandığı doğal kaynakların sürekliliğinin sağlanması gerekir. Bu noktada doğal alanlarının korunması ve geliştirilmesi turizm sektörü için önemli hale gelmektedir. Ancak, turizm sektöründen ekonomik anlamda daha fazla yararlanılması, turizm aktivitelerinin çeşitlenmesi ve turizme olan talebin artması, destinasyonların tahribatına ve sosyo-kültürel açıdan dejenere olmasına neden olmaktadır (Pelit, Baytok, & Oybalı, 2015). Gerek kitle turizminin yaygın olması gerek turizme konu olan kaynakların bilinçsiz kullanımı çevreyi ve turizm sektörünü olumsuz

etkilemektedir. Sürdürülebilir turizmde önemli olan bugünkü kaynakların gelecek nesillere bozulmadan aktarımını sağlamaktır. Turizm sektörü bölgelerin ve ülkenin kalkınmasında en önemli etkenlerdendir. Turizmin gelişmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hem ülke ekonomisi hem yerel kültür hem çevresel açıdan önem arz etmektedir. Turizmde sürdürülebilir gelişmenin sağlanabilmesi için doğal, tarihi, kültürel kaynakların ve biyolojik çeşitliliğinin zarar görmemesi ve korunarak sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir (Çevirgen & Demir, 2006,99).

Karacan (2007)'a göre sürdürülebilir turizmde temel amaç; çevreye, topluma, doğal, kültürel ve tarihi kaynaklara zarar vermeden, bölge ekonomisine ve toplumsal yaşantıya katkıda bulunarak turizmi geliştirmektir (Avcıkurt & Demirbulat, 2016).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'na göre sürdürülebilir turizmin amaçları (UNEP, 2009);

- Ekonomik Büyüme: Turizm destinasyonlarının ve işletmelerinin yaşayabilirliğini ve rekabet edebilirliğini sağlamak, böylece uzun vadede refah ve fayda sağlamaya devam edebilmeleridir.
- Yerel Refah: Turizmin ziyaretçi harcamaları dâhil, bölge refahına olan katkısını en üst seviyeye çıkarmaktır.
- İstihdam Kalitesi: Cinsiyet, ırk, engellilik gibi herhangi bir ayırım yapmadan ücret, hizmet koşulları ve erişilebilirlik düzeyi dâhil turizm tarafından yaratılan ve desteklenen tüm yerel işlerin sayısını ve kalitesini artırmaktır.
- Sosyal Eşitlik: Yoksullara sunulan fırsatları, gelirleri ve hizmetleri iyileştirmek de dâhil, turizmin ekonomik ve sosyal faydalardan herkesin eşit yararlanmasını sağlamaktır.
- Ziyaretçi Tatmini: Cinsiyet, ırk ya da engelli gibi ayrımlar yapmadan tüm ziyaretçilerin güvenli ve tatmin edici bir deneyim yaşamalarını sağlamaktır.
- Yerel Kontrol: Turizmin yönetimi ve geleceği hakkında planlama ve karar verme konusunda yerel toplulukların ve diğer paydaşların da katılımını sağlamaktır.
- Toplumsal Huzur: Toplumsal yapı, kaynak ve imkânlara erişim dâhil, yerel toplumlardaki yaşam kalitesini korumak ve güçlendirmek, herhangi bir toplumsal bozulma veya sömürüden kaçınmaktır.

- Kültürel Zenginlik: Ev sahibi toplulukların tarihi mirasına, özgün kültürüne ve geleneklerine saygı duymak ve geliştirmektir.
- Fiziksel Bütünlük: Hem kentsel hem de kırsal alandaki manzaraların kalitesini korumak ve geliştirmek ve çevrenin fiziksel ve görsel bozulmasını önlemektir.
- Biyolojik Çeşitlilik: Doğal alanların, habitatların ve vahşi yaşamın korunmasını desteklemek ve onlara verilen zararları en aza indirmektir.
- Çevresel Temizlik: Hava, su ve toprak kirliliğini ve turizm işletmeleri ve ziyaretçiler tarafından meydana gelen atık oluşumunu en aza indirmektir.
- Kaynakların Etkinliği: Turizm tesislerinin ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve işletilmesinde kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını en aza indirmektir.

Kanada’da düzenlenen Globe’90 Konferansı’nda sürdürülebilir turizmin beş temel amacı belirlenmiştir. Bunlar (Dowling&Fennel, 2003);

- Turizmin çevreye ve ekonomiye olan katkıları konusunda bilinci artırmak,
- Gelişmişlikte eşitliği savunmak,
- Yerel toplumun yaşam kalitesini artırmak,
- Ziyaretçilere tatmin edici bir deneyim sunmak,
- Bu amaçlarla beraber çevreyi korumaktır.

Sharpley (2000)’e göre sürdürülebilir turizmin amaçları iki temel başlık altında toplanmaktadır. Kalkınma amaçları; insanların yaşam kalitelerinin artırılması, temel ihtiyaçların karşılanması ve kararlara yerel halkın katılımının sağlanması gibi unsurları içermektedir. Sürdürülebilir amaçlar ise; sürdürülebilir nüfusu sağlamayı, yenilenemeyen doğal kaynakların tüketimini en aza indirmeyi ve kullanımını içermektedir.

Cater (1993)’e göre sürdürülebilir turizmin üç anahtar noktası vardır. Bunlardan ilki yerel toplumun yaşam standartlarını geliştirmek, ikincisi turistlerin ihtiyaçlarının karşılanması, üçüncüsü ise çevrenin korunmasıdır (Liu, 2003).

1.3. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN ÖZELLİKLERİ VE İLKELERİ

Sürdürülebilir turizm, doğal ve kültürel çevreyi korumayı ve geliştirmeyi içermektedir. Yerel toplumun kültürüne ve ekonomisine fayda sağlarken aynı zamanda

da çevreyi koruma özelliği taşır. Turizmde yaşanan gelişmeler ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel yönlerine zarar vermeden halkın katkısıyla uzun vadede sürdürülebilir bir turizm ürünü yaratır (Çevirgen & Demir, 2006:103). “Sürdürülebilir turizm, yaşam destek sistemlerini, biyolojik çeşitlendirmeyi, gerekli ekolojik süreci ve kültürel entegrasyonu korurken; ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların tam olarak karşılanabileceği şekilde tüm kaynakların yönetimidir” (Gordon, 2005). Bu tanımdan hareketle sürdürülebilir turizmin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Çalık, 2014):

- Sürdürülebilir turizm ekolojik yapının, doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin korunması için çevrenin en uygun şekilde kullanımını hedefler.
- Sürdürülebilir turizm yerel toplumun sosyo-kültürel yapısının, yaşam tarzlarının, kültürel miras ve geleneklerinin korunmasını sağlar.
- Sürdürülebilir turizm, yerel toplumun ekonomisine katkı sağlar, yoksulluğun azaltılması ve istihdam sağlanmasını hedefler.

Kahraman & Türkay (2006)’a göre sürdürülebilir turizmin özellikleri;

- Doğal, tarihi ve kültürel kaynakları, yalnızca günümüzde yararlananlar için değil aynı zamanda gelecek nesillerin kullanımı için de korumak,
- Turizmin gelişimini, yörenin çevresel, sosyal ve kültürel yapısına zarar vermeyecek şekilde planlamak ve yönetmek,
- Gerektiğinde çevre kalitesinin sürekliliğinin ve gelişiminin sağlanması,
- Maksimum düzeyde bir turist memnuniyeti ve turistik çekim unsurlarının sürekliliğinin sağlanması,
- Turizmden elde edilen faydanın toplumun her kesimine yayılmasıdır.

Simpson (2010) sürdürülebilir turizmin özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- Sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik ve politik unsurlar içerir.
- Tüm paydaşların katılımını gerektirir.
- Toplumsal gelişmede geniş yaklaşımlar içerir.
- Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate alır.
- Faydaların eşit dağılımını sağlar.

Çevirgen & Demir (2006:99)’e göre ise sürdürülebilir turizmin özellikleri:

- Doğa temellidir,

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunur,
- Yerel halkın refahını savunur,
- Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkilerin en aza indirilmesi için hem turiste hem yerel halka sorumluluklar yükler,
- Yenilenemeyen doğal kaynakların kullanımını en aza indirmeyi hedefler,
- Yerel halka istihdam sağlar.

Sürdürülebilir turizmin doğru bir şekilde sağlanabilmesi ve etkili olabilmesi için bir takım ilkelere sahip olması gerekmektedir. (Beyhan & Ünügür, 2005; Buhalis & Fletcher, 1995)'e göre sürdürülebilir turizmin ilkeleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Turizm pazarlamasını ve promosyonlarını ortaya koymak,
- Harekete geçmek için ihtiyaçları tanımak,
- Yetersiz elemanları, yerleri ve toplulukları desteklemek,
- Kurallı bir şekilde gelişmenin amaçlarını oluşturmak,
- Alan ve varlık üzerindeki kontrolü yapmak, alanın gelişimi ve alanın sahibine karşı aktif bir politika izlemek,
- Malzeme yapısını oluşturmak,
- Doğayı korumak, talebe göre değil arza göre turistik düzenlemelerin yapılması,
- Tarım alanlarının ve ormanlık alanların kullanımını güçlendirmek,
- Önceliği yerel halka vermek, yerel mimariyi, gelenekler ile kültür ve folklor mirasını korumaya yardım etmek,
- Turizm pazarlamasının gereklerini dikkate almak ve ekonomik aktivitelerin düzenini genişletmektir.

Turistik destinasyonların yapısına göre taşıma kapasiteleri vardır. Bir dönem yaygın olan ve sıklıkla tercih edilen kitle turizmi, doğal alanların taşıma kapasitesinin aşıldığı durumda, bu alanlarda bozulmalara neden olmaktadır. Biyolojik çeşitliliğin de zarar görmesi üzerine talebe göre şekillenen turizm sektöründe, sürdürülebilirliği sağlamak açısından arza ve doğal alanların taşıma kapasitesine göre bireysel ya da daha küçük gruplarla yapılan turistik faaliyetler tercih edilmektedir. Böylece, doğal kaynaklar optimum düzeyde korunarak kullanılmaktadır.

Garrod & Fyall (1998), sürdürülebilir turizmle ilgili on ilke belirlemiştir. Bu ilkeler şu şekilde belirtilebilir:

- *Kaynakların sürdürülebilir kullanımı:* Doğal, sosyal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı son derece önemlidir. Bu durum, uzun vadeli kazanım sağlar.
- *Aşırı tüketimin ve atıkların azaltılması:* Turizmin kalitesini arttırmak için aşırı tüketimin ve atıkların azaltılmasını ve turizmin kalitesini etkileyecek maliyetlerden kaçınmayı sağlar.
- *Çeşitliliğin korunması:* Doğal, sosyal ve kültürel çeşitliliğin korunması ve desteklenmesi, uzun dönemde sürdürülebilir turizm için önemlidir.
- *Turizmin planlamayla bütünleştirilmesi:* Ulusal ve yerel stratejik planlama ile birlikte ele alınan turizm gelişimi ile turizm uzun süre varlığını sürdürebilir.
- *Yerel ekonomilerin desteklenmesi:* Ekonomik faaliyetleri ve çevresel maliyetleri dikkate alan turizm, hem yerel ekonomileri korumayı hem de çevresel zararlardan kaçınmayı sağlar.
- *Yerel halkları kapsaması:* Yerel halkların turizme katılması hem sektöre ve çevreye katkı sağlar hem de yerel halkın turizm deneyimlerinin kalitesini artırır.
- *Halka ve ilgili gruplara danışılması:* Sürdürülebilir turizm gelişim aşamalarında yerel halkın ve ilgili paydaşların fikri alınmalıdır.
- *Personelin eğitilmesi:* Sürdürülebilir turizmi uygulamaya dönüştüren ve sektöre hizmet eden personelin eğitimi turizm ürünlerinin kalitesini artırmada önem arz etmektedir.
- *Sorumlu bir turizm pazarlamasının yapılması:* Turistleri destinasyonun doğal, sosyal ve kültürel çevresi hakkında tam bilgi sahibi yapmayı ve bunlara saygı göstermeyi amaçlar. Buna ek olarak turist memnuniyetini de artırır.
- *Araştırma girişi:* Etkili veri toplama ve analizlerle yapılan araştırmalar, sorunları çözmede yardımcı olması ve destinasyonlara, sektöre ve tüketicilere katkı sağlaması açısından gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizmde esas olan günümüz doğal kaynaklarının gelecek nesillere bozulmadan aktararak sürdürülebilirliğini sağlayabilmektir. Bu doğrultuda kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımını önleyebilmek için sürdürülebilir turizme yönelik ilkeler ortaya koyulmaktadır. Öncelikle çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi, atıkların minimum düzeye indirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması hedef alınmaktadır. Tüm dünyanın ortak meselesi olan ve 1987 Brundtland raporunda da Ortak Geleceğimiz olarak

bahsedilen çevrenin korunması için turistler, yerel halk ve turizme katılan tüm paydaşların bilinçlendirilmesi ilkeler arasındadır. Çevrenin korunması ve gelecek nesillere temiz bir şekilde bırakılması için gerekli olan sürdürülebilir turizmde ulusal ve stratejik planlamalar yapılmalıdır. Yerel yönetimlere, yöre halkına, turizm işletmeleri ve turistlere sürdürülebilir turizm konusunda eğitim verilmelidir. Sürdürülebilir turizmde çevresel korunmanın yanı sıra yöre halkına fayda sağlaması da ilkeler arasındadır. Yörenin ekonomisine, kalkınmasına, halkın gelir durumuna ve istihdamına katkı sağlaması gerekmektedir. Bir diğer önemli olan husus ise, yöre halkının kültürüne, geleneklerine saygı duyulması ve halkın refahını bozmadan hoşgörü ve anlayışla yaklaşılmasıdır.

ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi)' un belirlemiş olduğu sürdürülebilir turizm ilkeleri ise şu şekildedir (Erdoğan, 2015);

1. Çevre turistik bir varlık olarak önemli bir değere sahiptir. O yüzden kısa dönemli değerlendirmeler ve planlar ile gelecek nesillere bırakacağımız varlıkları tahrip etmemeliyiz,
2. Turizm, destinasyon ve ziyaretçilerin yanı sıra topluma yararlı olabilecek olumlu bir faaliyet alanı olarak kabul edilmelidir,
3. Turizm ve çevre arasındaki ilişkinin uzun vadede sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi gerekir. Turizmin kaynaklara zarar vermesinin ya da geri döndürülemez etkilerinin önüne geçilmesi gerekmektedir,
4. Turizm faaliyetleri gelişmekte olduğu bölgenin ölçek, doğa ve karakterine saygı göstermelidir,
5. Her destinasyonda ziyaretçilerin ve yerel halkın ihtiyaçları arasında uyum sağlanmalıdır,
6. Dinamik olan bir dünyada sürekli değişim kaçınılmazdır. Değişikliğe uyum sağlayabilmek için sürdürülebilirliğin ilkelerinden ödün verilmemelidir,
7. Turizm sektöründeki bütün yerel yönetimler, özel işletmeler ve diğer kurumlar yukarıdaki ilkelere saygı göstermeli ve ilkelerin gerçekleşmesini sağlamak için birlikte çalışmalıdır.

Bu ilkelerden yola çıkarak, turizmin gelişmesi ve turizme konu olan doğal ve çevresel kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için öncelikle kaynakların en

uygun şekilde kullanılması, koruma-kullanma dengesinin sağlanması ve kültürel mirasa sahip çıkılması gerektiği söylenebilir. Yerel toplumun kültürüne saygılı, anlayışlı ve hoşgörülü davranmak, yöre halkına istihdam sağlamak ve tüm paydaşların katılımını sağlamak da sürdürülebilir turizmin ilkeleri arasındadır.

1.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN BOYUTLARI

Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) 'ne göre ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olmak üzere, sürdürülebilirliğin boyutlarını oluşturan üç ana bileşeni bulunmaktadır (Erdoğan, 2015). Sürdürülebilir turizmin boyutları şu şekildedir;

1.4.1. Ekonomik Boyut

Ekonomik açıdan sürdürülebilir turizm, bireylerin günümüz ve gelecekteki ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gerekli ekonomik yapının oluşması ve sürekliliğinin sağlanmasıdır. Dünya genelinde yaşanan gelişimlere paralel olarak bireylerin yaşam standartları da yükselmektedir. Bireyler artık turizme daha fazla vakit ayırmakta ve harcamalarını bu doğrultuda yapmaktadır. Dolayısıyla, turizm sektörü, ülkeye yüksek oranda döviz getirmekte ve ülkeler için gelir kaynağı olmaktadır. Gelir kaynağı olmakla birlikte yöre halkına istihdam olanağı sunmakta ve geçimlerini sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Turizm faaliyetlerinin giderek geliştiğini ve ileride de hızla artacağını düşünen ülkeler ve yerel yönetimler, dış turizmin yanı sıra iç turizm hareketlerine de önem vermekte ve turizme yapılan yatırımları artırmaktadırlar (Yavuz, 2011). Yeni konaklama tesisleri, restoranlar, seyahat acenteleri ve rekreasyon alanları gibi doğrudan turistik yatırımlara ağırlık vermekte aynı zamanda diğer sektörlerle de destek olmaktadır. Bu yüzden turizmin sürdürülebilirliği toplumun ekonomik gelişimi açısından önem taşımaktadır.

1.4.2. Sosyo-Kültürel Boyut

Sosyo-kültürel boyutuyla sürdürülebilirlik, temel olarak yöre halkının refahını gözetir. Halkın turizmden fayda sağlaması, yaşam standartlarının iyileşmesi, istihdam sağlanması, eğitim seviyesinin artması gibi unsurlar yöresel sürdürülebilir gelişmenin bir göstergesidir. Bu gösterge yalnızca günümüzde değil gelecek kuşakların da aynı refah

düzeyinde yaşamasını hedef almaktadır. Toplumun her kesiminin eşit şartlarda yaşaması ve yoksulluğun azaltılması oldukça önem arz etmektedir.

Turizm, kültür alışverişinde de önemli bir unsurdur. Farklı kültürlere, değer yargılarına, gelenek ve göreneklere, bakış açısına, inanişaya sahip insanlar, aynı anda ve aynı yerde, turizm sayesinde bir araya gelmektedirler (Sarkım, 2007). Turizm, turistlerin kendi kültürleri ile gittikleri yöre kültürünün tanışmasını ve kaynaşmasını sağlar. Turizm faaliyetlerinin, yapıldığı yörenin kültürüne uygun olması ve turistlerin, yöre halkının kültürüne saygı göstermesi esas noktadır. Günümüzde giderek halkın bilinçlenmesi, insanların farklı kültürlere açık ve hoşgörülü yaklaşması, yörede sanatsal ve kültürel etkinliklerin artış göstermesi halkın kendi kültürel mirasına sahip çıkması ve onu koruyarak gelecek nesillere aktarmak istemesi, kültürel açıdan sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Yöre halkı, yerel yönetim ve paydaşların işbirliğiyle yöreye ait olan kültürel mirasın tanıtılması, o yöreye hem uluslararası boyutta turist çekecek ve kültürün ilgi görmesini sağlayacak hem de yörenin turizmini geliştirecektir.

1.4.3. Çevresel Boyut

Çevresel açıdan bakıldığında ise, turizmle çevrenin birbiriyle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Turistler için bir yöreyi çekici yapan unsurlardan ilki çevrenin temiz, güzel ve göze hitap edebilecek olmasıdır. Çevrenin korunması ve kullanıma uygun olması turizme imkân verecektir. Doğal alanların bozulmadan nesilden nesle aktarımı ile turizmin sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Ancak nüfus artışı ile birlikte verimli alanlarda binaların yapılması sonrası oluşan kentleşme, sanayileşme sonrası oluşan hava, su ve toprak kirliliği, biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi ve ekolojik dengenin bozularak küresel ısınmaya neden olması, doğal ve tarihi alanların bozulması ve hatta yok olması gibi unsurlar çevreyi ve dolayısıyla turizmi olumsuz etkilemektedir. Olumlu çevresel etkilere bakıldığında ise, çevrenin turizmi geliştirdiği görülmektedir. Günümüzde artık turistler doğal yaşama yönelmekte, doğa seyahatleri yapmakta, tarihi yapıları ve kültürel dokuları görmek istemektedirler. Dolayısıyla bu kaynakların bozulmadan günümüze ve günümüzden korunarak geleceğe taşınması turizmin de geleceği açısından önem arz etmektedir. Hem turizmin olumsuz çevresel etkilerini azaltmak, hem de turizm faaliyetlerini geliştirmek için sürdürülebilir turizm ilkeleri ihmal edilmemelidir (Yavuz, 2011). “Kuşaklararası eşitlik ilkesini esas alan sürdürülebilirlik kavramına göre çevresel

veya ekolojik sürdürülebilirlik, bugünkü kuşakların yararlandığı bir çok çevresel kaynaktan gelecek kuşakların da yararlanabildiği, yaşanabilir ve temiz bir çevreyi gerekli kılmaktadır (Sarkım, 2007)”.

Bir ülkenin sürdürülebilir gelişimine katkı sağlamada en önemli unsur planlamadır. Doğru planlama yapıldığı takdirde turizmin olumsuz etkileri azalacak ve olumlu etkileri artacaktır. Bu bağlamda yapılan bir takım uygulamalar vardır. Taşıma kapasitesinin hesaplanması, çevresel etki değerlendirmesi ve ekolojik ayak izi ölçümleri gibi uygulamalar ülkelerin sürdürülebilir gelişimine olumlu etki etmektedir.

1.4.3.1. Taşıma Kapasitesi

Taşıma kapasitesi kavramı, fiziksel, ekonomik ve sosyo-kültürel çevrenin tahrip olmasına ve ziyaretçilerin memnuniyet kalitesinde kabul edilemez bir düşüşe neden olmadan, aynı zamanda bir turistik destinasyonu ziyaret edebilecek maksimum kişi sayısını ifade eder (<https://www.e-unwto.org>). Taşıma kapasitesi, bir bölgenin o bölgenin kaynaklarına zarar vermeyecek şekilde alabileceği maksimum kişi sayısıdır.

Bir bölgenin taşıma kapasitesinin bilinmesi, o bölgenin turizminin sürdürülebilirliğine katkı sağlamada oldukça etkili ve gereklidir. Kaynakların koruma-kullanma dengesini sağlayarak oluşabilecek tahribatı önlemeye yardımcı olur. Taşıma kapasitesi aşıldığı durumda bölgede zaman içinde kaynaklar, bilhassa yenilenemeyen kaynaklar zarar görecektir ve yok olacaktır. Bölgenin sahip olduğu kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak için o bölgede arz-talep arasındaki dengeyi kurmak gerekmektedir.

Taşıma kapasitesinin hesaplanması pek kolay değildir. Çünkü kapasite, yöreye, kaynaklara, zamana, talebe, ekonomik duruma, altyapı ve üstyapı gibi etkenlere göre değişiklik gösterebilir. Genellikle talebin yoğun olduğu bölgede ve yoğun olduğu sezonda taşıma kapasitesinin hesaplanarak ziyaretçi sayısının kontrol edilmesi taşıma kapasitesinin aşımını önleyebilir. WTO ve UNEP, 1992 yılında yayınladığı raporda taşıma kapasitesinin nasıl hesaplanacağını göstermiştir (Demir & Çevirgen, 2006:162).

$$\text{Taşıma Kapasitesi} = \frac{\text{Turistler tarafından kullanılan alan}}{\text{Ortalama bireysel standart}} \\ (\text{Metrekareye düşen kişi sayısı})$$

Günlük toplam ziyaretçi sayısı = Taşıma kapasitesi × Rotasyon katsayısı

$$\text{Rotasyon Katsayısı} = \frac{\text{Bölgenin turistlere açık olduğu gün sayısı}}{\text{Ortalama ziyaret süresi}}$$

Taşıma kapasitesi alanın büyüklüğüne, ne kadarının kullanıma açık olduğuna, ziyaretçi sayısı ve ziyaret süresi gibi faktörlere bağlıdır. Bu yüzden her bölgenin ve her yörenin taşıma kapasitesi farklıdır. Dünya turizm örgütü, 1983 yılında kırsal alanlar için günlük ziyaretçi sayılarını şu şekilde belirlemiştir (Çevirgen & Demir, 2006:162);

- Orman parkları: 0-15
- Şehir parkları: 15-70
- Yüksek yoğunluktaki piknik alanları: 300-600
- Düşük yoğunluktaki piknik alanları: 60-200
- Spor/takım oyunları: 100-200
- Golf: 10-15

Suya dayalı aktiviteler:

- Balık tutma/yelken 5-30
- Sürat motoru: 5-10
- Su kayağı: 5-15

Doğa patikalarında her bir kilometreye düşen kişi sayısı:

- Tırmanma:40
- Ata binme:25-80
- Kayak alanlarında her bir hektara 100 kayakçı

Yukarıdaki ziyaretçi sayılarından da görüldüğü üzere taşıma kapasiteleri yapılan aktivitelere göre de değişiklik göstermektedir. Taşıma kapasitesi temel olarak çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik olarak üçe ayrılmaktadır (Simon, Narangajavana, & Margués, 2004). Yapılan çalışmalarda fiziksel, psikolojik, politik gibi taşıma kapasitesi türleri de ortaya koyulmuştur (Saarinen, 2006, Erdoğan, 2015, Kervankıran, 2011, Sarkım, 2007, Çevirgen & Demir, 2006:161, Çeken, 2016:76).

- *Çevresel Taşıma Kapasitesi:* Bölgenin sahip olduğu kaynaklar flora ve fauna, doğal, tarihi ve kültürel yapıların kalitesinde ve ziyaretçi tatmininde istenmeyen ve yenilenemeyen bir değişme olmadan bölgeyi kullanan maksimum ziyaretçi sayısıdır (Tokmak, 2008).

Çevresel taşıma kapasitesi, turizmin çevreye olan etkisiyle ilgilidir. Bu durumda yalnızca ziyaretçi sayısı ile değil aynı zamanda ziyaretçilerin kullanım düzeyi ile de alakalıdır. Turistlerin tüketim alışkanlıkları, çevreye olan duyarlılıkları gibi etkenler çevresel taşıma kapasitesini etkilemektedir. Kullanım düzeyinin kontrol edilmediği durumda taşıma kapasitesi aşılır ve çevresel bozulmalar meydana gelir.

- *Sosyal Taşıma Kapasitesi:* Davranışsal ve toplumsal taşıma kapasitesi olarak da adlandırılan sosyal taşıma kapasitesi ziyaretçi deneyiminin kalitesinde kabul edilemez bir düşüş ve toplum üzerinde olumsuz bir etki olmadan bölge halkı tarafından kabul edilebilir maksimum kullanım düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2015). Bu tanıma bakıldığında sosyal taşıma kapasitesinin turistlerin tatmin düzeyi ile yerel halkın hoşgörü düzeyi arasında olduğu görülmektedir. Turizmin gelişmesi ile birlikte bölge turizmine olan talep artmakta ve turist sayısında da artışlar yaşanmaktadır. Bu yoğunluk yöre halkı tarafından kimi zaman memnuniyetle karşılanırsa da genellikle yaşanan kültürel yozlaşma, yöreye verdikleri tahribat, istihdam kaybı gibi nedenlerle yöre halkı bu yoğunluğa karşı çıkmakta ve dolayısıyla sosyal taşıma kapasitesi sınırları aşılmaktadır (Saveriades, 2000).

Sosyal taşıma kapasitesinin aşılmaması için öncelik yöre halkına verilmelidir. Yerel halkın tahammül edebileceği düzeyde turist kabul edilmeli ve yerel kültürün korunarak nesilden nesle aktarımını olumsuz etkileyecek her türlü faaliyetten kaçınılmalıdır.

- *Ekonomik Taşıma Kapasitesi:* Ekonomik taşıma kapasitesi, turizmin bölgeye sağladığı finansal faydadır (Papageorgiou & Brotherton, 1999:271).

Bir turistik ürünü sunarken üründen elde edilecek gelirin ürünü üretirken katlanılan maliyeti karşılama durumudur. Turizm faaliyetlerinin neden olduğu giderlerin, elde edilen geliri aşması durumunda ekonomik taşıma kapasitesi aşılmış olmaktadır. Dolayısıyla turizme konu olan kaynakların ekonomik taşıma kapasitesi belirlenmeli ve bu doğrultuda ilerlenmelidir (Sarkım, 2007).

- **Fiziksel Taşıma Kapasitesi:** Fiziksel taşıma kapasitesi insan eliyle oluşturulmuş olan kaynakların, turizm merkezleri, tesisler, alt yapı, üst yapı gibi fiziksel alanların taşıyabileceği kullanım düzeyidir. Bu düzeyin aşıldığı durumda kaynaklar tahrip edilecek, fiziksel bozulmalar, aşınma ve yıpranmalar meydana gelecektir (Erdoğan, 2015).
- **Psikolojik Taşıma Kapasitesi:** Psikolojik taşıma kapasitesi turistlerin beklentilerinin altında karşılaştıkları hizmet kalitesidir. Holden (2002)'ye göre, psikolojik taşıma kapasitesi ziyaretçilerin bölge ile ilgili memnuniyet düzeyleridir (Çalık, 2014). Turist çekim merkezlerindeki fiziksel olanaklar, kalabalık, halkın tutumu, zihinde canlandırılan imaj gibi etkenler psikolojik taşıma kapasitesini belirler. Beklentinin karşılanamadığı durumda turistte memnuniyetsizlik başlar. Bu durum ise psikolojik taşıma kapasitesinin aşımına neden olur.
- **Politik Taşıma Kapasitesi:** Turizmin ülkelere sağladığı sosyal ve ekonomik faydalar, ülkeler arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkileyebilir. Turizmin farklı kültürlerden insanları bir araya getirme ve kültürel kaynaşma fırsatı yaratma özelliği sayesinde devletlerarası geliştirilen sosyal ilişkiler ve turizmin ekonomik etkileri politik taşıma kapasitesini geliştirici etkiye sahiptir (Çalık, 2014).

1.4.3.2. Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)

Turizmin sürdürülebilirliğinde en önemli husus çevresel etkidir. Turizmin çevre üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymak amacıyla çevresel etki değerlendirmeleri yapılmaktadır. Çevresel etki değerlendirme; “*Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalardır.*” (www.ced.csb.gov.tr).

Çevresel etki değerlendirme, bir bölgede gerçekleştirilmek istenen projenin değerlendirilerek çevreye olan olumlu ve olumsuz yönlerinin saptanması ve olumsuz yönlerinin ortadan kaldırılmasını içeren rapordur. ÇED raporu, yatırımların proje aşamasında veya bölgenin gelişim projelerinin hazırlanması aşamasında, çevreye zarar

vermeden projenin gerçekleşmesini sağlamak için gereklidir (Kahraman & Türkay, 2006:59). Çevresel etki değerlendirmesinin amacı; planlanan faaliyetlerin çevreye olan olumsuz etkilerini belirleyip gerekli önlemleri almaktır. ÇED raporunda, kaynakların kullanım düzeyi, çevreye olan etkileri, yerel halka, kültürel yapıya, toprak yapısına, altyapıya, flora ve fauna gibi özelliklerine olan olumsuz etkileri önceden belirlenmelidir (Erdoğan, 2015). Çevresel etki değerlendirmesinde göz önünde bulundurulması gereken temel husus, meydana gelen çevresel bozulmayı en aza indirme değil, olası bozulmaları önceden tahmin önüne geçilmesini sağlamaktır.

1.4.3.3. Ekolojik Ayak İzi

Turizmin gelişmesiyle birlikte doğal alanlara olan talep de hızla artmaktadır. Bu artış çevresel bozulmalara yol açmakta ve çevresel korumanın önemini vurgulamaktadır. Ekolojik ayak izi kavramı ise, 1990'lı yıllarda Mathis Wackernagel ve William Rees tarafından bu amaçla ortaya koyulmuştur. Ekolojik Ayak İzi; *“Mevcut teknoloji ve kaynak yönetimiyle bir bireyin, topluluğun ya da faaliyetin tükettiği kaynakları üretmek ve yarattığı atığı bertaraf etmek için gereken biyolojik olarak verimli toprak ve su alanıdır. Ekolojik Ayak İzi “küresel hektar” (kha) ile ifade edilir.”* (WWF, 2012). İnsanların ihtiyaçlarını, doğanın sunduklarıyla karşılaması ve geriye bıraktıkları atıkların yarattığı çevresel tahribat ile kaynakların ne kadar kullanıldığı ve ne kadar daha kullanılabileceğini ön görmek ve aşırı tüketimin önüne geçmek amacıyla ekolojik ayak izi hesaplamaları yapılmaktadır. Ulusal Ekolojik Ayak İzi hesaplamaları yapılırken (National FootprintAccounts-NFA) şu formül kullanılmaktadır (Özsoy & Dinç, 2016, Tosunoğlu, 2014);

$$\text{Ekolojik Ayak İzi} = \text{Tüketim} \times \text{Üretim Alanı} \times \text{Nüfus}.$$

Ekolojik ayak izi hesabı yapılırken, kaynakların ne kadar tüketildiği, kaynakları tüketen nüfus ve tüketilen kaynaklar yerine üretim için gerekli olan alanları belirlemek gerekir. Ekolojik ayak izi, insanların doğayı kullanması ve kirlletmesiyle birlikte büyür. Dolayısıyla ekolojik ayak izinin mevcut biyokapasiteden küçük olması gerekir (Wackernagel, 2002). Ekolojik ayak izini azaltmak için ise; bölgelerin taşıma

kapasitesine dikkat ederek tahribatı önlemek, kaynakları bilinçli tüketmek, aşırı tüketimin önüne geçmek ve yenilenebilen enerji kaynaklarını kullanmak gerekmektedir.

1.5. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM VE SEYAHAT ACENTELERİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Seyahat acenteleri turizm endüstrisine hizmet sunan sektörlerden biridir. Turistlerin konaklama, yiyecek içecek, ulaşım ve eğlence gibi ihtiyaçlarını karşılarlar. Oteller, restaurantlar ve seyahat acenteleri bu ihtiyaçların karşılanmasında faaliyet gösteren işletmelerdir. Seyahat acenteleri turistlerin turizm ürünlerine olan ulaşımını sağlarken aynı zamanda turistlere konforlu bir seyahat sunmayı hedefler. Seyahat acentelerinin görevi yalnızca ulaşım değildir. Acenteler, tur düzenleme, bilet satışı, araç kiralama, transfer, enformasyon, sigorta, kongre ve konferans organizasyonları gibi hizmetler de sunarlar. Aynı zamanda seyahat acenteleri paket tur adı altında turistlere yalnızca tur değil konaklama, yiyecek-içecek ve eğlence imkânları da sunar. Türkiye’de 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu seyahat acentelerini; *“Kâr amacı ile turistlere turizm ile ilgili bilgiler vermeye, paket turları ve turları oluşturmaya, turizm amaçlı konaklama, ulaştırma, gezi, spor ve eğlence hizmetlerini görmeye yetkili olan, oluşturduğu ürünü kendi veya diğer seyahat acenteleri vasıtası ile pazarlayabilen ticari kuruluşlar”* olarak tanımlamaktadır (Alaeddinoğlu & Can, 2007). Günümüzde turistler seyahat acentelerini, daha rahat ve konforlu bir seyahat istedikleri için, acentelerin deneyimlerine ve bilgilerine güven duydukları için veya maliyeti daha uygun olduğu için tercih etmektedirler. Seyahat acenteleri düzenledikleri turlarda, turistlere kolay ulaşım sağlamayı ve onlara yörenin doğal, tarihi ve kültürel güzelliklerini göstermeyi amaçlarlar. Bu yüzden yörenin doğal kaynaklarının bozulmamış olması ve rahat bir ulaşım için alt yapının elverişli olması gerekmektedir. Çevre kirliliği, doğal dengenin bozulması ve biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi, seyahat acenteleri için gelecekte tehlike arz etmektedir. Yörenin uzun vadede turizme elverişli olamayacak hale gelmesi turizmciler ve turistler için büyük kayıp ve yöre ekonomisi için zarar anlamına gelecektir (Arıca, 2013). Bu yüzden turizmin sürdürülebilirliğini sağlamada büyük görevlerden biri de seyahat acentelerine düşmektedir. Seyahat acentelerinin sürdürülebilirliği sağlamadaki en temel rolü, düzenledikleri turlarda sürdürülebilirliği temel amaç olarak görmeleri ve sürdürülebilirlik ilkelerine göre faaliyetlerini

yapmalarıdır. Seyahat acentelerinin, faaliyetlerini sürdürebilmek için öncelikle temiz çevreye ihtiyaçları vardır. Yörenin taşıma kapasitesini dikkate alarak, çevrenin korunması için kaynakların koruma-kullanma dengesini sağlamaları ve kitle turizminden daha küçük gruplara yönelerek aşırı tüketimin önüne geçmeleri gerekmektedir. Sürdürülebilir bir turizm için öncelik yöre halkının yararına olmalıdır. Yerel halka istihdam sağlayarak gelirine ve dolayısıyla yörenin ekonomisine katkıda bulunmak ve yöre kültürünü ve doğal mirasının yayılarak nesilden nesle aktarılmasını sağlamak sürdürülebilirlik faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Seyahat acentelerine turizmde sürdürülebilirlik konusunda eğitimler vermek, acentelerin de turistlere tur süresince sürdürülebilirlik ve çevresel koruma konularında bilgiler vererek bilinçlendirmeleri doğal kaynakların bozulmadan geleceğe taşınmasında önemli bir adımdır. Bu noktada seyahat acentelerinin, daha sürdürülebilir turizm uygulamaları için turistlerin tutum ve davranışlarında gerekli değişikliklerin başlatılmasında, geniş olanaklara sahip olmakla birlikte büyük sorumluluk taşımakta olduğu söylenebilir (Budeanu, 2005:93). Sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin iyi planlanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Geliştirilen ve sunulan ürün ve hizmetlerin amaca ve turun yapıldığı yöreye uygun olması ve turist grubuna aktarılması ancak etkili bir planlamayla amaca ulaşmayı sağlayabilir. Seyahat acenteleri tarafından iyi yönetilen ve kontrolü sağlanabilen turizm faaliyetleri doğal çevre üzerinde olumlu etki göstermekte ve turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine imkân verebilmektedir (Çevirgen & Demir, 2006:133). TOI tarafından yayınlanan raporda seyahat acentelerinde sürdürülebilir turizm planlaması ve yönetiminin sağlanması amacıyla bir takım temel faktörler belirlenmiştir. Bu faktörler (Carbone, 2003) ve (Budeanu, 2007) tarafından yapılan çalışmalarda şu şekilde ortaya koyulmuştur:

- İç Yönetim
- Ürün Geliştirme ve Yönetimi
- Tedarik Zinciri Yönetimi
- Müşterilerle İlişkiler
- Destinasyonlarla İşbirliği

1.5.1. İç Yönetim

Seyahat acentelerinde iç yönetim; işletme içerisinde gerçekleşen tüm işlemleri ve faaliyetleri içerir (Khairat & Maher, 2012). İşletmelerde; enerji ve su tüketimini

minimize etmek, tasarruflu ampuller kullanmak, ısıtma sistemi, klima ve termostat kullanımını dengede tutmak, gereksiz ambalajlamaya engel olmak, temizlik malzemelerini uygun maliyete almak ve kullanmak, çalışanları tren gibi toplu taşımalar kullanmaya teşvik etmek, kâğıt kullanımını azaltarak dönüştürülebilen kırtasiye malzemelerini kullanmak ve posta, rezervasyon, reklam gibi işlemlerde kâğıt broşürler yerine internet kullanımı, kaynak kullanımını azaltmakta ve sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır (Font & Cochrane, 2005). İç yönetimin önemli unsurlarından biri de işletme içerisindeki sosyal ve çalışma koşullarının iyileştirilmesidir (UNEP, 2009). Çalışan personelin, haklarının korunması ve çalışma koşullarından memnun olması, işletme için verimli çalışmasını sağlayacak ve şirket performansını artıracaktır (Font & Cochrane, 2005). Seyahat acentelerinde iç yönetimin bir diğer önemli noktası da işletmelerde hizmet sunan personellerin eğitilmesidir (Wijk & Persoon, 2006). Çalışanların, sürdürülebilirliğin önemini kavraması ve bilinçli kaynak kullanımı, sürdürülebilirliğe mutlak katkı sağlayacaktır. Sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için acentelerin öncelikle kendi içyapılarında sürdürülebilirliği sağlamaları ve bu çerçevede işletmelerin yazılı sürdürülebilirlik politikaları belirlemesi gerekmektedir (TOI, 2003). Belirlenen politikalar acente yönetimi ve çalışanlarınca benimsenerek amaçlar doğrultusunda uygulanması sürdürülebilirliği sağlamada en temel adımdır (Baddeley & Font, 2011:9).

1.5.2. Ürün Geliştirme ve Yönetimi

Ürün geliştirme ve yönetimi, sürdürülebilir destinasyonlar seçerek; olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri en aza indiren tatil paketleri tasarlama ve sürdürülebilir ürün geliştirme yönetimidir (Carbone, 2003). Bu destinasyonlara sürdürülebilir tatil paketleri tasarlanması, çeşitli tur bileşenlerinin potansiyel etkilerini anlamak ve ele almak ve tatilin hedef için mümkün olan maksimum ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları sağladığından emin olmak için yollar bulmak anlamına gelir (Font & Cochrane, 2005). Tatil paketlerinin doğru planlanması, taşıma kapasitesinin aşımını engellerken aynı zamanda atık üretiminin azalmasına, doğal kaynakların tüketiminin önüne geçmeye ve biyoçeşitliliğin korunmasına olanak sağlar (UNEP, 2009). Sürdürülebilir ürün gelişimi ve yönetiminde, çevreye zarar vermeyen ürün üretimi, paketleme, dağıtım ve kullanım gerekmektedir (Erdoğan, 2003:173). Ayrıca ürün geliştirirken, sahip olunan yerel hizmet

ve yerel tedarikçi seçimi yine yerel ekonomiye de katkı sağlayacaktır (Khairat & Maher, 2012).

1.5.3. Tedarik Zinciri Yönetimi

Turizm sektöründe ürün ve hizmetlerin doğrudan tüketiciye ulaşması zordur. Bu yüzden de işletmeler ürün ve hizmetlerini tedarikçiler aracılığıyla pazarlarlar (Arıca, 2013). Bir tur operatörünün temel faaliyeti, doğrudan ya da seyahat acenteleri aracılığıyla tüketiciye pazarlanan bir tatil paketi oluşturmak üzere, turizm ile ilgili hizmetleri satın alarak turizm hizmetlerini sağlayıcıları arasında bir aracı olarak hareket etmektir (Font & Cochrane, 2005). Tedarik zinciri yönetimi, tedarikçilerin seçimi ve sözleşmesiyle ilgili tüm faaliyetlerdir (UNEP, 2009). Tedarik Zinciri Yönetiminin temel amacı, çevresel ve sosyal etkileri daha az olan paketler tasarlamaktır (Budeanu, 2009). Acenteler bu etkileri azaltmak için sürdürülebilirlik politikaları belirleyerek sürdürülebilirliği sağlamada etkili bir rol oynamaktadır. Bir seyahat acentesinin, tedarik zincirinin sürdürülebilirliği artırması, sürdürülebilirlik konularında tedarikçi performansının değerlendirilmesini (örneğin, konuk başına gecelik elektrik ve su tüketimi, su tasarrufu önlemleri, katı atık yönetimi, biyoçeşitlilik koruma önlemleri, yerel toplulukla ilişkiler öncelikli eylemleri belirlemek için; bir tedarik zinciri politikası ve standartları geliştirmek) içerir (UNEP, 2009). Bu yolla seyahat acentesi, çevresel farkındalık oluşturarak ve sürdürülebilirlikle ilgili konularda teşvik ederek tedarikçilerine destek olabilir (Font & Cochrane, 2005).

1.5.4. Müşterilerle İlişkiler

Müşteri ilişkileri, tatilleri boyunca neden olabileceği etkiler konusunda farkındalıklarını artırmak amacıyla turistlerle olan iletişimidir (UNEP, 2009). Seyahat acenteleri, kalkış öncesi bilgilerde, hedefler ve yerel kültürün doğru tasvir edilmesi ile uygun davranışı teşvik etmeye başlayabilir ve tur boyunca ve her türlü postholiday bilgisinde sürdürülebilirlik konularında farkındalık yaratmaya devam edebilirler (Font, & Cochrane, 2005). Müşterilerine çevresel ve sosyal etkiler hakkında bilgi verme, onları doğru yönlendirme, olumsuz etkileri azaltma konusunda teşvik etme ve koruma-kullanma dengesini sağlamada müşterileri bilinçlendirme gibi görev ve sorumluluklar üstlenmektedirler. Ayrıca, seyahat acenteleri, sürdürülebilirlik konusundaki geri bildirimi

sağlayarak, tedarikçiler, destinasyon temsilcileri ve yerel politika yapıcılara yönlendirerek mesajlarını pekiştirebilir (Khairat & Maher, 2012).

1.5.5. Destinasyonlarla İşbirliği

Destinasyonlarla işbirliği, seyahat acentelerinin, destinasyonların sürdürülebilirliğini etkilemek, destinasyonların kültürünü, ekonomisini ve çevrelerini korumak ve yerel toplumun faydalarını artırmak için yaptıkları çabalaradır (Carbone, 2003). Seyahat acentelerine ek olarak, oteller, tatil köyleri, özel girişimciler ve seyahat endüstrisi gibi, sektördeki karar alma süreçlerini ve sektörün gelişimini büyük oranda etkileyen turizm sektörünün diğer temsilcileri de bulunmaktadır. Tüm bu temsilcilerin su, enerji, toprak vs. gibi doğal kaynaklara ve altyapıya ihtiyaçları vardır (UNEP, 2009). Doğal ve kültürel turistik yerler korunmazsa, turistler artık bu destinasyonlara tatile gitmeye istekli olmayacak ve daha az ödeme yapmak isteyeceklerdir (Font & Cochrane, 2005). Seyahat acenteleri, özel sektör, sivil toplum, yerel makamlar ve destinasyonlardaki sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlar ile bağlantılar kurarak, güçlenecek ve destinasyonların sürdürülebilirliğini sağlamada başarıya ulaşacaktır (Khairat & Maher, 2012).

Bir bölgenin turizm kaynaklarının korunması ve devamlılığının sağlanması, bölgenin kalkınması ve gelişmesi açısından önemlidir. Bölgenin turizm arzı ve talebinde sürekliliğinin oluşması için turizm faaliyetlerinin gelecekte de varlığını devam ettirmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir turizmin, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutta bir bütün olarak ele alınması ve turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla seyahat acentelerinin uygulaması gereken bir takım faaliyetler bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm kavramları incelenmiş, sürdürülebilir turizmin amaçları, önemi, özellikleri ve boyutları ortaya konmuştur. Sürdürülebilir turizm olgusu, seyahat acenteleri açısından irdelenmiş ve seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm planlaması ve yönetiminin sağlanması amacıyla uyguladıkları temel faktörlere değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, sürdürülebilir turizm faaliyeti olan ekoturizm kavramı ortaya konularak, ekoturizmin amacı, önemi, özellikleri, ilkeleri ve çevre üzerindeki etkilerinden bahsedilecektir. Ekoturizm faaliyetleri sınıflandırılarak dünyada, Türkiye’de, Doğu Karadeniz Bölgesi’nde ve alanyazında ekoturizm faaliyetleri açıklanacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EKOTURİZM FAALİYETLERİ

2.1. EKOTURİZMİN TANIMI VE EKOTURİST KAVRAMI

Çevresel bozulmaların meydana gelmesi sonucu, turizmin geleceğinin tehlikede olma düşüncesiyle, turizm sektöründe alternatif turizm çeşitleri ortaya çıkmıştır. Turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, sürdürülebilir turizm çeşitleri olan doğa turizmi, kırsal turizm ve ekoturizm gibi turizm türleri gelişmeye başlamıştır. Çevresel, kültürel ve ekonomik kalkınmayı esas alan ekoturizm kavramı her sektörde farklı şekillerde kullanılmaktadır. Ekoturizmi; Tur operatörleri pazarlama aracı, çevreci gruplar doğayı koruyan faaliyetler, iktisatçılar istihdam unsuru, hükümetler ekonomik fırsat ve bazı yerel toplumlar ise sosyal yaşam kaynağı olarak görmektedir. (Tetik, 2012). Bu yüzden ekoturizmin uluslararası net bir tanımı bulunmamaktadır (Çevirgen & Demir, 2006:52). Doğal alanlara zarar verdiği düşünülen kitle turizmine tepki olarak 1990'lı yıllarda gelişen ekoturizm kavramı, kırsal ve kültürel unsurlar taşımakta ve bu alanlarda geliştirilebilecek en uygun turizm türü olmaktadır (Aydın, 2010). Bazı araştırmacılar, ekoturizm kavramını ilk kullanan kişinin 1965 yılında Hetzer olduğunu savunmaktadır (Kasalak, 2014). “Hetzer’e göre ekoturizm; özellikle kuşlar ve diğer yaban hayatı, doğal alanlar, kayalıklar, mağaralar, fosil alanları, arkeolojik sitler, sulak alanlar ve nadir türler veya tehlike altındaki türlerin bulunduğu alanlar gibi doğal ve arkeolojik kaynaklara dayanan turizmdir” (Kasalak, 2014). Kavrama ilişkin bir diğer savunma da ilk kullanan kişinin 1983 yılında Hector Ceballos Lascurain olduğudur (Kaya, 2015). Lascuraine göre ise ekoturizm; "Manzarayı, yabani bitki ve hayvanları ve bu alanlarda bulunan mevcut ve geçmişteki kültürel kalıntıları inceleme ve takdir etme amacıyla nispeten bozulmamış ve kirlenmemiş alanlara yapılan seyahatlerdir" (Kaya, 2015).

2002 yılının Mayıs ayında, Kanada'nın Quebec kentinde, “Dünya Ekoturizm Zirvesi” yapılmış ve bu zirveye 133 ülkeden 1100 delege katılmıştır. Tüm ülkelerin kabul ettiği ortak bir tanım oluşturulmuştur. Bu tanıma göre ekoturizm, "Yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetilen bir yaklaşımdır ya da tavidir." (www.ekoturizmdernegi.org/). Uluslararası

Ekoturizm Derneği (TIES) ise ekoturizmi; “Doğal alanlara karşı sorumlu, çevreyi koruyan, yerel halkın refahını artıran eğitim ve gelişimini içeren seyahattir.” şeklinde tanımlamaktadır (www.ecotourism.org). Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) Ekoturizmi; “Yerel halkın aktif sosyo-ekonomik yapısına fayda sağlayan, düşük ziyaretçi etkisine sahip, doğanın tadını çıkarmak ve takdir etmek için (geçmişte ve günümüzdeki kültürel zenginlikleri) korumaya teşvik eden, nispeten bozulmamış doğa alanlarına yapılan ziyaret ve çevre açısından duyarlı seyahat” olarak tanımlanmıştır (Wood, 2002). Ecotourism Society’e göre ekoturizm; doğal ve kültürel çevreyi koruyarak ve yöre halkının refahını gözeterek yapılan sorumlu seyahatlerdir (GAUL & Volunteer, 2003:2). Doğa İçin Dünya Fonu (WWF)’na göre ekoturizm; vahşi doğada çevreye minimum olumsuz etki eden ve yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türüdür (Yücel, 2002).

Ekoturizm konusunda pek çok araştırmacı da çalışmalar yapmış ve bu çalışmalarda ekoturizmin tanımına yer vermişlerdir.

Fennell (1999)’a göre ekoturizm; doğa hakkında bilgi ve deneyim odaklı, tüketilmeden kullanımı amaçlayan doğal kaynak temelli sürdürülebilir turizm çeşididir.

Steele (1995) ekoturizmi, yalnızca doğal yaşamı yerinde görmek ve onunla iç içe olmaktan keyif almak amaçlı yapılan rekreasyonel seyahatler olarak tanımlamıştır (Yalçınalp, 2010).

Zeiger & McDonald (1997) ekoturizmi, doğal alanları koruyan, yöreye istihdam sağlayan ve yöre halkının katılımında rol oynayan bir turizm türü olarak tanımlamıştır.

Weaver (2005)’e göre ise ekoturizm, ortak kültürel deneyim elde etmeyi ve çevrenin değerinin bilinmesini sağlayan turizm türüdür (Dowling&Fennel, 2003).

Blamey, (1997)’e göre ekoturizm, bireylerin, evlerinden 40 km den uzak olmak kaydıyla nispeten bozulmamış doğal alanlara, yabani bitki ve hayvanları, manzarayı ve kültürel kaynakları keşfetmek, amacıyla yaptıkları faaliyetlerdir.

Alanyazına bakıldığında tüm bu tanımlardan yola çıkarak geniş bir tanım yapmak gerekirse; ekoturizm, nispeten bozulmamış doğal alanlarda yapılan, doğal çevreyi, bitki ve hayvan türlerini koruyan, halkın yerel kültürünü gözeterek aynı zamanda yerel halka istihdam sağlayan, halkın refahına ve yöre ekonomisine katkıda bulunan turizm türüdür.

Bir turizm faaliyetinin ekoturizm faaliyeti olabilmesi için öncelikle çevreye duyarlı olması, halkın katılımı ile yöre ekonomisinin kalkınmasını ve gelişmesini sağlaması ve yerel kültüre saygı duyması gerekmektedir. Ekoturizm kavramı doğayı esas alan, kullanırken aynı zamanda da koruyan bir turizm türüdür. Yenilenebilir kaynakları tercih eden ve bu kaynakların geri dönüşümünü sağlayan faaliyetler bütünüdür.

Ekoturizm kavramının gelişmesiyle ekoturist kavramı da ortaya çıkmıştır. Ekoturist; “sürdürülebilirliği, otantik yerel harcamaları ve ziyaret ettikleri yerel halka kazandırdıkları fırsatları ön planda tutan sorumlu turist” olarak tanımlanmaktadır (www.ecotourism.org). Bir diğer tanıma göre, ekoturist ziyaret ettiği yörenin kültürünü, geleneklerini ve doğal güzelliklerini öğrenme ve tecrübe edinme amacıyla yedi gün veya daha fazla süreyle seyahat eden kişilere denir (Chesworth, 1999). Ekoturist; değer bilme, katılım ve duyarlılık ile nispeten doğallığını koruyan alanları ziyaret eden kişidir (Kasalak, 2014). Rein (2005) ekoturisti, doğaya gönülden bağlı, sportif, maceracı, seyahatlerde lüks aramayan, kitle turizmine ilgisi olmayan, gittiği yörenin halkına ve peyzajına ilgi gösteren ve yöre adetlerine uymaya çalışan, takım ruhu taşıyan, doğal ve kültürel çevreyle uyum içerisinde seyahatlerini gerçekleştiren kişi olarak tanımlamıştır (Polat, 2006).

Lindberg (1991), doğa tabanlı etkinliklere katılan turistleri 4 farklı grupta toplamıştır;

1. Araştırmacı ve Çevre Korumacılar: Bilim adamları, araştırmacılar, eğitim ve çevre koruma amacıyla düzenlenen turlara katılanlardır.
2. Kararlılar: Özellikle korunan alanlara seyahat edenler ve yörenin tarihi, kültürü ve doğasını görmek isteyenlerdir.
3. Sıradışılar: Sıradışı bir geziye katılmak amacıyla çok nadir gidilen yerleri tercih edenlerdir.
4. Rastlantılara Bağlılar: Herhangi bir tur ya da gezi programına bağlı kalmadan, gezilerini genişletme ve renklendirme amacıyla doğa gezilerine katılanlardır.

Tur operatörlerine göre ekoturist doğa aşığı, sportif ve maceracı bir ruha sahip kişidir. Lüks olmadan da yapabilir ve takım ruhu taşır (Polat, 2006). Tipik ekoturistler; 35-54 yaş arası, çoğunluk üniversite mezunu, genellikle çift olarak katılan, 1-2 haftalık seyahat süresi olan ve ortalama 1500 dolar harcayan kişilerdir (Drumm & Moore, 2004).

Tanımlara bakıldığında, ekoturist, ekoturizm aktivitelerine katılan, doğasever ve çevreye duyarlı kişidir. Gitmiş olduğu yörenin tarihine ilgi duyar ve öğrenmeye meraklıdır. Yöre kültürünün yayılmasında katkısı vardır ve yöre âdetlerine saygılıdır. Yerel halka ekonomik açıdan katkı sağlar. Çevre bilinci oluşmuş eğitilmiş kişilerdir. Spor ve macerayı severler. Yörenin flora ve faunası ilgilerini çeker ve ekoloji hakkında bilgi sahibidirler. Jeolojik yapı ve doğal kaynaklar onlar için cezbedicidir. Ekoturistler kitle turizmini tercih etmez, turizmin olumsuz etkilerinin doğaya zarar vermesinin önüne geçer ve koruma-kullanma dengesini sağlamaya özen gösterirler.

2.2. EKOTURİZMİN AMAÇLARI VE ÖNEMİ

Ekolojik dengenin ve kaynakların giderek bozulması, ekoturizm kavramını ortaya çıkarmıştır. Doğanın korunmasını esas alan ekoturizm faaliyetlerinde temel amaç çevrenin tahribatını önlemek ve kaynakların gelecek nesillere bozulmadan aktarımını sağlamaktır. Turistleri, kitle turizminin yarattığı çevresel bozulmalara karşı, bireysel ya da daha küçük gruplarla seyahate teşvik ederek, çevreye yapmış oldukları baskıyı ve tahribatı önlemek amaçlanmaktadır. Çevresel korumanın yanı sıra yörenin kültürünün korunarak nesilden nesle aktarımını sağlamak da amaçlar arasındadır. Ekoturizm faaliyetleri, turistlerin gitmiş oldukları yörenin kültürüne, gelenek ve göreneklerine saygı göstermeyi ve uyum sağlamayı gerektirmektedir. Bir diğer önemli husus da yöre ekonomisine katkıda bulunmaktır. Ekoturizm faaliyetlerine halkın katılımının sağlanması, halka istihdam imkânı doğması ve yöre ekonomisinin kalkınması da ekoturizmin amaçlarındandır.

Dünya Turizm Örgütü (WTO)'ne göre ekoturizmin amaçları:

- Turizmin, doğal ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka, doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki doğal ve sosyo-kültürel alanların yönetimi için kaynak ayrılması,

- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla, sosyo- kültürel ve doğal çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin, yerel halkın geçimine katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki ve yaban hayatını koruyan turizm şekline uygun altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir (Kuter & Ünal, 2009).

Avustralya Ekoturizm Birliği'ne göre ise ekoturizmin amaçları şöyledir (Sindiga, 1999:111);

- Çevresel açıdan sürdürülebilir olmak,
- Destinasyonun ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunmak,
- Yerel halka fayda sağlamak,
- Çevresel ve kültürel farkındalığı geliştirmek,
- Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ziyaretçilerin ihtiyacını karşılayacak uygun ekoturizm hizmeti sağlamaktır.

Genel olarak bakıldığında, turistler için bir yöreyi tercih edilebilir kılan unsurlardan ilki yörenin turizme elverişli doğal kaynaklara sahip olmasıdır. Turizme konu olan kaynakların, gelecek nesillerce de kullanımını sağlamak için, koruma-kullanma dengesini sağlayarak, kaynak tüketimini en aza indirmek, yenilenebilir kaynak kullanımı ile dönüşümlerini sağlamak, flora ve fauna yapısını koruyarak, ekolojik dengenin bozulmasını önlemek gibi hususlar yapılabilecek en önemli faaliyetlerdir. Bu noktada turizm işletmeleri, turistler ve yerel halkın bilinçlendirilmesi, çevreye olan sorumluluklarının ve farkındalıklarının artmasının sağlanması gerekmektedir. Ekoturizm faaliyetleri, doğal çevreye olduğu kadar yöre ekonomisine yaptığı katkı açısından da önemlidir. Ev sahibi ülke halkına toplumsal katılımlı gelişme fırsatları sunarak, bölgelerin gelişmesini destekler ve gelişime katkıda bulunur (Arabatzis & Grigoroudis, 2010). Yörenin sosyo-ekonomik gelişimi ile istihdam imkânı sunarak, ekonomik gelir yaratır. Ekoturizm türleri ile gelirin yine yörede kalmasını sağlar. Bu açıdan ekoturizm kavramı, ekonomik gelişimle, doğal kaynakları ve vahşi yaşamı uzlaştırma anlamında, özellikle

gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir turizm çeşididir (Jones, 2005:303). Ekoturizm faaliyetleri, yerel halka ekonomik açıdan yarar sağlamanın dışında yerel halkın kültürünü canlı tutmakta ve sosyo-kültürel değerlerinin korunmasını sağlamaktadır (Çakır, 2011). Ekoturizm, çevreyi korurken aynı zamanda yöre kültürünü korumakta ve yöreye istihdam imkânı sunarak ekonomik katkı sağlamaktadır. Tüm bu çabalar turizmin geleceğini belirlemede ve devamlılığını sağlamada en önemli rolü oynamaktadır.

2.3. EKOTURİZMİN ÖZELLİKLERİ VE İLKELERİ

Çevre odaklı turizm türü olan ekoturizm kavramı, kırsal turizm, doğa turizmi, agroturizm gibi alternatif turizm türleriyle benzerlik göstermektedir. Fakat ekoturizmi diğerlerinden ayıran bir takım özellikler vardır. Bir turizm türünün ekoturizm olabilmesi için, doğayı korumanın yanı sıra yöre kültürünü de koruması ve ekonomisini kalkındırması gerekmektedir.

Dünya Turizm Örgütü'ne göre ekoturizmin özellikleri şu şekildedir (Kuter & Ünal, 2009);

1. Ekoturizm faaliyetinde turistlerin temel motivasyonu, doğayı gözlemleme ve bu alanlarda hâkim olan geleneksel kültürü inceleme ve anlamadır.
2. Ekoturizm eğitim ve yorum gerektirir.
3. Ekoturizm turları yalnızca bölgedeki küçük yerel işletmeler tarafından küçük gruplara yönelik düzenlenmez. Aynı zamanda, farklı büyüklükteki yabancı tur operatörleri de küçük gruplara yönelik ekoturlar düzenleyebilmektedir.
4. Ekoturizm, doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirir.
5. Doğal alanları korumayı destekler.
6. Yöre halkına, organizasyonlara ve yetkililere ekonomik faydalar sağlar.
7. Yöre halkına istihdam ve gelir imkânı yaratır.
8. Yöre halkı ve turistleri, doğal ve kültürel kaynakların korunması yönünde bilinçlendirir.

Kanada Çevresel Danışma Konseyi (CEAC) ise 1992 yılında ekoturizmin bir takım özelliklerini belirlemiştir (Wearing & Neil, 1999);

- Pozitif çevresel etkiler teşvik etmelidir.

- Doğal kaynakları bozmamalıdır.
- Dış değerlerden çok iç değerlere odaklanmalıdır.
- Çevresel koşullara uymada doğa odaklı olmalıdır.
- Sosyal, ekonomik, bilimsel, yönetsel ve politik açılardan yaban hayatına ve çevreye fayda sağlamalıdır.
- Doğal çevre ile doğrudan deneyimi kapsamalıdır.
- Eğitim veya yarar sağlamayı içermelidir.
- Mantıksal ve duygusal açıdan optimum deneysel boyut elde etmelidir.

UNESCO & MAB, (2002) Ekoturizmin herkes tarafından kabul edilen ve geçerliliğini koruyan özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

1. Ekoturizm, pozitif çevresel etiği ve katılımcılarında çevreye duyarlı davranışları teşvik etmelidir.
2. Ekoturizm doğal kaynağı bozmaz veya doğal çevresel süreçlere müdahale etmez.
3. Ekoturizm dışsal değerlerden ziyade içsel olarak yoğunlaşır. Tesisler ve hizmetler kendi başlarına hiçbir zaman ilgi çekici yerlere dönüşmez.
4. Ekoturistler, çevreyi kendi şartlarına göre kabul ederek, kolaylık sağlamak için değiştirilmelerini beklemezler.
5. Ekoturizm yaban hayatı ve doğal çevreye fayda sağlamalıdır. Çevre ve ekolojik işlevler turizm tarafından büyük ölçüde bozulmadan kalmaktadır.
6. Ekoturizm, doğal çevreyle etkileşim içinde olduğu için kişi kendi deneyimleri ile tecrübe kazandırır. Çevre ve ekolojik unsurlar ekoturizm açısından deneyim oluşturmazlar.
7. Ekoturizm, heyecan arama veya fiziksel başarıdan ziyade, eğitim ve / veya takdir açısından ölçülen bir tatmin edici beklentiye sahiptir.
8. Ekoturizm yüksek bilgi tabanlı ve deneyime dayalı bir boyuta sahiptir.

Ekoturizmin en temel özelliği doğa tabanlı olmasıdır. Doğayı gözlemleme ve ekosistemi anlamayı içerir. Ekoturizm, doğal çevreyi bozmaz, kaynaklara zarar vermez ve yaban hayatını korur. Turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirir. İç değerlere odaklanarak yerel toplumun kültürünü anlamaya ve korumaya çalışır. Ekoturizm faaliyetlerinin özelliklerinden biri de turistleri ve yerel halkı

bilinçlendirmesidir. Aktif bir eğitim, bilgi ve deneyim gerektirir. Seyahat işletmeleri ekolojik çevrenin sürdürülebilirliğini kapsayan eğitimler olarak, turistlere de bu bilgileri aktarırlar. Ekoturizm faaliyetleri için genellikle henüz keşfedilmemiş, bozulmamış küçük kırsal yerler tercih edilmektedir. Turizmi 12 aya yayarak bu alanların da gelişmesini sağlamak amaçlanmaktadır. Yörede yapılan aktiviteler ile küçük konaklama işletmeleri de fırsat elde etmektedir (Tekin, 2014). Ekoturizm faaliyetleri gerçekleştirilirken bu özelliklere ek olarak bir takım ilkeler de dikkate alınmaktadır. Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES)’ne göre ekoturizmin ilkeleri şu şekildedir;

- Çevreye olan fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkileri en aza indirme,
- Çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı yaratma,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri için olumlu deneyimler sağlama,
- Koruma için doğrudan mali faydalar sağlama,
- Hem yerel halk hem de özel sektör için finansal faydalar yaratma,
- Ev sahibi ülkelerin politik, çevresel ve sosyal iklimlerine duyarlılık kazandırma,
- Düşük etkili tesisleri tasarlama, inşa etme ve çalıştırma,
- Yerli halkın hak ve manevi inançlarını tanımlamak ve yetkilendirmek için onlarla ortaklaşa çalışmaktır.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO, The World Ecotourism Summit, 2002)’ ne göre ekoturizm ilkeleri ise (Tetik, 2012);

- Doğal ve kültürel mirasın korumada aktif katkı,
- Planlanma, geliştirme ve işletme ile halkın refahını artırmada halkın katılımını sağlama,
- Ziyaretçilere destinasyonun doğal ve kültürel mirası hakkında bilgi verme,
- Küçük gruplar halinde düzenlenerek, turistlerin kendilerini daha bağımsız hissetmelerini sağlamaktır.

Ekoturizmin ilkeleri incelendiğinde kavramın doğa tabanlı olduğu, çevreyi koruma ve turizmin çevre üzerindeki etkilerini azaltmayı hedeflediği görülmektedir. Turistlerde sürdürülebilir ekolojik açıdan farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede turistlere, turizm işletmelerine ve yöre halkına eğitim vermektedir. Halkın katılımını sağlayarak onlara istihdam ve gelir imkânı oluşturmaktadır. Turistlerin beklentilerini

karşılama, onları memnun etme ve onlara unutulmaz bir deneyim yaşatmayı da ilke edinen ekoturizm, aynı zamanda turistlere yöre kültürünü anlamayı ve saygı duymayı da öğretmektedir.

2.4. EKOTURİZMİN ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ekoturizm, doğa temelli olduğu için çevre üzerinde bazı etkileri olmaktadır. Çevreyi korumayı amaçlayan ekoturizmin olumlu olduğu kadar olumsuz etkileri de bulunmaktadır.

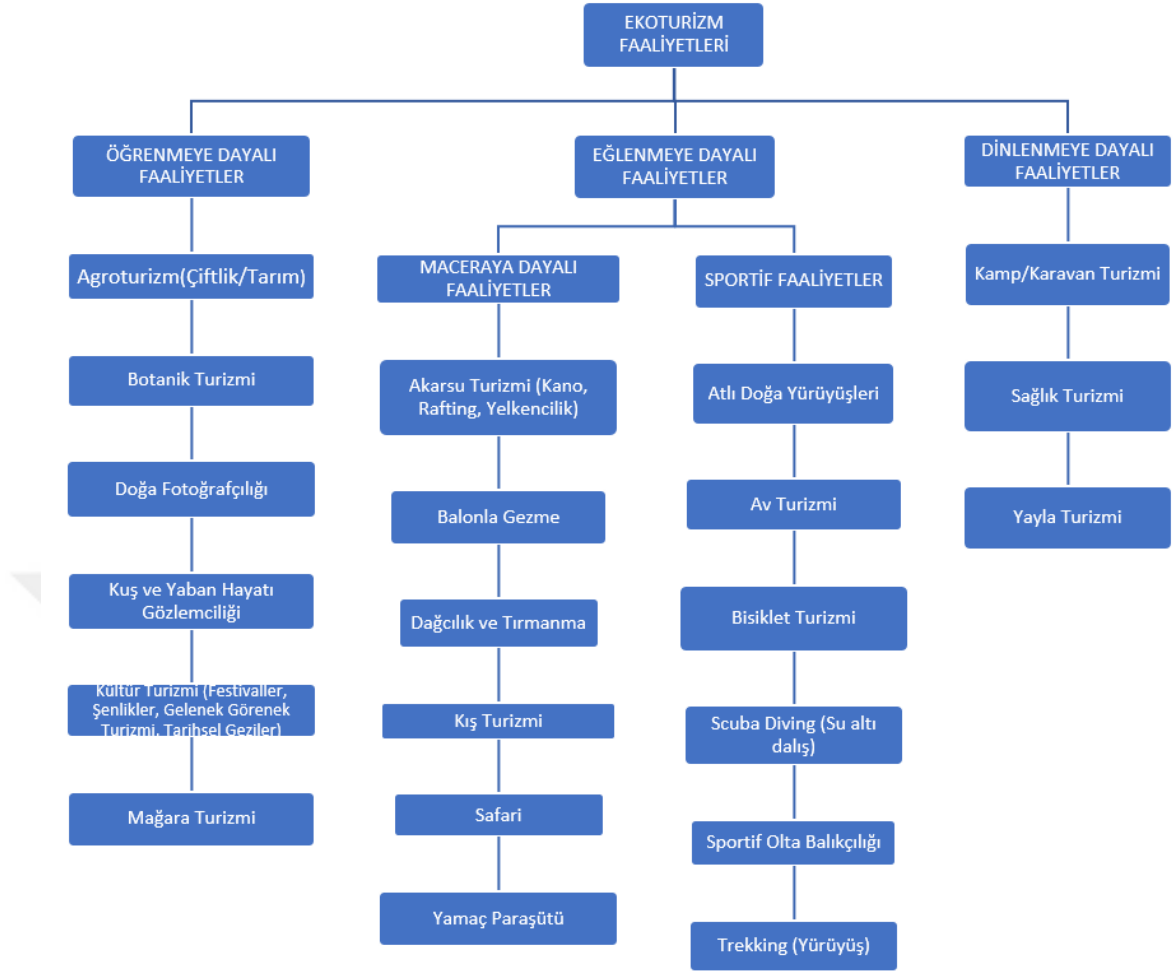
-Olumlu Etkileri: Turistler için en önemli unsur doğal alanların bozulmamış olmasıdır. Ekoturizm bu alanları korur ve gelişimini sağlar. Bireysel ya da daha küçük gruplarla ziyareti teşvik ederek taşıma kapasitesinin aşımını önler. Böylelikle kaynakların minimum kullanılması ve geri dönüşümlü ürünlerin kullanımını, kullanım sonrası dönüşümünü sağlar. Gelişmemiş, küçük kırsal alanlarda faaliyetler gerçekleştirerek bu alanların da turizme açılması ve tanınmasını sağlamaktadır. Bu sayede alanların değerlendirilmesi ve verimli kullanımı gerçekleşmekte, yerel mimarisi korunmakta ve turizmi 12 aya yayılmaktadır. Yöre turizminin gelişimi aynı zamanda halka iş olanakları sunmakta ve ekonomik fayda getirmektedir. Ekoturizm faaliyetleri ile doğal, tarihi, kültürel çekicilikler korunan alanlar statüsüne alınmaktadır. Milli parklardan elde edilen gelirler yine yöre yararına kullanılmaktadır.

-Olumsuz Etkileri: Ekoturizmin yaygınlaşması, çevreye olan talebi de artırmaktadır. Talebin yoğun olması nedeniyle yöreye yapılan ziyaretler de artmakta ve dolayısıyla taşıma kapasitesinin aşılmasına yol açmaktadır. Kitle turizmine karşı olan ekoturizmde kitle turizmine doğru gidilmesine sebep olmaktadır. Ekoturizme olan talebin artışıyla beraber, doğal alanlarda yeni yapılaşmalar, tesisler, binalar yapılmaktadır. Bu da yerel mimariyi ve tarihi dokuyu bozmaktadır. Ekoturizm beraberinde çevre kirliliğini de getirmektedir. Yapılan aktivitelerde turistlerin bilinçsizce çevreye bıraktıkları çöpler ve atıklar ekosistemi bozmakta, içme suları ve denizlerin, akarsuların kirlenmesine neden olmaktadır. Rafting, kano gibi akarsu aktivitelerinde deniz altı yaşamı tehlikeye girmekte, safaride yaban hayatına zarar vermektedir. Kamp gibi aktiviteler için ağaçlar kesilmekte ve zaman zaman orman yangınları ortaya çıkmaktadır. Doğa turlarında sürekli aynı yollardan gidilmesi ve yeşilliklere basılması bozkır alanlara yol açmaktadır. Doğal

alanlara kullanılan motorlu taşıtlar, gürültü kirliliğine neden olurken aynı zamanda heyelan ve erozyona da yol açmaktadır. Yapılan aktivitelerde doğal alanlarda yaşayan yaban hayvanlarını rahatsız etmekte, beslenme ve üremelerinde problemlere yol açmaktadır. Ayrıca turistlerin doğadaki endemik bitki türlerini koparmaları da yine çevreye büyük zarar vermektedir. Dolayısıyla ekoturizm faaliyetlerinin iyi organize edilmesi gerekmektedir. Doğru planlanmadığı ve yönetilemediği durumda çevreye olumlu etkilerinden çok olumsuz etkileri olmaktadır. Bu noktada yerel yönetim, turizm işletmeleri, turistler ve yerel halkın da katılımıyla eğitimler verilmeli ve ziyaretçiler çevrenin önemi konusunda bilinçlendirilmelidir.

2.5. EKOTURİZM FAALİYETLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Ekoturizm faaliyetlerinin diğer faaliyetlerden farkı; çevreyi, sosyo-kültürel yapıyı koruması ve ekonomik gelişme sağlamasıdır. Bu yüzden daha az sayıda turist gruplarıyla daha yüksek maliyetlerle yapılmaktadır. Faaliyetler, öğrenmeye dayalı, eğlenmeye dayalı ve dinlenmeye dayalı ekoturizm olarak gruplandırılmaktadır. Bu faaliyetler aşağıdaki şekilde detaylı olarak gösterilmektedir.

Kaynak: Alanyazınlarda (Fennell, 1999; Polat, 2006; Tetik, 2012; Weaver, 2005) faaliyetlerin sınıflandırılması incelenerek yazarın kendisi tarafından derlenmiştir.

Şekil 1. Ekoturizm Faaliyetlerinin Sınıflandırılması

2.5.1. Öğrenmeye Dayalı Ekoturizm Faaliyetleri

2.5.1.1. Agro-Turizm (Çiftlik/Tarım Turizmi)

İnsanların kırsal yaşama dönüş isteği, agro-turizm etkinlikleri olan çiftlik ve tarım turizmini ortaya çıkarmıştır. Çiftlik turizmi, kırsal turizm faaliyetlerinin çiftliklerde yapılmasıdır. Tarım turizmi ise, kırsal alanlarda turizm faaliyetlerinin tarıma dayalı olarak yapılmasıdır. Çiftlik ve tarım turizmi birbirine benzerlik gösterse de aslında farklıdır. Tarım turizmi günübirlik yapılabilirken çiftlik turizminde konaklama olması gerekmektedir (Tekin, 2014).

2.5.1.2. Botanik Turizmi

Botanik turizmi bitkilerin incelenmesi amacıyla yapılan bir turizm çeşididir (Tekin, 2014). Genellikle endemik olan bitki türlerinin görülmesi incelenmesi amacıyla yapılmaktadır. Botanik turizmde, rehberlerin flora çeşitliliği hakkında her türlü bilgiye sahip olması ve turistlere bunu aktarabilmesi gerekmektedir. Çoğu zaman turistlerin, beğendikleri ve hatıra kalmasını istedikleri bitkileri koparmaları, endemik türlerin nesillerinin tükenmesine yol açabilmektedir. Bu konuda tur liderlerine büyük görevler düşmektedir. Bitki türlerinin korunması ve geleceğe aktarılması konusunda turistleri bilinçlendirmeleri sürdürülebilir turizmi sağlama açısından önem arz etmektedir.

2.5.1.3. Doğa Fotoğrafçılığı

Doğa fotoğrafçılığı, doğaya ilgi duyan turistlerin, doğayı gezme, gözlemleme ve gördükleri manzarayı ölümsüzleştirme isteği ile bir rehber eşliğinde ve gruplarla yaptıkları turizm faaliyetidir. Manzara ve doğa fotoğrafı çekmek isteyen eko turistler için cazibe yaratan bir turizm türüdür (Tetik, 2012). Ülkemiz doğal güzellikler, flora ve fauna çeşitliliği, coğrafi özellikler bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Dolayısıyla doğa fotoğrafçılığına da elverişlidir.

2.5.1.4. Kuş ve Yaban Hayatı Gözlemciliği

Yunanca 'da ornitoloji anlamına gelen kuş gözlemciliği, kuşları yaşam alanlarında gözlemleme ve doğayı kuşların dünyasından tanıma faaliyetidir (Tetik, 2012). Profesyonel olarak ya da boş zaman aktivitesi olarak da yapılabilen kuş gözlemciliğinde, dürbün veya teleskop kullanılmaktadır. Kuş gözlemciliğinde en önemli husus, kuşları rahatsız etmemektir. Yumurtlama ve kuluçka dönemlerinde gerekli hassasiyet gösterilmelidir (Polat, 2006). Yuvalama alanlarına girilmemeli, yumurta veya yuva malzemeleri alınmamalıdır (Tekin, 2014).

Yaban hayatı gözlemleme ise, doğal yaşam alanlarında ya da hayvanat bahçesi, akvaryum gibi alanlarda vahşi yaban hayvanlarının ve nadir görülen, nesli tükenmek üzere olan hayvanların gözlemlenmesi faaliyetleridir. Genellikle vaşak, kurt, çakal, dağ keçisi, geyik gibi türlerin gözlemlendiği aktivitelerde yaban hayvanlarını rahatsız

etmemeye dikkat edilmelidir. Doğal yaşam alanlarında psikolojilerinin bozulması çiftleşme ya da üremelerine olumsuz etki edebilir.

2.5.1.5. Kültür Turizmi; Festivaller, Şenlikler, Gelenek-Görenek Turizmi, Tarihsel Geziler

Kültür turizmi yöreye ait kültürel ve tarihi yapıların görülmesi, keşfedilmesi, öğrenilmesi amacıyla yapılan turizm çeşididir. Geçmişten gelen han, hamam, cami, kilise, köprü, saray, gibi tarihi, sanatsal ve kültürel yapıların ziyareti, dili, dini, mutfak kültürü, dans ve müzik tarzlarının öğrenilmesi gibi faaliyetleri içerir. Yöre kültürünü anlatan festivaller ve şenliklere katılım, gelenek-göreneklerini öğrenme ve duyarlı olma da kültür turizmi kapsamına girmektedir (Taşdemir, 2016).

2.5.1.6. Mağara Turizmi

Jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları izlemek amacıyla yapılmaktadır. Yüzyıllar önce insanların yaşamış olduğu yerleri görme ve bu mağaralardaki oluşmuş sarkıt, dikit, sütun gibi oluşumları gözlemlene faaliyetleri turistlerin görsel, bilimsel ve sportif açıdan ilgi odağı haline gelmiştir (Tekin,2014).

2.5.2. Eğlenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinlikleri

2.5.2.1. Maceraya Dayalı Faaliyetler

2.5.2.1.1. Akarsu Turizmi (Kano, Rafting, Yelkencilik)

Rafting, debisi yüksek akarsularda, raft adı verilen botlarla ve kürekle yapılan bir akarsu turizmidir. 6-8 kişilik gruplarla yapılır. Kano ise, 2 kişilik teknelerle yapılan bir akarsu sporudur (Tetik, 2012). Yelkencilik, yelken kullanarak tekne ile su üzerinde yapılan sportif ya da gezi amaçlı turizm faaliyetidir. Akarsu bakımından zengin olan ülkemiz akarsu sporları açısından da elverişlidir.

2.5.2.1.2. Balonla Gezme

Balon turizmi ülkemizde oldukça ilgi gören aktivitelerdendir. İnsanların gezerek göremeyeceği manzarayı yukarıdan görmek istemesi ve heyecan, adrenalin duygusu yaratması ve fotoğraf çekebilme imkânı olması açısından balon ile gökyüzünde yapılan seyahatlerdir. Balonun içindeki gazın ısıtılması sonucu yükselmesi ile yapılmaktadır (Altan, 2006).

2.5.2.1.3. Dağcılık ve Tırmanma

Dağcılık “Dağlık bölgelere, ulaşılması zor yüksekliklere tırmanmayı ya da ulaşmayı amaçlayan spordur (Polat, 2006). Maceraperestler için yürüyüş, tırmanma, kayak gibi çeşitli aktiviteler sunmaktadır.

2.5.2.1.4. Kış Turizmi

Turizmin dört mevsime yayılması amacıyla yapılan kış sporlarını içeren turizm çeşididir (Polat, 2006). Karlı, buzlu ve eğimli alanlarda yapılan, kayak, yürüyüş, tırmanma gibi aktiviteleri içerir. Yöreye ekonomik getirisi oldukça fazladır. Ülkemizde çok sayıda turist çeken birçok kayak tesisi bulunmaktadır.

2.5.2.1.5. Safari

Safari at ve araçlarla doğayı keşfetme ve vahşi hayvanları doğal yaşam alanlarında görmek amacıyla yapılan aktivitelerdir. Safarilerin düzenlenirken çevrenin ön planda tutulması, korunması ve bu amaçla gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Tetik, 2012).

2.5.2.1.6. Yamaç Paraşütü

Yamaç paraşütü, bir pilot aracılığıyla, yüksek bir yerden koşmak suretiyle atlayarak, paraşütün havalandırılması ile yapılır (Tekin, 2014). Yapılması kolay ve eğlenceli olan bu aktivite için mutlaka eğitim ve bilgilendirme gereklidir.

2.5.2.2. Sportif Faaliyetler

2.5.2.2.1. Atlı Doğa Yürüyüşleri

Atlı doğa yürüyüşleri, yörenin doğal, tarihi, kültürel özelliklerinin at üzerinde gezilip görülmesidir (Tetik, 2012). Bir rehber eşliğinde ve eğitim alınarak yapılmalıdır. Belirli patika yollarda 1 saatlik sürelerle atın dizginleri tutulmak suretiyle yapılan gezintilerdir. İklim, patika yol, coğrafi koşullar, atın beslenmesi gibi kriterler oldukça önem arz etmektedir.

2.5.2.2.2. Av Turizmi

Av turizmi, av ve yaban hayvanlarının denetim altında avlanması faaliyetidir. Doğaya ve ekosisteme zarar vermeden yapılması gereken bir aktivitedir (Tekin, 2014). Doğru uygulandığında, hem yaban hayatını korur hem de türlerinin dengeli çoğalmasına katkı sağlar.

2.5.2.2.3. Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi, turistlerin sürekli yaşadıkları yerler dışına yaptıkları bisikletli tur etkinliğidir (Polat, 2006). Motorsuz ve yakıtsız oluşu itibarıyla doğaya zararı olmayan bu aktivite, doğal güzellikleri görme, seyahat ve spor amaçlı yapılabilmektedir.

2.5.2.2.4. Scuba Diving (Su Altı Dalış)

Aletli dalış anlamına da gelen scuba diving, su altı dünyasının güzelliklerini flora ve faunasını görmek ya da balık tutma amaçlı yapılan bir aktivitedir. Su altında fotoğraf ve video çekmeye imkân veren bu aktivitede kompresör kullanmak mecburidir. Bir uzmanla birlikte eğitim alınarak yapılmalıdır. İlk yardım araçları da kesinlikle bulundurulmalıdır (Tekin, 2014).

2.5.2.2.5. Sportif Olta Balıkçılığı

Ticari amaç gütmeyen yalnızca sportif ve rekreatif amaçlı yapılan balık tutma faaliyetleridir (Yılmaz, 2008).

2.5.2.2.6. Trekking (Yürüyüş)

Dağlık alanlarda ve uygun patikalarda, uygun doğa koşullarında her yaş grubuna hitap eden ve belli bir zaman diliminde yapılan uzun yürüyüşlerdir (Tetik, 2012). Doğa ile baş başa kalmak ve doğayı izlemek, vahşi yaban hayatını gözlemlemek ve maceralı deneyimler yaşamak amacıyla ve zorluk derecesi 1'den 6'ya kadar olan eğimli parkurlarda yapılmaktadır.

2.5.3. Dinlenmeye Dayalı Ekoturizm Etkinlikleri

2.5.3.1. Kamp/Karavan Turizmi

Konaklamanın çadır ve karavanlarda yapıldığı aktivitelerdir. Tamamen doğayla baş başa kalma isteği ile her yaş ve gelir grubundan bireylerin yapabileceği bir faaliyettir. Kamp ve karavan turizminde seçilecek alan çok önemlidir. Düzlük ya da eğimi az olan ve ulaşımı kolay yerler seçilmeli nemli ve ıslak yerlerde yapılmamalıdır (Tekin, 2014).

2.5.3.2. Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi, bireylerin sağlıklı olma, tedavi, iyileşme gibi amaçlarla sürekli yaşadıkları yerler dışında yaptıkları turizm faaliyetleridir (Polat, 2016). Genellikle termal, SPA, kaplıca tedavileri, fizyoterapiler, talosoterapiler, hidroterapiler, balneoterapi, peloidoterapi, klimaterapi vb. tedavilerden yararlanmak amacıyla seyahat ederler. Ülkemiz termal ve kaplıca kaynakları açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir ve her yıl binlerce turist çekmektedir.

2.5.3.3. Yayla Turizmi

Yayla turizmi, doğayla iç içe olmak amacıyla yüksek rakımlı yerlerde günübirlik ya da konaklamalı olarak yaptıkları yayla faaliyetleridir. Deniz-güneş-kum üçlüsüne dayanan turizm çeşidinden farklı özellikler taşıyan, daha spesifik bir şekilde harekete geçirilen alternatif bir turizm türüdür (Bilici & Işık, 2018). Dağ yürüyüşleri, doğa yürüyüşleri, termal imkânlar, avcılık, balıkçılık gibi aktiviteler yapılmaktadır. Özellikle geleneksel Türk kültürüne has bir faaliyet olan yaylacılık diğer Akdeniz ve Avrupa

lkelerinde yapılmamaktadır (Tekin, 2014). Türkiye, özellikle de Doğu Karadeniz Bölgesi, yaylalar ve yaylalarda yapılan aktiviteler açısından zengin bir potansiyele sahiptir ve yaz kış turist çekmektedir.

2.6. DÜNYADA EKOTURİZM

Ekoturizm kavramı dünya genelinde sürdürülebilirlik faaliyetleri ile birlikte hızla yayılmaktadır. Bugün pek çok ülkede de etkileri görülmektedir. Bu ülkelerin başında Avustralya gelmektedir. Avustralya, ekoturizmin ilk ortaya çıktığı ülkedir (Kaya, 2015). Avusturalya’da bulunan milli parklar ve korunan alanlar, ekoturistlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Özellikle Aborjinler, ekoturistler için önemli bir çekicilik unsurudur (Lane & Waite, 2001). Avusturalya’dan hemen sonra gelişme gösteren ekoturizm destinasyonu ise Endonezya’dır. Endonezya, botanik turizmi, doğa yürüyüşü, dağcılık turizmi, yaban hayatı ve macera turları gibi ekoturizm aktivitelerine ev sahipliği yapmaktadır (Kaya, 2015).

ABD’de bulunan Kaliforniya Eyaleti, Sierra Nevada kanyonları, volkanik alanları ve milli parkları ekoturizm açısından önemli cazibe merkezleridir (Polat, 2006). İlk milli park olma özelliğini taşıyan Yellowstone Milli Parkı ve Büyük Kanyon ise en önemli ekoturizm potansiyelini oluşturmaktadır. Dünyanın en uzun mercan kayalıklarına sahip olan Belize ise, tropikal ormanları, zengin flora ve yapısı tarihi ve kültürüyle önemli bir eko-destinasyondur (Redmond, 2001). Brezilya’da bulunan Amazon yağmur ormanları ve 600’den fazla kuş türü de eko turistler için önemli bir ekolojik potansiyel taşımaktadır (zg, 1998). Amazonların bulunduğu bir diğer ülke ise Ekvator’dur. Ekoturistler, Amazon havzası, yaban hayatı ve yerli kültürler için Ekvator’u ziyaret etmektedir. Ekvator’da bulunan Galapagos adaları en çok ziyaret edilen ekoturizm destinasyonlarından (Polat, 2006). Tapınaklar şehri olan Nepal’deki Anaduran Bölgesi en popüler trekking merkezlerinden biridir (elem & Benzer Kılıç, 2007). Dominik Cumhuriyetindeki Karayip Adaları, Güney Afrika’daki Kruger Milli Parkı, İşpanyadaki Cantabria Dağları, Kuzey Tayland Chiang Mai şehri, Hill-Tribe Kabile Köyleri, Kosta Rika, Malezya, Kanada gibi destinasyonlar dünya ekoturizmine verilebilecek önemli örneklerdir.

2.7. TÜRKİYE'DE EKOTURİZM

Türkiye, gerek jeopolitik konumu gerekse sahip olduğu doğal, tarihi, sosyo-kültürel güzellikleri, zengin flora ve fauna yapısı ile ekoturizm açısından önemli bir çekicilik unsurudur. Ekoturizme konu olan kaynakların çoğunluğunu milli parklar, tabiat koruma alanları, tabiat anıtları ve parkları oluşturmaktadır (Çevirgen & Demir, 2006:139). Güncel verilere bakıldığında Türkiye’de 44 milli park, 247 tabiat parkı, 114 tabiat anıtı, 30 tabiat koruma alanı, 81 yaban hayatı geliştirme sahası ve 14 Ramsar alanı bulunmaktadır (www.milliparklar.gov.tr). Ayrıca, Türkiye’de 3000’i endemik olmak üzere 12.000 civarı bitki türü bulunmakta iken Avrupa’nın tamamında 2.750’si endemik, yaklaşık 12.000 bitki türü bulunmaktadır. Kardelen, Karçiçeği, Siklamen, Lale, Çiğdem, Papatyagiller, Baklagiller, Ballıbabagiller, Geven, Sığır Kuyruğu, Peygamber Çiçeği, Şahinotu, Morgeven, Havalotu, Keten, Soğan, Arpa, Buğday, Karanfilgiller, Yuksukotugiller, Aklarotugiller, Ayıgulugiller, Duvarnohutugiller, İlgingiller gibi bitkiler ve Sarıçam, Karaçam, Kızılcım, Sedir, Gökmar, Ladin, Fıstıkçımı, Ardıç, Porsuk, Servi, Meşe, Kayın, Gürgen, Kızılağaç, Akçaağaç, Dişbudak, Kestane, Çınar, Huş, İhlamur, Sığla, Kavak gibi ağaç türleri Türkiye’de bulunan bitki türlerindendir (Ogm, 2009, Senkul, 2017, Kaya, 2015).

Fauna açısından ise, tüm Avrupa’da yaklaşık 60.000 hayvan türü yetişmekte iken Türkiye’de 80.000 civarındadır (Kurnaz & Babür, 2018, Kaya, 2015). 160’ın üzerinde memeli, 460’dan fazla kuş, 364 kelebek, 141 sürüngen ve çift yaşamlı, 405 balık türü ile biyolojik çeşitlilik açısından dünyada önemli bir yer edinmektedir (www.wwf.org.tr). Alageyik, geyik, çengel boynuzlu dağ keçisi, yaban keçisi, kurt, çakal, tilki, ceylan, yaban kedisi, saz kedisi, ceylan kedisi, karaca, porsuk, gelincik, kokarca, sırtlan, leopar çizgili sırtlan, sülün, boz ayı, yaban domuzu, yaban tavşanı, arap tavşanı, vaşak, anadolu leoparı, caretta caretta, akdeniz foku, kelaynak, su kuşları, dağ horozu, su samuru, oklu kirpi, çöl varanı, beyazbantlı dağ engereği, atmaca, tepeli pelikan, flamingo, baykuşgiller, küçük karabatak, bıldırcın, üveyik, kargagiller, serçe, saka, kaya sansarı, karakulak, anadolu sincabı, gelengi, yediuyur, köstebek orman faresi, oklu kirpi, kirpi, anadolu yaban koyunu Türkiye’de yetişen hayvan türlerinden bazılarıdır (Kaya, 2015, Orhan, 2008, WWF Türkiye, 2016, www.milliparklar.gov).

2.8. DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE EKOTURİZM

Doğu Karadeniz Bölgesi; Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu Rize ve Trabzon illerini kapsamaktadır. Bölgenin doğusunda Gürcistan, Ardahan ve Erzurum, batısında Samsun ve Tokat, kuzeyinde Karadeniz; güneyinde ise Erzurum, Bayburt, Erzincan, Sivas ve Tokat illeri bulunmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin en çok yağış alan bölgesidir ve oldukça nemlidir. Dağlar kıyıya paralel uzandığı için kıyıda Karadeniz iklimi, iç kesimlerde ise Karasal iklim hâkimdir.

Şekil 2. Doğu Karadeniz Bölgesi İl Haritası

2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi nüfusu 2.246.785 kişidir (TUIK, 2018). Nüfusun illere göre dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1. Doğu Karadeniz Bölgesi Nüfusu

İl	Toplam Nüfus
Artvin	174.010
Giresun	453.912
Gümüşhane	162.748
Ordu	771.932
Rize	348.608
Trabzon	807.903

Kaynak: TUIK, Resmi İstatistikler, (2018)

Temel geçim kaynakları tarım, yaylacılık ve hayvancılıktır. Bölgede bitkisel üretimde; fındık, çay ve kivi, hayvancılıkta; arıcılık, denizde; alabalık yetiştiriciliği ve

avcılık yoluyla su ürünleri üretimi ve organik yem yetiştiriciliği öne çıkmaktadır. Yaylacılıkta; Hıdırnebi Yaylası, Kayabaşı Yaylası, Kümbet Yaylası, Ayder Yaylası, Anzer Yaylası, Sahara Yaylası, Çambaşı Yaylası ve Perşembe Yaylası önemli yer tutmaktadır (DOKA, 2015). Dokap bölge illerinin 2011 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre Artvin 44., Giresun 52., Gümüşhane 62., Ordu 61., Rize 34., ve Trabzon 31. sırada yer almaktadır (DOKAP, 2013).

Bölge, flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Alçaklarda kızılâğaç, gürgen, kestane, kayın ve meşe ağaçları, yüksek kesimlerde ise köknar ve ladin gibi iğne yapraklı ağaçlar mevcuttur (Taş, 2014). Ayrıca geyik, karaca, çengel boynuzlu dağ keçisi, yabani domuz, ayı, kurt, çakal, tilki, yaban kedisi, ay karaca, sincap gibi yaban hayvanları bulunmaktadır (Ayan, Öztürk, & Yiğit, 2009). Bölgede 21 adet turizm merkezi, 8 adet KTKGB, 4 adet milli park, 8 adet tabiat anıtı ve 32 adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Tablo 2. Doğu Karadeniz Bölgesi KTKGB ve Turizm Merkezleri

Artvin Kaçkar TM	Ordu Mesudiye Keyfalan Yaylası TM
Artvin Kafkasör KTKGB	Ordu Mesudiye Yeşilce-Topçam Yaylaları TM
Giresun Aksu TM	Rize İkizdere Ovit Dağı KTKGB
Giresun Bulancak Bektaş Yaylası TM	Rize Anzer KTKGB
Giresun Kümbet Yaylası TM	Rize Çamlıhemşin Ayder Kaplıcası KTKGB
Giresun Yavuzkema1 Yaylası TM	Rize Çamlıhemşin Ayder Kaplıcası TM
Gümüşhane Zıgana KTKGB	Rize Çayeli TM
Gümüşhane Çakırgöl KTKGB	Trabzon Maçka Şolma TM
Gümüşhane Süleymaniye KTKGB	Trabzon Akçaabat Karadağ TM
Ordu Çambaşı Yaylası TM	Trabzon Araklı Pazarcık Yaylası TM
Ordu Akkuş Argın Yaylası TM	Trabzon Araklı TM
Ordu Aybastı Perşembe Yaylası TM	Trabzon Araklı Yeşilyurt Yılantaş Yaylası TM
Ordu Aybastı Toygar Kabaktepe TM	Trabzon Giresun Sis Dağı TM
Ordu Bolaman KTKGB	Trabzon Tonya Armutlu Gümüşhane Kürtün Erikbeli TM
Ordu-Fatsa-Çerkezler TM	

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2019)

Tablo 3. Doğu Karadeniz Bölgesi Tabiat Alanları ve Milli Parkları

Hatila Vadisi	Artvin	Milli Park
Karagöl – Sahara	Artvin	Milli Park
Kaçkar Dağları	Rize	Milli Park
Altındere Vadisi	Trabzon	Milli Park
Aliağanın Kavağı	Gümüşhane	Tabiat Anıtı
Kirani Evliya Ardıcı	Gümüşhane	Tabiat Anıtı
Örümcek Ormanı Göknarı	Gümüşhane	Tabiat Anıtı
Örümcek Ormanı Ladini	Gümüşhane	Tabiat Anıtı
Kamilet Doğu Kayını	Artvin	Tabiat Anıtı

Tablo 3. (Devamı)

Melodere Doğu Ladini	Artvin	Tabiat Anıtı
Tar Deresi Bulut Şelalesi	Rize	Tabiat Anıtı
Yenice Şelaleleri	Giresun	Tabiat Anıtı
Tunca Vadisi	Rize	Tabiat Parkı
Akyamaç Şelalesi	Rize	Tabiat Parkı
Handüzü	Rize	Tabiat Parkı
Isırlık	Rize	Tabiat Parkı
Borçka Karagöl	Artvin	Tabiat Parkı
Altıparmak	Artvin	Tabiat Parkı
Balıkli Güneşli Şelaleleri	Artvin	Tabiat Parkı
Tavşan Tepesi	Artvin	Tabiat Parkı
Ağaçbaşı	Giresun	Tabiat Parkı
Harşit	Giresun	Tabiat Parkı
Şaban Kalesi	Giresun	Tabiat Parkı
Koçkayası	Giresun	Tabiat Parkı
Yedideğirmenler	Giresun	Tabiat Parkı
Kuzalan	Giresun	Tabiat Parkı
Koroğlu	Giresun	Tabiat Parkı
Aymaç	Giresun	Tabiat Parkı
Artabel Gölleri	Gümüşhane	Tabiat Parkı
Limni Gölü	Gümüşhane	Tabiat Parkı
Çağlayandibi Şelalesi	Gümüşhane	Tabiat Parkı
Gümüşhane Karşıyaka	Gümüşhane	Tabiat Parkı
Köse	Gümüşhane	Tabiat Parkı
Ulugöl	Ordu	Tabiat Parkı
Çınarsuyu	Ordu	Tabiat Parkı
Uzungöl	Trabzon	Tabiat Parkı
Seragölü	Trabzon	Tabiat Parkı
Kayabaşı	Trabzon	Tabiat Parkı
Çalcamili	Trabzon	Tabiat Parkı
Görnek	Trabzon	Tabiat Parkı
Sürmene Çamburnu	Trabzon	Tabiat Parkı
Beşikdağı	Trabzon	Tabiat Parkı
Kadıralak	Trabzon	Tabiat Parkı
Sis Dağı	Trabzon	Tabiat Parkı

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, (2018)

Doğu Karadeniz Bölgesi; zengin kültürü, tarihi dokusu, doğal çekicilikleri, flora ve fauna yapısı itibariyle eko turizm açısından önemli bir bölgedir. Sahip olduğu sit alanları, özellikle yaylaları, akarsuları ve ormanlık alanları, yerli ve yabancı turistlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Bölgeyi son 5 yılda ziyaret eden turist sayısına bakıldığında yoğunluğun Trabzon ve Ordu illerine olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Doğu Karadeniz Bölgesi 2017-2018 Yılları Arası Turist Sayısı

		Artvin	Giresun	Gümüşhane	Ordu	Rize	Trabzon	Türkiye
2014	Yerli	204928	136658	45504	353003	150736	560189	7982263
	Yabancı	33357	4533	633	13134	34930	94267	36837900
	Toplam	238285	141191	46137	366137	185666	654456	44820163
2015	Yerli	207405	128897	39314	365186	82500	876254	8750851
	Yabancı	37030	5274	490	13499	15290	164692	36244632
	Toplam	244435	134171	39804	378685	97790	1040946	44995483
2016	Yerli	212722	106606	40214	367305	74693	352724	7891909
	Yabancı	35726	1899	978	11572	25545	226574	25352213
	Toplam	248448	108505	41192	378877	100238	579298	33244122
2017	Yerli	191247	207569	77084	322026	115671	421096	8886916
	Yabancı	22786	6048	941	19969	10728	177368	32410034
	Toplam	214033	213617	78025	341995	126399	598464	41296950
2018	Yerli	209717	213421	71167	299102	148562	402979	8383432
	Yabancı	25745	7085	1746	21916	13797	181969	39488401
	Toplam	235462	220506	72913	321018	162359	584948	47871833

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2019)

Trabzon; geniş yaylalara, ormanlara, akarsulara sahip olması itibariyle ekoturizm için oldukça elverişlidir. Altındere Vadisi Milli Parkı, Sümela Manastırı, Ayasofya Kilisesi, Atatürk Köşkü, Trabzon Kalesi, Uzungöl Tabiat Parkı, Çalköy Mağarası, Sera Gölü, Çamburnu Sarıçam Doğal Sit Alanı, Hamsiköy, Hıdırnebi Yaylası, Kayabaşı Yaylası, Ortahisar, Vazelon Manastırı gibi öne çıkan turistik çekim merkezleri dolayısıyla ekoturizm faaliyetleri ile turizmi dört mevsime yayma özelliğine sahiptir. Son 5 yılda Trabzon'u ziyaret eden yabancı turist sayısında artış gözlenmektedir. 2018 yılında yaklaşık 403 bin yerli turist ziyaret ederken, yabancı turist sayısı 182 bine ulaşmıştır.

Ordu ilinin sahip olduğu turizm alanları ise; Yason Burnu Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı, Bolaman Kalesi, Boztepe, Melet Çayı, Çambaşı Yaylası, Perşembe Yaylası, Cotyora Arkeolojik Sit Alanı, Ünye Kalesi, Kurulkaya Yerleşkesi, Ulugöl Tabiat Parkı, Ohtamış Şelalesi, Gaga Gölü, Gököy Kalesi gibi merkezlerdir. Son 5 yılın verilerine bakıldığında ortalama 340 bin turist ziyaret ettiği ordu da yabancı turist sayısının her geçen yıl arttığı görülmektedir. Ordu ilini, 2018 yılında yaklaşık 321 bin turist ziyaret etmiştir.

Artvin; Livane Kalesi, Yusufeli-Kaçkar Turizm Merkezi, Çoruh Nehri ve Barhal Çayı, Borçka Karagöl, Şavşat Karagöl, Camili Havzası, Sahara Yaylası, Karçal Dağları, Hatilla Vadisi Milli Parkı, İşhan Kilisesi, Barhal Kilisesi, Atabarı Kayak Merkezi, Atatepe, Cehennem Deresi Kanyonu, Kafkasör Yaylası, Kamilet Vadisi (Çifteköprü ve

Mençuna Şelalesi), Maçahel Vadisi ve Yaşam Tarzı Müzesi ile bölgenin önemli ekoturizm alanlarına sahiptir. Artvin ilini son 5 yılda yaklaşık 220 bin yerli ve yabancı turist ziyaret etmiştir.

Giresun; Bedrama Kalesi, Giresun Adası, Giresun Kalesi, Giresun Müzesi, Görele, Espiye, Tirebolu Kalesi, Giresun Bektaş Turizm Merkezi, Sis Dağı, Zeytinlik Mahallesi, Göller Bölgesi, Kümbet Yaylası ve Turizm Merkezi ile bölgenin ekoturizm potansiyelini oluşturmaktadır. Giresun ilini son 5 yılda ziyaret eden turist sayısına bakıldığında son 2 yılda yerli ve yabancı turist sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır. 2017 ve 2018 yılında ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısının, 2014, 2015 ve 2016 yılına göre yaklaşık 2 katına çıktığı görülmektedir.

Gümüşhane; Krom Vadisi, Karaca Mağarası, Örümcek Ormanları Tabiat Parkı, Limni Krater Gölü, Tomara Şelalesi, Çakırgöl Turizm Merkezi, Zigana Turizm Merkezi, Artabel Gölleri, Süleymaniye Mahallesi, İmera Manastırı, Krom Vadisi, Kürtün, Santa Harabeleri, Satala Antik Kenti ve Uluköy gibi ekoturizm alanlarına sahiptir. Gümüşhane ilini son yıllarda ziyaret eden yerli turist sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. 2014-2016 yılları arası 40 bin civarında olan yerli turist sayısı 2017-2018 yıllarında 78 bine kadar çıkmıştır. İli ziyaret eden yabancı turist sayısında da son 2 yılda artış yaşanmıştır.

Rize; Kaçkar Dağları Milli Parkı, Ayder Yaylası, Rize Kalesi, Zil Kale, Kale-i Bala, Anzer Kültür ve Turizm Merkezi, Fırtına Deresi, İyidere, Kavron Yaylası, Ayder ve İkizdere Kaplıcaları, Tar Deresi Şelalesi, Rize Müzesi, Arapdüzü Mesire Alanı, Palovit Şelalesi, Şenyuva Köprüsü, Çat Vadisi gibi çekim merkezleri ile ekoturizm için oldukça önem taşımaktadır (DOKA, 2015 ve İl Kültür Turizm Müdürlüklerinden derlenmiştir.). 2014 yılı sonrasına bakıldığında Rize'ye gelen yerli ve yabancı turist sayısının 185 bin civarındayken 97 bine kadar düştüğü görülmektedir. Fakat 2017-2018 yıllarında Rize iline olan talep yeniden artmaya başlamış ve bu sayı 162 binlere kadar çıkmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerleri, turizmde sürdürülebilirliği sağlamada en temel gereksinimlerden biridir. Bu çekicilikler ile yaz sezonunda yapılan sejour turizme alternatif olarak, dört mevsime yayılan ekoturizm etkinlikleri yapılmaktadır. Ekoturizm etkinlikleri, doğal çevrenin kullanılırken aynı zamanda korunmasını sağlayan, yörenin sosyo-kültürel anlamda gelişimine katkıda

bulunan ve yılın 12 ayı ekonomik açıdan gelir elde etmeyi, kalkınmayı ve gelişmeyi temel alan aktivitelerdir.

Yerel ve uluslararası tur şirketleri bölgeye her yıl ekoturlar düzenlemektedir. Özellikle bölgede bulunan seyahat acenteleri; yayla turizmi, akarsu turizmi, trekking, doğa fotoğrafçılığı, yamaç paraşütü, bisiklet turizmi, kuş ve yaban hayatı gözlemciliği, botanik turizmi. Sağlık turizmi (termal, kaplıca vb.), inanç turizmi, kamp, karavan turizmi, av turizmi, kültür turizmi (festivaller, şenlikler, gelenek-görenekler, tarihsel geziler vb.), dağcılık ve tırmanma, mağara turizmi gibi ekoturizm faaliyetlerini düzenlemektedir.

Türkiye’de 4.673 adet turizm işletme belgeli tesis ve 10.786 adet A,B,C grubu seyahat acentesi vardır. Bunların Doğu Karadeniz illerine dağılımı ise şu şekildedir;

Tablo 5. Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm İşletmeleri Sayısı

İl	Turizm İşletme Belgeli Tesis Sayısı	A,B,C Grubu Seyahat Acentesi Sayısı
Artvin	13	18
Giresun	36	18
Gümüşhane	5	5
Ordu	46	43
Rize	15	44
Trabzon	70	155
Toplam	185	283

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2019)

2.9. ALANYAZINDA EKOTURİZM

Konuya ilişkin yerli ve yabancı kaynak taraması yapılmış ve seyahat acentelerine yönelik sürdürülebilir ekoturizm faaliyetleri üzerine çok az çalışma olduğu görülmüştür.

Jacobson & Robles (1992), “Ecotourism, Sustainable Development, And Conservation Education: Development Of A Tour Guide Training Program İn Tortuguero, Costa Rica” konulu çalışmasında, tur rehberlerinin, bilgi ihtiyaçlarını

saptamak, eğitim programına katılımlarını ve bilgi ve becerilerini belirlemek amacıyla bir eğitim programı ortaya çıkarmıştır.

(Sirakaya, 1995), “Voluntary Compliance Of Ecotour Operations With Ecotourism Guidelines” konulu çalışmasında, ekotour işlemlerinin gönüllü olarak ekoturizm kurallarına uygunluğunu incelemiştir. Çalışma sonucunda tutumsal uyumun davranışsal uyuma göre daha uygun olduğu ve düzenlemeler ve rehberliğin ekoturizmin sosyopskikolojik karakteristik özelliklerine bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Godoy (1995), “Ecotourism And Nature Based Tourism Research Framework To Assess The Socio Cultural Impact Of Tour Operations: A Case Study In Belize” konulu çalışmasında, ekoturizmi sosyo-kültürel yönden değerlendirmiş ve yerel istihdam formlarındaki değişiklikler ve yerel halkın turistlere karşı kızgınlığı ve düşmanlık artışı olduğu sonucuna varmıştır.

Carey, Gountas, & Gilbert (1997), “Tour Operators and Destination Sustainability” konulu çalışmasında, tur operatörlerinin uzun vadede destinasyonun sürdürülebilirliğine olan etkilerini incelemiştir. İnceleme sonucunda talep üzerindeki etki düzeyinin, tur operatörlerinde çok daha fazla olduğunu ve sürdürülebilir hedeflerin gerçekleştirilmesinde araçların rolüne daha fazla önem verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Sychowski (2005), “Eco-Tourism: Strategy For Sustainable Development A Case Study Of Las Terrazas, Cuba” konulu çalışmasında, Küba Las Terrazas'ın turizm bağlamında sürdürülebilir kalkınmayı deneyen yöntemlerini etnografik bir yaklaşımla incelemiştir. Bu yaklaşım sayesinde sürdürülebilir turizmin daha çok geliştiği ve kaynakların daha iyi değerlendirildiği sonucuna ulaşmıştır.

Hu (2007), “Tour Guides and Sustainable Development: The Case of Hainan, China” konulu çalışmasında, Çin'in Hainan kentinde, tur rehberlerinin yerel sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunup bulunmadığını ve ne ölçüde katkıda bulunduğunu araştırmak için bir örnek olay incelemesi yapmış ve Hainan'daki tur rehberlerinin, olumsuz performans gösterdiği sonucuna varmıştır.

Lin (2011), “Examining The Effects Of Ecotourism Involvement and Tourism Benefits On Florida Tour Operators’ Conservation Contributions To Wetland Ecosystems” konulu çalışmasında, ekoturizmin etkilerini ve ekosisteme katkısını

incelemiş tur operatörlerinin sulak alan koruma faaliyetlerine sık katıldığı sonucuna varmıştır.

Khairat & Maher (2012), “Integrating Sustainability Into Tour Operator Business: An Innovative Approach In Sustainable Tourism” konulu çalışmasında, tur operatörlerinin sürdürülebilirlik uygulamalarını ve gerçek deneyimlerini incelemiştir. İnceleme sonucunda, sürdürülebilir turizm prensiplerinin faydalı olmasına rağmen, tur operatörleri tarafından uygulanmasının zor olduğu ve stratejiler ile uygulama arasında büyük bir boşluk olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Erdoğan & Albustanlıoğlu (2013), “Sustainable Tourism Development: Exploring the Relationship of Travel Agents’ Education and Experience to Their Attitudes on Environmental Issues” konulu çalışmasında, seyahat acentelerinin çevresel tutumlarının doğasını ve eğitim düzeyi ile iş deneyimi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Turizm sektöründe eğitim düzeyi yüksek ve uzun iş tecrübesi olan seyahat acentelerinin, çevresel sorunlara ve sürdürülebilir turizme karşı daha duyarlı olduğu sonucuna varmıştır.

Bekecheng (2016), “Ecotourism As A Tool For Sustainable Development And Poverty Alleviation” konulu çalışmasında, ekoturizmin yoksulluğu azaltmadaki rolü üzerine bir araştırma yapmış ve elde ettiği bulgulara ekoturizmin sürdürülebilir kalkınmayı sağlama ve yoksulluğu azaltmada bir araç olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Alagöz, Güneş, & Uslu (2015), “Otel İşletmeleri ve Seyahat Acenteleri Yöneticilerinin Sürdürülebilir Turizme Bakış Açısı: Bir Alan Araştırması” konulu çalışmasında, otel işletmeleri ve seyahat acenteleri yöneticilerinin sürdürülebilir turizme olan tutumlarını ölçmüş ve yöneticilerin sürdürülebilir turizme yönelik olumlu tutumlar sergiledikleri sonucuna varmıştır.

Tosun, Erdoğan. N, & Erdoğan. I (2009), “Seyahat Acentelerinin Faaliyetlerinin Sürdürülebilir Turizm Anlayışı Bağlamında Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği” konulu çalışmasında, Türkiye’deki seyahat acentelerinin çevresel karakterlerini belirlemek amacıyla bir proje çalışması yapmıştır. Çalışma sonucunda, seyahat acentelerinin yapısal olarak sürdürülebilirlik karakterinden yoksun olduğu fakat seyahat acente yöneticilerinin biliş, çevre duyarlılığı ve sürdürülebilirlik bağlamlarında olumlu özelliklere sahip olduğu sonucuna varmıştır.

Tetik (2012), “Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterliliklerinin Önem-Performans Analizi” konulu çalışmasında, ekoturizm alanında çalışan rehberlerin niteliklerinin turistler açısından önem düzeylerini ve rehberlerin performans düzeyleri belirlemiştir. Turistlerin, ekotur rehberlerinin niteliklerini önemli buldukları ve ekotur rehberlerinin performans düzeylerinin ise önem düzeyleri ile kıyaslandığında nispeten yüksek olduğu, ancak önem düzeylerini tam olarak karşılamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Arıca (2013), “Seyahat Acentelerinde Ekolojik Sürdürülebilir Ürün Yönetimi: Türkiye Üzerine Nitel Bir Araştırma” konulu çalışmasında, seyahat acentelerinin ürün geliştirme ve yönetim sürecinde doğal çevreyi korumaya yönelik sürdürülebilirlik konusundaki tutumlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde ettiği bulgulara, işletmelerin doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetlerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Temizkan & Yıldırım (2014), “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Alan Kılavuzluğu Uygulaması: Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği” konulu çalışmasında, Kaçkar Dağları Milli Parkındaki alan kılavuzluğu uygulamasını sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmiş ve alan kılavuzlarının milli park sınırları içerisinde çalışmadıkları ve bölgede ziyaretçileri gezdirecek rehber sıkıntısı olduğunu ortaya koymuştur.

Çalık (2014), “Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri Kapsamında Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Analizi” konulu çalışmasında, Doğu Karadeniz Bölgesi’nin sürdürülebilir turizm göstergelerine göre değerlendirilmesini amaçlamış ve çalışma sonucunda illerin sürdürülebilir performanslarının yıllara göre farklılıklar gösterdiği sonucuna varmıştır.

Avcıkurt & Demirbulat (2016), “Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizme Bakış Açısı” konulu çalışmasında, turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını ölçmüş ve araştırmaya katılan turist rehberlerinin sürdürülebilir turizme yönelik olumlu bakış açısına sahip oldukları sonucuna varmıştır.

Hoşcan (2017), “Seyahat Acentelerinde Sürdürülebilir Pazarlama Yaklaşımının Kullanımı: Batı Karadeniz Destinasyonu Örneği” konulu çalışmasında, seyahat acentelerinin pazarlama yaklaşımlarının sürdürülebilirlik düzeyini belirlemek amacıyla bir inceleme yapmıştır. Bulgular sonucunda acentelerin sürdürülebilirlik konusunda duyarlı olduğu fakat uygulamada eksik olduklarını vurgulamıştır.

Ekoturizm faaliyetleri, sürdürülebilir turizm kapsamında yapılan çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan bir bütün oluşturan koruma, geliştirme ve sürekliliği sağlama uygulamalarını ifade etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, ekoturizm ve ekoturist kavramları açıklanmış, ekoturizmin amaçları, önemi, özellikleri, ilkeleri ve çevre üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ekoturizm faaliyetleri, öğrenmeye, eğlenmeye ve dinlenmeye dayalı faaliyetler olarak sınıflandırılmıştır. Dünya’da ve Türkiye’de yapılan ekoturizm uygulamalarına değinilerek araştırmanın evrenini oluşturan Doğu Karadeniz Bölgesi ekoturizm açısından ele alınmıştır.

Alanyazında yapılan ekoturizm çalışmaları incelendiğinde, seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizme yönelik tutum ve davranışlarında eksiklikler olduğu saptanmıştır. İşletmelerin sürdürülebilirliğe önem vermelerine rağmen bunu davranışlarına yansıtmadıkları ve uygulamada yetersiz kaldıkları görülmüştür. Bu sonuçlardan yola çıkarak, araştırmanın uygulama bölümünde Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bulunan seyahat acentelerinin ekoturizm faaliyetleri ve yöneticilerin ekoturizme bakış açıları belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi, evren ve örnekleme, sınırlılıkları belirtilecek, verilerin hazırlanması ve toplanması sürecine ilişkin bilgilere yer verilecektir. Elde edilen bulgular tablolaştırılacak ve bu tablolar yorumlanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA SEYAHAT ACENTELERİNİN EKOTURİZM FAALİYETLERİ: DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE BİR ARAŞTIRMA

Bilimsel araştırmalarda, neyin, neden yapılmak istendiği, yapılmak istenenin nerede, ne zaman, neyle ve nasıl yapılacağı açıkça belirtilmelidir (Ural & Kılıç, 2013).

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın problemi, amacı ve önemi belirtilerek, bu amaç çerçevesinde araştırmada kullanılacak olan yöntem ortaya konulacaktır. Araştırmaya konu olan evren ve örneklem açıklanacak ve araştırmanın sınırlılıkları belirlenecektir. Sonrasında verilerin toplanma sürecine ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik ve ekoturizm davranışlarına yönelik ulusal ve uluslararası alanyazın incelenmiştir. İnceleme sonucunda, seyahat acentelerinin, sürdürülebilirlik ve ekoturizme yönelik tutumlarının olumlu olduğu fakat davranışlarında eksiklikler olduğu saptanmıştır. Ulusal alanyazında yapılan çalışmaların ise az sayıda olduğu ve yeterince kapsamlı olmadığı görülmüştür. Bu noktada, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında yapmış olduğu ekoturizm faaliyetlerini belirlemek gerekliliği hissedilmiştir. “*Seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında yaptığı ekoturizm faaliyetleri nelerdir?*” sorusuna yanıt bulmak araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Söz konusu araştırma problemine yanıt bulabilmek için, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan ve ekotur düzenleyen seyahat acenteleri yöneticilerinin görüş ve önerilerinin alınması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası alan yazından yararlanarak bir görüşme (mülakat) formu hazırlanmış, yöneticilerle yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme yaparak elde edilen veriler analiz edilmiş ve bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın temel amacı, Doğu Karadeniz Bölgesi Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illerinde bulunan seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında yapmış oldukları ekoturizm faaliyetlerini belirlemektir. Turizmin gelecek nesillere aktarımında ve devamlılığının sağlanmasında turizm paydaşlarına büyük görevler düşmektedir. Turistlerin doğal yaşama yönelmesi ve doğa turlarına olan talebin artmasında en büyük pay seyahat acentelerininindir. Acenteler, bu talep doğrultusunda hem ekoturlar düzenlemekte hem de yörenin doğallığının bozulmaması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için bir takım uygulamalar yapmak durumundadır. Bu uygulamalardan yola çıkarak çalışmanın alt amaçları oluşturulmuştur.

- Seyahat acenteleri yöneticilerinin ekoturizme yönelik tutum ve davranışlarını ortaya koymak,
- Seyahat acentelerinin ekotur düzenleyip düzenlemediğini belirlemek,
- Ekotur düzenliyorsa hangi faaliyetleri yaptığını belirlemek,
- Ekoturizme katkıda bulunmak için hangi faaliyetlerde bulunduğu belirlemek,
- Çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda neler yaptığını belirlemek,
- Eksik yönleri saptayıp çözümler bulmak,
- Bölgenin sahip olduğu turizm kaynaklarının sürdürülebilirliğine katkı sağlamak,
- Paydaşlara öneriler sunmak da bu çalışmanın diğer amaçları arasındadır.

Turizm, ülkenin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan gelişmesinde en önemli etkenlerden biridir. Sahip olduğu çekiciliklerle turistlerin ilgi odağı olması, hem çevre düzenlemesini hem sosyal yaşamın iyileşmesini ve kültürel kaynaşmayı hem de ülkeye döviz girmesini sağlar. Turizmin gelişmesi, bölgesel gelişmeye katkı sağladığı gibi turizm sektörünün gelişmesini de olumlu yönde etkilemektedir. Yoğun turist talepleri karşısında yeni tesislere ve işletmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle doğa turlarına olan ilginin, seyahat acentelerinin sayısında da artışa neden olduğu gözlemlenmektedir.

Bir bölgeyi çekici kılan öge, bölgenin bozulmamış kaynaklarıdır. Turizme olan yoğun talepler karşısında taşıma kapasitesi aşılmakta ve kaynaklarda tahribatlar meydana gelmektedir. Bu noktada en önemli görev ise tur düzenleyen seyahat acentelerine düşmektedir. Turlarda, yöreyi ve kaynakları kullanırken aynı zamanda da korumak ve gelecek nesillere aktarılmasını

sağlamak, turizm sektörünün de gelecek nesillerde varlığını devam ettirmesine imkân verecektir. Turizm, varlığını, yararlandığı doğaya borçludur. Doğanın bozulmadan sürdürülebilirliğini sağlamak bilinçli turizm sektörü paydaşları ve bilinçli turistlere düşmektedir. Seyahat acentelerine düşen görev, düzenlediği turlarda, çevreden yararlanırken, onu korumak ve turistleri bu konuda bilinçlendirmektir. Bu noktada seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizme yönelik yapmış olduğu faaliyetler oldukça önem arz etmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi, sahip olduğu doğal kaynakları ile bu çalışma için önemli bir bölgedir.

Bu araştırma ile alanyazına katkıda bulunulması ve bir sonraki çalışmalara da kaynak olması düşünülmektedir. Konunun alanyazında sınırlı sayıda olması ve seyahat acentelerine yönelik olması özgün bir çalışma niteliği oluşturacaktır. Araştırma sonucunda güncel sorunların çözümüne katkı sağlanması, seyahat acentelerine ve diğer paydaşlara yol gösterici nitelikte olması da oldukça önemlidir.

Alanyazında yer alan araştırmalarda seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm ve ekoturizme önem verdiği, bu konuda olumlu tutum sergilediği fakat davranışlarına yansımada ve uygulamada yetersiz kaldığı, olumsuz performans sergiledikleri görülmüştür. Bu çalışma ile Doğu Karadeniz illerinde bulunan sürdürülebilir ekoturizm faaliyetleri düzenleyen seyahat acentesi yöneticilerinin ekoturizme yönelik tutum ve davranışları irdelenmeye çalışılacaktır.

3.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Yöntemin uygulanması sürecinde, öncelikle çalışma konusuna uygun olan araştırma tekniği belirlenmiştir. Daha sonra konuya ilişkin açık uçlu görüşme soruları 4 uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Çalışma ile ilgili evren ve örneklem belirlenmiş, Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde bulunan seyahat acentelerinin listesi hazırlanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği (mülakat) kullanılmıştır. Ağustos-Eylül 2019 aylarında Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde bulunan seyahat acenteleri yöneticileri ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi olan içerik analizi uygulanmıştır.

3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Doğu Karadeniz Bölge illeri olan Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illeri oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda örneklem

büyükluğu konusunda ortaya konulan net bir ifade bulunmamakla birlikte örneklemin, amaca ulaşabilecek sayıda ve nitelikte olması gerekmektedir (Baltacı, 2018).

Arıca (2014), “*Seyahat İşletmeciliği Literatürünün Gelişim Süreci: Türkiye’de Hazırlanan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Olarak İncelenmesi*” konulu çalışmasında, turizm alanında seyahat acentelerine yönelik nitel çalışmaların genel itibarıyla örneklem sayısının 0-50 arasında olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmalardan yola çıkarak, araştırmanın örneklemini Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde bulunan tur düzenleyen seyahat acenteleri arasından rastgele seçilerek belirlenmiştir. Bölgede 283 adet seyahat acentesi bulunmaktadır. Zaman, ulaşım, seyahat acentelerinin tur düzenleyip düzenlememe durumları ve ekonomik şartlar dolayısıyla 40 adet ekotur düzenleyen seyahat acentesi yöneticisi ile görüşme planlanmış, bu sayı illere orantılı (%15) olarak dağıtılmıştır.

Tablo 6. Araştırma Örnekleminin İllere göre Dağılımı

İl	A,B,C Grubu Seyahat Acentesi Sayısı	Örneklem sayısı
Artvin	18	2
Giresun	18	2
Gümüşhane	5	1
Ordu	43	6
Rize	44	6
Trabzon	155	23
Toplam	283	40

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2019).

3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Alanyazında seyahat acentelerinin ekoturizm uygulamalarına yönelik çalışmaların sayıca çok az olması, olanların ise geniş kapsamlı olmayışı araştırmanın öncelikli sınırlılığıdır. Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde genellikle turistler, yerel halk ve konaklama işletmeleri üzerine yoğunlaşıldığı, seyahat acenteleri üzerine yapılan çalışmaların sayısının az olduğu ve Doğu Karadeniz Bölgesi seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik ve ekoturizm uygulamalarını konu alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Görüşülen seyahat acenteleri yöneticilerinin bir kısmının sürdürülebilirlik ve ekoturizm kavramlarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmayışı da araştırmanın önemli sınırlılıklarındandır. Buna ek olarak seyahat acenteleri yöneticilerinin yoğunluktan dolayı

görüşmeyi reddedişi ve zamanlama açısından kısmen yerine ikame acenteler bulunamayışı da araştırmanın bir başka sınırlılığını oluşturmaktadır.

3.6. VERİLERİN HAZIRLANMASI

Verilerin hazırlanması aşamasında, araştırmanın amacına uygun, 18 açık uçlu soru belirlenmiştir. Sorular ulusal ve uluslararası alanyazından yararlanılarak hazırlanmış ve 4 uzman görüşü alınarak son halini almıştır. Araştırma soruları hazırlanırken yararlanılan bazı kaynaklar ise şu şekildedir;

Tablo 7. Verilerin Hazırlanmasında Yararlanılan Kaynaklar

Ecotourism: A Strategic Campaign For Tourism in Finland	McCoy,2010
Ecotourism Assessment: Applying The Principles Of Ecotourism To Paddle-Based Recreation in St. Lawrence Islands National Park And Environs	McLaughlin,2011
Ecotourism As A Tool For Sustainable Development And Poverty Alleviation	Bekecheng,2016
Facilitating Transitions To Sustainable Tourism The Role Of The Tour Operator	Budeanu,2007
Seyahat Acentelerinde Sürdürülebilir Pazarlama Yaklaşımının Kullanımı: Batı Karadeniz Destinasyonu Örneği	Hoşcan,2017
Seyahat Acentelerinde Ekolojik Sürdürülebilir Ürün Yönetimi: Türkiye Üzerine Nitel Bir Araştırma	Arıca,2013
Seyahat Acentelerinin Faaliyetlerinin Sürdürülebilir Turizm Anlayışı Bağlamında Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği	Tosun vd. 2009
Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri Kapsamında Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Analizi	Çalık,2014

Hazırlanan görüşme formunun ilk kısmında, katılımcıların demografik özellikleri ve seyahat acentesinin bilgilerine ilişkin ifadeler yer almaktadır. İkinci kısmında ise, seyahat acentelerinde sürdürülebilir turizm ve ekoturizme ilişkin 18 adet açık uçlu soru yer almaktadır.

3.7. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmanın amacına uygun olarak, nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme tekniği (mülakat) kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından, alanyazından yararlanarak ve uzman görüşü alınarak önceden hazırlanan görüşme soruları, uygulama esnasında görüşmenin seyrine göre esnek olarak şekillendirilmiştir. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından şahsen yapılmıştır.

Başlangıçta Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki illerden tur düzenleyen 40 adet A grubu seyahat acentesi yöneticisi ile yüz yüze görüşme planlanmış ancak yöneticilerin 8'i yoğun olmaları sebebiyle görüşmeyi reddetmiştir. 32 adet tur düzenleyen A grubu seyahat acentesi yöneticisi ile yüz yüze görüşme yapılmış olup görüşmelerin 26'sı ses kaydı alınarak, 6'sı ise ses kaydına izin vermediği için Microsoft Word dosyasına aktarılarak yapılmıştır.

Görüşme yapılan işletmelerin bulundukları il, görüşme tarihi ve görüşme süreleri tabloda gösterilmiştir:

Tablo 8. Görüşmenin (Mülakat) Yapılması Sürecine İlişkin İstatistikler

KATILIMCI	SEYAHAT ACENTESİNİN BULUNDUĞU İL	GÖRÜŞME TARİHİ	GÖRÜŞME SÜRESİ (Dakika)
G1	Artvin	27.08.2019	44.32
G2	Artvin	28.08.2019	25.58
G3	Giresun	06.09.2019	15.19
G4	Giresun	06.09.2019	25.57
G5	Gümüşhane	25.08.2019	20.03
G6	Ordu	05.09.2019	13.21
G7	Ordu	05.09.2019	06.21
G8	Ordu	05.09.2019	09.02
G9	Ordu	05.09.2019	18.48
G10	Ordu	05.09.2019	07.03
G11	Ordu	05.09.2019	07.05
G12	Rize	07.09.2019	12.49
G13	Rize	07.09.2019	15.14
G14	Rize	07.09.2019	07.53
G15	Rize	07.09.2019	09.25
G16	Rize	07.09.2019	20.47
G17	Rize	07.09.2019	21.15
G18	Trabzon	29.08.2019	07.14
G19	Trabzon	29.08.2019	09.10
G20	Trabzon	29.08.2019	07.04
G21	Trabzon	29.08.2019	09.34
G22	Trabzon	29.08.2019	09.34
G23	Trabzon	29.08.2019	08.59
G24	Trabzon	29.08.2019	18.15
G25	Trabzon	30.08.2019	06.57
G26	Trabzon	30.08.2019	16.57
G27	Trabzon	30.08.2019	16.11
G28	Trabzon	30.08.2019	05.33
G29	Trabzon	30.08.2019	08.46
G30	Trabzon	30.08.2019	07.25
G31	Trabzon	30.08.2019	06.58
G32	Trabzon	30.08.2019	20.12

Tablo incelendiğinde görüşmelerin, 5 ile 45 dakika arasında değiştiği, genellikle 7,8,9 dakika civarında olduğu görülmektedir. Görüşmelerin süreleri katılımcıların bilgisine, deneyimlerine, aktarımlarına ve ayırabildikleri zamana göre değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların konuya ilişkin ayrıntılı bilgi ve deneyime sahip olmaları ya da konuyu farklı açılardan ele almaları dolayısıyla bazı görüşmelerin süresinin 10 dakikayı geçtiği görülmektedir. Ses kaydına izin verilmediği ve Microsoft Word dosyasına aktarıldığı durumlar da görüşme süresini etkilemiştir.

3.8. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmaya ilişkin nitel verilerin analizi, bulgular ve yorumlara yer verilmektedir. Seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm kapsamında ekoturizm faaliyetlerini belirlemek ve yöneticilerin ekoturizme yönelik tutum ve davranışlarını ortaya koymak amacıyla acente yöneticilerine 18 adet açık uçlu soru sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda bu cevaplara ilişkin içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde tablolaştırılarak yorumlanmaktadır. Araştırmaya katılan yöneticilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların demografik yapısına ilişkin bulgular

Görüşmeciler	Acentedeki Pozisyonu	Eğitim Durumu	Turizm Alanında Eğitim	Acentenin Grubu/Sınıfı	Acentenin Faaliyet Süresi	Acentenin Bulunduğu İl
G1	Acente Sahibi	Lise	Hayır	A/Yerel	14 Yıl	Rize
G2	Acente Müdürü	İlköğretim	Hayır	A/Karşılıyıcı	1.5 Yıl	Rize
G3	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	1 Yıl	Rize
G4	Acente Müdürü	Üniversite	Hayır	A/Karşılıyıcı	15 Yıl	Rize
G5	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Yerel	7 Yıl	Rize
G6	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	7yıl	Rize
G7	Acente Müdürü	Üniversite	Hayır	A/Karşılıyıcı	2.5 Yıl	Artvin
G8	Acente Müdürü	İlköğretim	Hayır	A/Karşılıyıcı	4 Yıl	Artvin
G9	Acente Sahibi	Üniversite	Hayır	A/Karşılıyıcı	8 Yıl	Giresun
G10	Operasyon Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	7 Yıl	Giresun
G11	Acente Sahibi	Üniversite	Evet	A/Yerel	4 Yıl	Gümüşhane
G12	Acente Müdürü	Lise	Hayır	A/Yerel	3 Yıl	Ordu
G13	Acente Sahibi	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	22 Yıl	Ordu

Tablo 9. (Devamı)

G14	Acente Sahibi	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	4.5 Yıl	Ordu
G15	Tur Satış Müdürü	Lise	Hayır	A/Yerel	12 Yıl	Ordu
G16	Acente Sahibi	Lise	Hayır	A/Karşılıyıcı	5 Yıl	Ordu
G17	Acente Sahibi	Lise	Hayır	A/Karşılıyıcı	5 Yıl	Ordu
G18	Tur Satış Müdürü	Lise	Hayır	A/Yerel	6 Yıl	Trabzon
G19	Tur Satış Müdürü	Lise	Evet	A/Karşılıyıcı	5 Yıl	Trabzon
G20	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	20 Yıl	Trabzon
G21	Acente Sahibi	Lise	Hayır	A/Yerel	5 Yıl	Trabzon
G22	Acente Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	18 Yıl	Trabzon
G23	Acente Sahibi	Lise	Hayır	A/Yerel	2.5 Yıl	Trabzon
G24	Operasyon Müdürü	Üniversite	Hayır	A/Yerel	6 Yıl	Trabzon
G25	Acente Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	4 Yıl	Trabzon
G26	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Yerel	3 Yıl	Trabzon
G27	Acente Sahibi	Üniversite	Hayır	A/Yerel	1 Yıl	Trabzon
G28	Acente Sahibi	Üniversite	Hayır	A/Yerel	12 Yıl	Trabzon
G29	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	12 Yıl	Trabzon
G30	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Evet	A/Karşılıyıcı	5 Yıl	Trabzon
G31	Tur Satış Müdürü	Lise	Hayır	A/Karşılıyıcı	18 Yıl	Trabzon
G32	Tur Satış Müdürü	Üniversite	Hayır	A/Karşılıyıcı	13 Yıl	Trabzon

Araştırmaya katılan 32 yöneticinin demografik bilgileri incelendiğinde, katılımcıların 11'i acente sahibi, 7'si acente müdürü, 12'si tur satış müdürü ve 2'sinin operasyon müdürü olduğu görülmektedir. Katılımcıların 2'si ilköğretim, 10'u lise ve 20'si üniversite mezunu olup, turizm eğitimi alanların sayısı 14, almayanların ise 18'dir. Araştırmaya dâhil olan acentelerin tamamı A grubu olup, 20'si karşılıyıcı, 12'si yerel acentedir. Faaliyet sürelerine bakıldığında, 1 ile 22 yıl arasında değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Faaliyet süresi 1-5 yıl arasında olan acentelerin sayısı 16, 6-10 yıl arasında olan acentelerin sayısı 6, 10 yıl ve üzeri olan acentelerin sayısı ise 10'dur. Katılımcı seyahat acentelerinin 1'i Gümüşhane, 2'si Giresun, 2'si Artvin, 6'si Ordu, 6'sı Rize ve 15'i Trabzon illerinde bulunmaktadır.

Katılımcıların, sürdürülebilirlik kavramına ilişkin algılarını ortaya koymak amacıyla sürdürülebilirliğin ne ifade ettiği sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. “Sürdürülebilirlik size ne ifade etmektedir?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ALGISI	G1	Devamlılık
	G2	Süreklilik
	G3	Süreklilik
	G4	Devamlılık
	G5	Devamlılık
	G6	Devamlılık
	G7	Koruma ve Geleceğe Aktarma
	G8	Koruma, Geliştirme ve Devamlılığını Sağlama
	G9	Devamlılık
	G10	Koruma ve Geleceğe Aktarma
	G11	Devamlılık
	G12	Devamlılık
	G13	Süreklilik
	G14	Devamlılık
	G15	Devamlılık
	G16	Devamlılık
	G17	Devamlılık
	G18	Devamlılık
	G19	Devamlılık
	G20	Yenilikleri Takip Etmek
	G21	Süreklilik
	G22	Devamlılık
	G23	Devamlılık
	G24	Devamlılık
	G25	Devamlılık
	G26	Devamlılık
	G27	Devamlılık
	G28	Süreklilik
	G29	Süreklilik
	G30	Çevresel Koruma
	G31	Gelecek Nesillere Aktarma
	G32	Devamlılık

“Sürdürülebilirlik size ne ifade etmektedir?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında; katılımcıların 20’si *Devamlılık*, 6’si *Süreklilik*, 2’si *Koruma ve geleceğe aktarma*, 1’i *Koruma, Geliştirme ve Devamlılığını Sağlama*, 1’i *Yenilikleri takip etmek*, 1’i *Çevresel koruma* ve 1’i de *Gelecek nesillere aktarma* cevabını vermiştir.

Katılımcıların, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik algılarını belirlemek için konuya ilişkin düşünceleri sorulmuş ve katılımcıların verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11.“Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülebilir turizmin uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
DOĞU KARADENİZ'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGISI	G1	Uygulanabiliyor
	G2	Uygulanabiliyor
	G3	Uygulanamıyor
	G4	Uygulanamıyor
	G5	Uygulanabiliyor
	G6	Uygulanamıyor
	G7	Uygulanamıyor
	G8	Uygulanabiliyor
	G9	Uygulanabiliyor
	G10	Uygulanabiliyor
	G11	Uygulanabiliyor
	G12	Uygulanabiliyor
	G13	Uygulanamıyor
	G14	Uygulanamıyor
	G15	Uygulanabiliyor
	G16	Uygulanabiliyor
	G17	Uygulanabiliyor
	G18	Uygulanabiliyor
	G19	Uygulanabiliyor
	G20	Uygulanamıyor
	G21	Uygulanabiliyor
	G22	Uygulanamıyor
	G23	Uygulanabiliyor
	G24	Uygulanabiliyor
	G25	Uygulanabiliyor
	G26	Uygulanamıyor
	G27	Uygulanamıyor
	G28	Uygulanabiliyor
	G29	Uygulanamıyor
	G30	Uygulanamıyor
	G31	Uygulanabiliyor
	G32	Uygulanamıyor

“Doğu Karadeniz Bölgesi’nde sürdürülebilir turizmin uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, katılımcıların 13’ü uygulanamadığını söylerken 19’u uygulanabildiğini ifade etmiştir. Katılımcıların soruya ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

- G1. Uygulandığını düşünüyorum ancak sürdürülebilirliğin gelecekte de sağlanması için insanların bunu benimsemesi ve eğitim alması gerek.
- G2. Uygulanabiliyor. Zaten bölgemiz bu işe uygun. Turist talepleri her sene olduğu gibi devam ediyor.
- G3. Uygulanabilir aslında. Uygulanması da gerekiyor fakat sektör paydaşları yalnızca ticari amaç güttükleri ve yazı kurtaralım diye düşündükleri için yapılamıyor.
- G4. Uygulanamıyor çünkü Ayder ve Uzungöl gibi bazı alanların sürdürülebilirliğini söylemek mümkün değil.
- G5. Uygun alanlar oldukça fazla ama kimse katkı sağlamadığı için uygulanamıyor.
- G6. Uygulanabiliyor çünkü doğal çeşitlilik fazla.
- G7. Uygun aslında ama gerektiği gibi yapılmadığı için maalesef uygulanamıyor.
- G8. Yapılabiliyor bence çünkü talep çok.
- G9. Ben uygulanabilirliğine olumlu bakıyorum çünkü Karadeniz’de bayağı doğal alan var.
- G10. Tabii ki uygulanabilir çünkü Doğu Karadeniz illeri yeşil alanlara sahip.
- G11. Uygulanabiliyor çünkü her yıl turist gelmeye devam ediyor.
- G12. Uygulanabilir, yaylalarımız çok fakat farklı aktivitelere de açık yani daha çok aktivite yapılırsa sürdürülebilirliği daha uzun olur.
- G13. Uygulanabilirdi ama sahip çıkmadığımız için uygulanamıyor. Sebebi de betonarme yapılaşma.
- G14. Uygun ama uygulanamıyor. Hızlıca tüketiyoruz kaynakları.
- G15. Evet uygulanabiliyor. Yayla ve kış turizmi yapılıyor fakat denizi hiç kullanmıyoruz.
- G16. Uygulanabiliyor bence fakat tüm turizmciler ve yerel yöneticilerle birlikte hareket ederek sağlam bir tanıtım yapılırsa çok daha iyi olacak.
- G17. Uygulanabilir çünkü doğal çekicilikleri mevcut.

- G18. Tabi ki uygulanabilir bölgemiz çok tercih edilen bir bölge.
- G19. Yapılabilir elbette çünkü yeşillik ve dağlık alanlar daha çok.
- G20. Uygulanamıyor. Yayla turizmi dışında çeşitlilik yok burada sadece 3 ay yayla turizmi var kışın 12 aya yaymak için herhangi bir şey yapılamıyor.
- G21. Uygulanabilir çünkü doğal alanlar, yeşillik bol.
- G22. Burada iklimden dolayı turizm mevsimsellik gösteriyor. Yaz sezonu yoğun, kış sezonu çok bakir. Küçük çaplı toplantı kongre hizmeti var ancak tamamen sürdürülebilir hizmet vermiyoruz.
- G23. Uygulanabilir tabi sonuçta doğal güzellikler Karadeniz'de mevcut.
- G24. Gezilecek çok güzel noktalar var o yüzden uygulandığını düşünüyorum.
- G25. Uygulanabiliyor aslında ama kısmen yani iyi bir planlama yaparak ve kültür turlar vb. etkinlikler de düzenleyerek tam anlamıyla gerçekleştirebiliriz.
- G26. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde uygulanmıyor mesela Ayder ve Uzungöl gibi alanlar bozuldu ve önlem alınmıyor.
- G27. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde önce kaliteli hizmet vermek gerek ve bu bizde yok, uygulanamıyor.
- G28. Uygulanabiliyor fakat bu konuda herkese eğitim gerekli.
- G29. Uygulanamıyor bence çünkü her yıl gelen ve konaklayan turist sayısı azaldı.
- G30. Uygulanabilir aslında çünkü doğa açısından gelişmiş bir bölgeyiz. Fakat burada çevresel anlamda bir koruma yapılmıyor. Sadece para kazanmak amacıyla yapılıyor. O yüzden uygulanmıyor diye düşünüyorum.
- G31. Uygulanabiliyor çünkü turizm sektörü sürekli gelişim gösteriyor.
- G32. Yalnızca yazın yapılabiliyor. Kışın bir şey yapılmadığı için bence uygulanamıyor.

Seyahat acentelerinin, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm faaliyetlerine ilişkin resmî prosedürlere katılım durumlarını ortaya koymak açısından sertifikalara sahip olup olmadıkları sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12. “Acenteniz, yazılı sürdürülebilirlik politikalarına sahip mi? Eko etiket, sürdürülebilir turizm belgesi gibi sertifikalarınız var mı?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE EKOTURİZMDE PROSEDÜR	G1	Hayır
	G2	Hayır
	G3	Hayır
	G4	Hayır
	G5	Hayır
	G6	Hayır
	G7	Hayır
	G8	Evet/Eko-Etiket
	G9	Hayır
	G10	Hayır
	G11	Hayır
	G12	Hayır
	G13	Hayır
	G14	Hayır
	G15	Hayır
	G16	Hayır
	G17	Hayır
	G18	Hayır
	G19	Hayır
	G20	Hayır
	G21	Hayır
	G22	Hayır
	G23	Hayır
	G24	Hayır
	G25	Hayır
	G26	Hayır
	G27	Hayır
	G28	Hayır
	G29	Hayır
	G30	Hayır
	G31	Hayır
	G32	Hayır

Araştırmaya katılan 32 acenteden yalnızca 1’inin eko-etiket’e sahip olduğu, 31 katılımcının herhangi bir sürdürülebilir turizm politikasına, sertifikaya ve eko-etikete sahip olmadığı görülmüştür.

Katılımcı acentelerin, konuya ilişkin projeler geliştirip geliştirmediğini belirlemek amacıyla projelerde yer alıp almadıkları sorusu sorulmuş ve gerekli cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13. “Sürdürülebilir turizm / Ekoturizm projelerinde yer alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi projeler?” Sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
EKOTURİZM PROJESİ GELİŞTİRME	G1	Hayır
	G2	Hayır
	G3	Hayır
	G4	Hayır
	G5	Hayır
	G6	Hayır
	G7	Evet
	G8	Hayır
	G9	Hayır
	G10	Hayır
	G11	Hayır
	G12	Evet
	G13	Hayır
	G14	Hayır
	G15	Hayır
	G16	Hayır
	G17	Hayır
	G18	Hayır
	G19	Hayır
	G20	Hayır
	G21	Hayır
	G22	Hayır
	G23	Hayır
	G24	Hayır
	G25	Hayır
	G26	Hayır
	G27	Hayır
	G28	Hayır
	G29	Hayır
	G30	Hayır
	G31	Hayır
	G32	Hayır

Katılımcıların yalnızca 2'si projelerde yer alırken 30'u yer almamaktadır. “Sürdürülebilir turizm / Ekoturizm projelerinde yer alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi projeler?” sorusuna ilişkin verilen bazı cevaplar şu şekildedir.

G7. Bizzat kendimiz bir proje oluşturmuyoruz. Oluşturulan projelerde yer alıyor ve katkı sağlıyoruz. Bu projelerin ismini şuan vermek istemiyorum.

G12. Evet, ekoturizm projelerinde yer alıyoruz.

G26. Hayır, bize haber verilmiyor, fikrimiz sorulmuyor. Hiçbir toplantıya çağrılmıyoruz.

Katılımcılara, ekoturizm algılarını ortaya koymak amacıyla ekoturizmin kendileri için ne ifade ettiği sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14. “Ekoturizm sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
EKOTURİZM ALGISI	G1	Doğa turizmi
	G2	Doğa turizmi
	G3	Doğaya zarar vermeyen uygulamalar
	G4	Ekolojik yapı
	G5	Çevresel faaliyetler
	G6	Doğa turizmi
	G7	Doğa turizmi
	G8	Doğa turizmi
	G9	Doğa turizmi
	G10	Çevresel boyut
	G11	Çevre turizmi
	G12	Çevresel anlamda yapılan turizm
	G13	Yayla turizmi
	G14	Kırsal turizm, doğa turizmi
	G15	Çevresel, doğal faaliyetler
	G16	Doğa turizmi
	G17	Kalkınma
	G18	Çevre bilinci
	G19	Çevresel anlamda aktiviteler
	G20	Çevresel sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan turizm
	G21	Ekolojik bir kavram
	G22	Doğayı ve kültürel mirası koruyarak yapılan turizm türü
	G23	Ekolojik turizm

Tablo 14. (Devamı)

	G24	Yeşillik ve doğa turizmi
	G25	Doğal ve yöresel aktiviteler
	G26	Turisti, doğal alanlara götürüp yerel halkla tanıştırmak.
	G27	Doğa turizmi
	G28	Çevre dostu turizm
	G29	Ekolojik kalkınma
	G30	Çevresel ve Ekonomik katkı sağlayan turizm
	G31	Ekonomik katkı sağlama
	G32	Sosyo-kültürel yapıyı gözetten turizm

Ekoturizm sizin için ne ifade ediyor?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında sık tekrar edilen kelimelerin doğa turizmi ve çevre olduğu görülmektedir. Katılımcıların 12’si ekoturizm kavramını doğa ile ifade ederken, 10’u ise çevre kelimesi ile ifade etmiştir. Katılımcıların 10’u ise ekoturizmi; ekolojik, yayla, kırsal, kalkınma, sosyo-kültürel, ekonomik, yeşillik, doğal ve yöresel kelimeleri ile özdeşleştirmiştir.

Seyahat acentesi yöneticilerinin, Doğu Karadeniz Bölgesi’nde ekoturizme yönelik algılarını ortaya koymak amacıyla bölgenin ekoturizm için uygun olup olmadığı sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15. “Doğu Karadeniz’in ekoturizm için uygun bir destinasyon olabileceğini düşünüyor musunuz? Neden evet ya da neden hayır?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
DOĞU KARADENİZ’DE EKOTURİZM ALGISI	G1	Uygun
	G2	Uygun
	G3	Uygun
	G4	Uygun
	G5	Uygun
	G6	Uygun
	G7	Uygun
	G8	Uygun
	G9	Uygun
	G10	Uygun
	G11	Uygun
	G12	Uygun
	G13	Uygun
	G14	Uygun
	G15	Uygun

Tablo 15. (Devamı)

	G16	Uygun
	G17	Uygun
	G18	Uygun
	G19	Uygun
	G20	Uygun
	G21	Uygun
	G22	Uygun
	G23	Uygun
	G24	Uygun
	G25	Uygun
	G26	Uygun
	G27	Uygun
	G28	Uygun
	G29	Uygun Değil
	G30	Uygun
	G31	Uygun
	G32	Uygun

“Doğu Karadeniz’in ekoturizm için uygun bir destinasyon olabileceğini düşünüyor musunuz? Neden evet ya da neden hayır?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 32 katılımcıdan yalnızca 1 tanesi uygun bir destinasyon olmadığını ifade ederken, 31 katılımcı uygun olduğunu dile getirmiştir. Katılımcıların “Neden evet ya da neden hayır?” sorusuna ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- G1. Uygun bir destinasyon fakat belli başlı pilot bölgeler oluşturulmalı o bölgelerde yapılmalı çok güzel yaylalarımız var ama turistlerce bilinmiyor.
- G2. Doğu Karadeniz çok uygun ama kimse çevresel değerleri korum çabasına girmiyor.
- G3. Uygun ama uygulanamıyor, altyapı eksikliği var.
- G4. Uygun, ekoturizme elverişli alanlarımız çok fazla.
- G5. Evet uygun. Çünkü bölge ekoturizme elverişli
- G6. Evet çünkü doğal alanlarımız mevcut. Yani çok rahat ekoturizm yapılabilir.
- G7. Evet, iyi bir planlama yapılarak bölgeye katkı sağlanabilir.
- G8. Uygun ama kaçak yapılaşma ve hes çok fazla olduğu için uygulanamıyor
- G9. Evet, çünkü çevresel değerlerimiz çok var.
- G10. Evet, uygun fakat kalabalıklaşmalar çok olduğu için bozulmalar meydana geliyor.

- G11.Uygun çünkü çevresel değerler oldukça turist çekiyor.
- G12.Uygun çünkü her yer yeşillik.
- G13.Evet, çünkü doğal güzelliklerimiz çok.
- G14.Uygun, ekoturizme uygun alanlarımız var hatta Ordu'da Kabakdağı'nda uygulanıyor.
- G15.Uygun ama bunu yapmak biraz pahalı ve alt yapı lazım çünkü zor yapılıyor.
- G16.Uygun çünkü tabiat açısından önemli değerlere sahibiz. Buraların korunması bizim elimizde.
- G17.Uygun ama ekoturizm uygulanamıyor çünkü para için doğal alanları tahrip ettik.
- G18.Evet, uygun çünkü turizmin ekonomik getirisini sağlıyor.
- G19.Uygun aslında ama yalnızca çevresel ve ekonomik açıdan uygun. Sosyo-kültürel anlamda uygun değil çünkü uygulanamıyor.
- G20. Uygun ama burada sezon sadece 3 ay olduğu için ekonomik boyutu önemseniyor, çevresel açıdan kimse bir şey yapmıyor.
- G21. Uygun tabii çünkü turizm çevreden besleniyor.
- G22. Uygun tabii ki, çok fazla kültürel mirasımız var ama turizmcilerin ve turistlerin bu konuda bilinçli olması gerek
- G23.Evet, çünkü ekolojik alanlar çok fazla.
- G24.Uygun ama çevre kirleniyor o yüzden doğru uygulanmıyor.
- G25.Uygun ama değerlendiremiyoruz.
- G26.Uygun ama uygulanmıyor çünkü günübirlik düşünülüyor.
- G27. Doğu Karadeniz bölgesi uygun bir destinasyondur çünkü önemli bir cazibe merkezidir. Fakat alt yapı eksik, doğada tesis eksik, beton binalar ve oteller olmamalı, doğayı tahrip etmeyecek, ahşap butik oteller olmalı. Orada doğal et, süt, yumurta, tereyağı ve peynirden faydalanılmalı. Motorsuz üstü açık yayla araçları olmalı.
- G28.Uygun tabii ki çünkü çevresel değerlerimiz oldukça fazla.
- G29.Uygun değil çünkü gelen turist çevreye zarar verdiği gibi harcama da yapmıyor.
- G30.Uygun tabii çünkü kaynak çeşitliliği var.
- G31.Uygun çünkü gelen turistler yöresel ürünler alıyorlar para bırakıyorlar.

G32.Uygun bir destinasyon çünkü doğa ile iç içe. Fakat alanlar korunmadığı için uygulanamıyor.

Verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların 12'sinin Doğu Karadeniz'in ekoturizm için uygun bir destinasyon olmasına rağmen faaliyetlerin gerektiği şekilde uygulanamadığından bahsetmiştir. Gerekçe olarak alt yapı eksikliğinin, aşırı yüklenmelerin, bozulmaların, kaçak yapılaşma, HES ve doğal alanların tahrip olmasını göstermişlerdir. Katılımcılar bu konuda görüş ve önerilerini belirtirken, belli pilot bölgeler oluşturulması, ekonomik kazancın yanı sıra çevrenin ve sosyo-kültürel yapının da korunması ve yöresel ürünlerin pazarlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Doğu Karadeniz'in uygun bir destinasyon olmadığını düşünen 1 katılımcı ise bunun sebebinin çevreye verilen zarar ve ekonomik kazanç sağlanamamasına yönelik olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcı seyahat acentelerinin ekoturizme katılım sağlayıp sağlamadıkları ve katılıyorlarsa hangi faaliyetleri uyguladığı sorusu sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16. “Acenteniz ekoturizme katkıda bulunmak için herhangi bir şey yapıyor mu? Cevabınız evet ise neler yapıyor?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
EKOTURİZME KATILIM	G1	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G2	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G3	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G4	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G5	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G6	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G7	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G8	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G9	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G10	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G11	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G12	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G13	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
	G14	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme

Tablo 16. (Devamı)

G15	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G16	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G17	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G18	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G19	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G20	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G21	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G22	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G23	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G24	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G25	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G26	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G27	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G28	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G29	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G30	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G31	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme
G32	Evet/ Yerel ekoturlar düzenleme

“Acenteniz ekoturizme katkıda bulunmak için herhangi bir şey yapıyor mu? Cevabınız evet ise neler yapıyor?” sorusuna verilen cevaplarda sık tekrar edilen kelimeler bakıldığında araştırmaya katılan 32 acentenin tamamının ekoturizme katkıda bulunduğu konusunda “evet” cevabını vermiş ve “Cevabınız evet ise neler yapıyor?” sorusuna verdikleri cevaplar ise “yerel ekoturlar düzenleme” olmuştur. Katılımcıların bu sorulara ilişkin verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir.

G2. Yerel ekoturlar düzenleyerek ekonomik kalkınmaya destek oluyoruz.

G7. Yerel ekoturlar düzenliyoruz, yerel esnaftan alışveriş yaparak yöre ekonomisine katkıda bulunuyoruz, çevresel koruma faaliyetlerine katılıyoruz.

G8. Yerel ekotur düzenliyoruz özellikle bilinmeyen yaylaları tanıtıyoruz.

G9. Yerel ekotur düzenliyoruz, yerel ekonomiye katkı sağlıyoruz, sosyo-kültürel yapıyı tanıtıyoruz.

G18. Yerel ekotur düzenliyoruz yöreye ekonomik katkı sağlıyoruz.

G22. Yerel ekoturlar düzenliyoruz, kültürel mirası tanıtıyoruz, tarihi hakkında bilgi veriyoruz, çarşıya boş zaman aktivitelerinde götürüyoruz ve yöreden alışveriş yapmalarını, Doğal tereyağı, bal, fındık, çay gibi yöresel ürünleri almalarını sağlıyoruz.

Katılımcılar yerel ekoturlar düzenlerken aynı zamanda ekonomiye katkı sağladıklarını, özellikle yöre esnafından alışveriş yapılmasını, yöresel ürünlerin tüketilmesini sağladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar, ayrıca çevre koruma faaliyetlerine katıldıklarını, bilinmeyen turizm alanlarını, sosyo-kültürel yapıyı, tarihi ve kültürel mirası tanıttıklarını da ifade etmişlerdir.

Bölgenin tanıtılmasında katılımcı acentelerin rolünün belirlenmesi için yöneticilere, tanıtımda neler yaptıkları sorusu sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 17. “Doğu Karadeniz’i ekoturizm odağı olarak tanıtmak için herhangi bir şey yapıyor musunuz? Yapıyorsanız neler?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ’NİN TANITILMASI	G1	Evet/Broşür, Fuarlara Katılım, Sosyal Medya
	G2	Evet/ Sosyal Medya
	G3	Evet/ Sosyal Medya
	G4	Evet/ Fuarlara Katılım
	G5	Evet/Broşür, Fuarlara Katılım, Sosyal Medya
	G6	Evet/Broşür, Sosyal Medya
	G7	Evet/ Fuarlara Katılım
	G8	Evet/Broşür
	G9	Evet/Sosyal Medya
	G10	Evet/ Fuarlara Katılım
	G11	Evet/ Sosyal Medya
	G12	Evet/ Sosyal Medya
	G13	Evet/ Sosyal Medya
	G14	Evet/ Sosyal Medya
	G15	Evet/Broşür, Fuarlara Katılım
	G16	Evet/Broşür, Fuarlara Katılım, Sosyal Medya
	G17	Evet/ Sosyal Medya
	G18	Evet/Broşür, Sosyal Medya
	G19	Evet/ Sosyal Medya
	G20	Evet/ Sosyal Medya
	G21	Evet/Broşür

Tablo 17. (Devamı)

	G22	Evet/Broşür, Fuarlara Katılım, Sosyal Medya, E-Mail, Reklam Filmleri
	G23	Evet/Broşür
	G24	Evet/ Sosyal Medya
	G25	Evet/ Fuarlara Katılım
	G26	Evet/ Sosyal Medya
	G27	Evet/ Sosyal Medya
	G28	Evet/Broşür, Fuarlara Katılım, Sosyal Medya
	G29	Evet/Broşür, Sosyal Medya
	G30	Evet/ Sosyal Medya
	G31	Evet/ Fuarlara Katılım, Sosyal Medya
	G32	Evet/Broşür

“Doğu Karadeniz’i ekoturizm odağı olarak tanıtmak için herhangi bir şey yapıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda 32 katılımcının tamamı “evet” cevabını vermiştir. “Yapıyorsanız neler?” sorusuna verilen cevaplarda ise “Broşür, Fuarlara Katılım ve Sosyal Medya” olmak üzere sık tekrar edilen üç kelimeye rastlanmıştır. Tanıtımlarda sosyal medya kullanımı cevabı 23, broşür kullanımı cevabı 13 ve fuarlara katılım cevabı 11 kez verilmiştir.

Seyahat acentelerinde uygulanan ekoturizm faaliyetlerini belirlemek için katılımcılara, hangi ekoturların ve hangi destinasyonların talep gördüğü sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 18. “Acentenizde ekoturlar düzenleniyor mu? Cevabınız evet ise, en çok hangi ekoturlar ve en çok hangi destinasyon talep görüyor?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN EKOTURİZM FAALİYETLERİ	G1	Evet/ Yayla Turizmi
	G2	Evet/ Yayla Turizmi
	G3	Evet/ Yayla Turizmi
	G4	Evet/ Yayla Turizmi
	G5	Evet/ Yayla Turizmi
	G6	Evet/ Yayla Turizmi
	G7	Evet/ Yayla Turizmi
	G8	Evet/ Yayla Turizmi
	G9	Evet/ Yayla Turizmi
	G10	Evet/ Yayla Turizmi
	G11	Evet/ Yayla Turizmi

Tablo 18. (Devamı)

G12	Evet/ Yayla Turizmi
G13	Evet/ Yayla Turizmi
G14	Evet/ Yayla Turizmi
G15	Evet/ Yayla Turizmi
G16	Evet/ Yayla Turizmi
G17	Evet/ Yayla Turizmi
G18	Evet/ Yayla Turizmi
G19	Evet/ Yayla Turizmi
G20	Evet/ Yayla Turizmi
G21	Evet/ Yayla Turizmi
G22	Evet/ Yayla Turizmi
G23	Evet/ Yayla Turizmi
G24	Evet/ Yayla Turizmi
G25	Evet/ Yayla Turizmi
G26	Evet/ Yayla Turizmi
G27	Evet/ Yayla Turizmi
G28	Evet/ Kültür Turizmi
G29	Evet/ Yayla Turizmi
G30	Evet/ Yayla Turizmi
G31	Evet/ Yayla Turizmi
G32	Evet/ Yayla Turizmi

“Acentenizde ekoturlar düzenleniyor mu?” sorusuna 32 katılımcı da “evet” cevabını vermiştir. En çok hangi ekoturların talep gördüğüne dair ise 31 katılımcı “yayla turizmi” 1 katılımcı ise “kültür turizmi” cevabını vermiştir. “Yayla Turizmi” sık tekrar edilen kelimedir.

En çok hangi destinasyon talep gördüğüne ilişkin verilen cevaplar şu şekildedir;

G1. Çamlıhemşin Yaylaları; Gito, Huser, Badara Yaylası

G2. Rize; Huser Yaylası

G3. Huser ve Pokut Yaylası, Borçka Karagöl

G4. Huser, Gito, Badara Yaylaları

G5. Gito, Pokut ve Ayder Yaylaları

G6. Huser Yaylası

G7. Artvin şavşat Karagöl

G8. Arhavi, Borçka, şavşat Yaylaları

G9. Ayder ve Kümbet Yaylası

G10. Ayder Yaylası ve Uzungöl

- G11.Ayder Yaylası ve Uzungöl
 G12.Ayder Yaylası ve Uzungöl
 G13.Ayder Yaylası, Şavşat Karagöl, Trabzon Uzungöl
 G14.Ayder Yaylası ve Uzungöl
 G15.Ayder Yaylası
 G16.Ayder Yaylası, Uzungöl
 G17.Ayder, Perşembe ve Çambaşı Yaylası
 G18.Ayder Yaylası, Uzungöl, Hıdırnebi Yaylası ve Çal Mağarası
 G19.Uzungöl, Ayder, Hıdırnebi, Gito, Badara ve, Huser Yaylası
 G20.Uzungöl ve Ayder Yaylası
 G21.Sümela Manastırı, Uzungöl ve Ayder Yaylası
 G22.Ayder Yaylası, Uzungöl, Sümela Manastırı
 G23.Ayder Yaylası, Uzungöl
 G24.Mavigöl, Huser Yaylası
 G25.Uzungöl, Ayder Yaylası, Sümela Manastırı, Pokut, Gito, Huser Yaylaları
 G26.Gito, Badara ve Huser Yaylaları
 G27.Huser ve Pokut Yaylaları, Sümela Manastırı, Uzungöl
 G28.Sümela Manastırı
 G29.Ayder ve Hıdırnebi Yaylası
 G30.Ayder Yaylası, Uzungöl, Hıdırnebi Yaylası
 G31. Uzungöl ve Ayder Yaylası
 G32.Pokut Yaylası

Verilen cevaplara bakıldığında sık tekrar edilen kelimelerin başında Ayder Yaylası ve Uzungöl gelmektedir. Ayder Yaylası cevabı 20, Uzungöl cevabı ise 16 kez tekrar edilmiştir. Huser Yaylası cevabı 10 kez, Gito Yaylası cevabı 6 kez, Pokut Yaylası ve Sümela Manastırı cevapları 5'er kez, Hıdırnebi Yaylası ve Badara Yaylası cevapları 4'er kez, Şavşat Karagöl cevabı 3 kez, Borçka Karagöl cevabı 2 kez, Arhavi Yaylaları, Kümbet Yaylası, Mavigöl, Çambaşı Yaylası, Perşembe Yaylası ve Çal Mağarası cevapları ise 1'er kez tekrar edilmiştir.

Seyahat acentelerinin çevresel faaliyetlerini belirlemek amacıyla katılımcılara sorulan, konuya ilişkin soru ve cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 19. “Acentenizde doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetler yapılıyor mu? Cevabınız evet ise, neler yapılıyor?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN ÇEVRESEL FAALİYETLERİ	G1	Evet
	G2	Hayır
	G3	Hayır
	G4	Evet
	G5	Hayır
	G6	Hayır
	G7	Evet
	G8	Evet
	G9	Evet
	G10	Evet
	G11	Hayır
	G12	Hayır
	G13	Evet
	G14	Evet
	G15	Hayır
	G16	Hayır
	G17	Hayır
	G18	Hayır
	G19	Hayır
	G20	Hayır
	G21	Hayır
	G22	Evet
	G23	Hayır
	G24	Hayır
	G25	Evet
	G26	Hayır
	G27	Evet
	G28	Hayır
	G29	Hayır
	G30	Hayır
	G31	Hayır
	G32	Hayır

“Acentenizde doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetler yapılıyor mu?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında en sık tekrar edilen kelimenin “hayır” olduğu görülmüştür. Katılımcıların 21’i “hayır” cevabını verirken 11’i “evet” cevabını vermiştir. “Cevabınız evet ise, neler yapılıyor?” sorusuna verilen cevaplar ise şu şekildedir;

- G1. Yapıyoruz, rehberler ve şoförlerimiz turlarda eline çöp poşeti alıp çöpleri toplamaya başlıyor. Turistler de görünce katılmak, destek olmak istiyorlar. Hep birlikte gittiğimiz yerlerde çöpleri topluyoruz.*
- G4. Çevrenin korunmasına yönelik gittiğimiz turlarda, çevresel koruma faaliyetlerine katılıyoruz*
- G7. Düzenlediğimiz turlarda çevre korumasına dikkat ediyoruz, kirletmiyoruz, temiz bırakıyoruz.*
- G8. Turlarda çöp toplama aktiviteleri yapıyoruz.*
- G9. Ofis içinde kâğıt tasarrufu gibi uygulamalarımız var.*
- G10. Ofis içi enerji tasarrufu sağlıyoruz.*
- G13. Ofis içinde bazı tasarruf faaliyetlerimiz var.*
- G14. Ofis içi uygulamalarımız var.*
- G22. Ofis içinde kâğıt kullanımını azaltmaya çalışıyoruz.*
- G25. Ofis içi tasarruf sağlıyoruz. Gittiğimiz yerlerde de çevrenin korunmasına dikkat ediyoruz.*
- G27. Çevre koruma bizim hassas olduğumuz temel prensiplerimizdir. Doğayı kullanırken zarar vermeden ve kirletmeden turlarımızı gerçekleştiriyoruz.*

“Acentenizde doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetler yapılıyor mu?” sorusuna “evet” cevabını veren katılımcıların, “çöp toplama” ve “ofis içi tasarruf” kelimelerini sık tekrar ettikleri görülmektedir. Katılımcılar doğayı kullanırken koruduklarını, kirletmediklerini, temiz bıraktıklarını ve çöpleri topladıklarını ifade etmiş, ofis içinde ise enerji ve kâğıt tasarrufunu önemsediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcı seyahat acentelerinin tur kapasitelerini ortaya koymak amacıyla yöneticilere, kitle turizmi oluşturup oluşturmadıkları ve turların kaç kişilik olduğu sorulmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 20. “Kitle turizm faaliyetlerine yönelik turlarınız mevcut mudur? Turlar ortalama kaç kişilik?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN TUR KAPASİTELERİ	G1	Hayır/30 kişi
	G2	Hayır/25 kişi
	G3	Hayır/17 kişi
	G4	Hayır/20 kişi
	G5	Evet/200 kişi ve üstü
	G6	Hayır/20 kişi
	G7	Hayır/40 kişi
	G8	Hayır/30 kişi
	G9	Hayır/20 kişi
	G10	Hayır/15 kişi
	G11	Hayır/30 kişi
	G12	Hayır/15 kişi
	G13	Hayır/30 kişi
	G14	Hayır/20 kişi
	G15	Hayır/40 kişi
	G16	Hayır/15 kişi
	G17	Hayır/15 kişi
	G18	Evet/200 kişi ve üstü
	G19	Hayır/20 kişi
	G20	Hayır/20 kişi
	G21	Hayır/15 kişi
	G22	Hayır/54 kişi
	G23	Hayır/20 kişi
	G24	Hayır/20 kişi
	G25	Hayır/30 kişi
	G26	Hayır/15 kişi
	G27	Hayır/40 kişi
	G28	Hayır/30 kişi
	G29	Hayır/20 kişi
	G30	Hayır/20 kişi
	G31	Hayır/15 kişi
	G32	Hayır/20 kişi

“Kitle turizm faaliyetlerine yönelik turlarınız mevcut mudur? Turlar ortalama kaç kişilik?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 32 katılımcı 30’unun kitle turizm faaliyeti olmadığını ve turların genellikle 15-54 kişi arasında olduğunu belirtmiş, 2 katılımcı ise kitle turizmine yönelik faaliyetlerinin olduğunu ve turların en az 200 kişilik olduğunu ifade etmiştir.

Yöneticilere, bölgenin taşıma kapasitesine etkilerinin ne boyutta olduğunu ortaya koymak amacıyla konuya ilişkin sorular sorulmuş ve cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 21. “*Tur düzenlerken bölgenin taşıma kapasitesini dikkate alıyor musunuz? Taşıma kapasitesinin planlanması, ziyaretçi sayılarının kontrol edilmesi gibi önlemler alıyor musunuz?*” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN BÖLGENİN TAŞIMA KAPASİTESİNE ETKİSİ	G1	Hayır
	G2	Hayır
	G3	Evet
	G4	Evet
	G5	Hayır
	G6	Hayır
	G7	Hayır
	G8	Hayır
	G9	Hayır
	G10	Hayır
	G11	Hayır
	G12	Hayır
	G13	Hayır
	G14	Hayır
	G15	Hayır
	G16	Hayır
	G17	Hayır
	G18	Hayır
	G19	Hayır
	G20	Hayır
	G21	Hayır
	G22	Evet
	G23	Hayır
	G24	Hayır
	G25	Evet
	G26	Hayır
	G27	Hayır
	G28	Hayır
	G29	Evet
	G30	Hayır
	G31	Hayır
	G32	Hayır

Katılımcılara, “Tur düzenlerken bölgenin taşıma kapasitesini dikkate alıyorsunuz? Taşıma kapasitesinin planlanması, ziyaretçi sayılarının kontrol edilmesi gibi önlemler alıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve 32 katılımcıdan 27’si “hayır” cevabını 5’i ise “evet” cevabını vermiştir. Katılımcıların soruya ilişkin verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- G1. Taşıma kapasitesi, Ayder ve Uzungöl gibi alanlarda aşılmış durumda ve biz tek başımıza bir şey yapamıyoruz. Yerel yönetimin yapması gereken bir şey bu, zaten bizim turlarımız kalabalık değil.
- G2. Hayır, almıyoruz.
- G3. Evet, dikkate alıyoruz. Genellikle turlarımız küçük gruplardan oluşuyor.
- G4. Evet, dikkate alıyoruz ve kalabalık turlar yapmıyoruz.
- G5. Hayır.
- G6. Hayır.
- G7. Evet, dikkate alıyoruz fakat bu işler tek başına olmuyor o yüzden herhangi bir şey yapamıyoruz ve paydaşlardan destek bekliyoruz.
- G8. Evet, dikkate alıyoruz ama önlem almıyoruz. Bu biraz yerel yönetime bağlı bir durum.
- G9. Herhangi bir şey yapmıyoruz.
- G10. Evet, dikkate alıyoruz fakat herhangi bir şey yapmıyoruz.
- G11. Hayır.
- G12. Önemsiyoruz ama herhangi bir faaliyetimiz yok. Bu konuda devlete görev düşüyor.
- G13. Kısa süreli turlarda pek gözetmiyoruz.
- G14. Hayır.
- G15. Zaten her yer tahrip oldu her şey planlı yapılsa ve geri dönüşümlü yapılsa sıkıntı olmayacak ama bizler para kazanma amacıyla yapıyoruz.
- G16. Taşıma kapasitesi kavramı önemli tabi ancak devlet baştan önlem almadığı için biz de bir şey yapmıyoruz.
- G17. Önem veriyoruz ama herhangi bir şey yapmıyoruz çünkü kapıyı kapatıp da bu kadar turist yeter fazlasını alamayız, diyemeyiz.
- G18. Hayır.
- G19. Hayır.

G20.Maalesef. Tek başımıza ne yapabiliriz ki? Bu işler hükümet politikası.

G21.Hayır.

G22.Evet, bu coğrafyada kapasiteyi aşacak büyüklükte grupları götürmüyoruz, küçük araçlarla çıkıyoruz.

G23.Hayır.

G24.Hayır, taşıma kapasitesinin aşıldığını düşünmüyorum.

G25.Evet dikkate alıyoruz tabii ki. Yoğun talebin olduğu, tahrip olan Ayder ve Uzungöl'ü turistlere önermiyoruz. Bilinmeyen bir sürü güzel yaylalarımız, alanlarımız var. O alanlara yönlendiriyoruz.

G26.Hayır.

G27.Öyle önlemler almıyoruz. Taşıma kapasitesine şöyle bakıyorum, turist sayısının fazla olmasının bir zararı yok doğaya, onları doğru yönlendiremediğimiz için doğa tahrip oluyor. Motorlu araçlar girdiği için aşıyor.

G28.Hayır.

G29.Evet dikkate alıyoruz. TÜRSAB tarafından bize verilen sayıdan fazla turist almıyoruz.

G30.Taşıma kapasitesini burada kimse dikkate almıyor ki. Para var mı ona bakılıyor. Gerisi önemli değil diye düşünülüyor. 3 ay yazı kurtaralım yeter.

G31.Biz yapmıyoruz, bunu yerel yönetimin planlaması gerek.

G32.Herhangi bir şey yapmıyoruz zaten turlarımız az kişi.

Verilen cevaplara bakıldığında taşıma kapasitesini dikkate almayan ve herhangi bir önlem almayan katılımcılar genellikle tek başlarına bir şey yapamadıklarını, yerel yönetimler ve diğer paydaşlardan destek beklediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar ayrıca, taşıma kapasitesine önem verilmediğini, yalnızca yaz sezonunda ticari kazanç elde etmeyi daha çok tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Soruya “evet” cevabını veren katılımcılar, daha az sayıda turist gruplarıyla tura çıktıklarını, turizm hareketlerinin yoğun olmadığı, bakir yaylaları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcı seyahat acentelerinin bölge halkına sağladığı öncelikleri ve yerel yaşama katkılarını ortaya koymak açısından yerel istihdama yönelik sorular sorulmuştur. Yöneticilerin verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 22. “Acentenizde yerel istihdama yer veriyor musunuz? Evet, ise ne ölçüde? Kaçı kadın?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN YEREL HALKIN YAŞAM REFAHINA KATKISI	G1	Evet/25 kişi yerel istihdam/kadın istihdam yok
	G2	Evet/5 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G3	Evet/5 kişi yerel istihdam/kadın istihdam yok
	G4	Evet/12 kişi yerel istihdam/5 kadın istihdam
	G5	Evet/9 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G6	Evet/15 kişi yerel istihdam/1 kadın istihdam
	G7	Evet/10 kişi yerel istihdam/5 kadın istihdam
	G8	Evet/8 kişi yerel istihdam/1 kadın istihdam
	G9	Evet/4 kişi yerel istihdam/kadın istihdam yok
	G10	Evet/3 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G11	Evet/8 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G12	Evet/8 kişi yerel istihdam/kadın istihdam yok
	G13	Evet/5 kişi yerel istihdam/1 kadın istihdam
	G14	Evet/7 kişiden 2’si yerel istihdam/ kadın istihdam yok
	G15	Evet/12 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G16	Evet/7 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G17	Evet/10 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G18	Evet/6 kişiden 3’ü yerel istihdam /1 kadın istihdam
	G19	Evet/5 kişi yerel istihdam/1 kadın istihdam
	G20	Evet/8 kişiden 2’si yerel istihdam /1 kadın istihdam
	G21	Evet/7 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam
	G22	Evet/12 kişi yerel istihdam/6 kadın istihdam
	G23	Evet/4 kişi yerel istihdam/ kadın istihdam yok
	G24	Evet/13 kişi yerel istihdam/6 kadın istihdam
	G25	Evet/35 kişi yerel istihdam/5 kadın istihdam
	G26	Evet/5 kişi yerel istihdam/ kadın istihdam yok
	G27	Evet/5 kişi yerel istihdam/1 kadın istihdam
	G28	Evet/6 kişiden 5’i yerel istihdam /2 kadın istihdam
	G29	Evet/20 kişiden 15’i yerel istihdam/7 kadın istihdam
	G30	Evet/8 kişiden 4’ü yerel istihdam /1 kadın istihdam
	G31	Evet/5 kişi yerel istihdam/4 kadın istihdam
	G32	Evet/4 kişi yerel istihdam/2 kadın istihdam

“Acentenizde yerel istihdama yer veriyor musunuz?” sorusuna katılımcıların tamamı “evet” cevabını vermiştir. “Evet, ise ne ölçüde?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında ise, çalışanların tamamına yakınının yerel olduğu görülmektedir. Görüşülen işletmelerde toplam 296 personel istihdam etmekte ve bunların 272’sini yerel halk, 24’ünü ise çevre il ve ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. “Kaçı kadın?” sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda işletmelerin çoğunda kadın istihdam olduğu

görülmektedir. 32 adet acentenin yalnızca 7'sinde kadın istihdam bulundurulmamaktadır. 296 çalışanın 66'sını kadın istihdam oluşturmaktadır.

Yöneticilere, işletme çalışanlarının sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim alıp almadıkları sorulmuş ve yöneticilerin verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 23. “Acente çalışanları sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim alıyor mu?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
PERSONELİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE EKOTURİZM BİLGİ VE DENEYİMLERİ	G1	Hayır
	G2	Hayır
	G3	Hayır
	G4	Hayır
	G5	Hayır
	G6	Hayır
	G7	Evet
	G8	Evet
	G9	Hayır
	G10	Hayır
	G11	Hayır
	G12	Hayır
	G13	Hayır
	G14	Hayır
	G15	Hayır
	G16	Evet
	G17	Hayır
	G18	Hayır
	G19	Hayır
	G20	Hayır
	G21	Hayır
	G22	Hayır
	G23	Hayır
	G24	Hayır
	G25	Evet
	G26	Hayır
	G27	Hayır
	G28	Hayır
	G29	Hayır
	G30	Hayır
	G31	Hayır
	G32	Evet

“Acente çalışanları sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim alıyor mu?” sorusuna 32 katılımcının yalnızca 5’i “evet” cevabını vermiştir. Katılımcıların 27’si sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim almamaktadır. Soruya “evet” cevabını veren bazı katılımcıların açıklamaları şu şekildedir;

G7. Evet, çalışmaları hep birlikte takip ediyoruz.

G16. Yapılan eğitimlere tüm personelimle birlikte katılıyoruz.

G25. Evet, ofis içinde bu konularda beyin fırtınası şeklinde eğitim yapıyoruz.

Katılımcılara, turistlerin sürdürülebilirlik ve ekoturizm konularında bilgi sahibi olmalarını sağlayıp sağlamadıklarına yönelik soru sorulmuş ve verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 24. “Turlarda, turistleri sürdürülebilirlik ve ekoturizm hakkında bilgilendirir misiniz?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
PERSONELİN, TURİSTİ BİLİNÇLENDİRMEYE KATKISI	G1	Hayır
	G2	Hayır
	G3	Hayır
	G4	Evet
	G5	Hayır
	G6	Hayır
	G7	Evet
	G8	Evet
	G9	Hayır
	G10	Evet
	G11	Hayır
	G12	Hayır
	G13	Hayır
	G14	Hayır
	G15	Evet
	G16	Evet
	G17	Hayır
	G18	Evet
	G19	Hayır
	G20	Hayır
	G21	Hayır
	G22	Evet

Tablo 24. (Devamı)

	G23	Hayır
	G24	Hayır
	G25	Evet
	G26	Hayır
	G27	Hayır
	G28	Hayır
	G29	Hayır
	G30	Hayır
	G31	Hayır
	G32	Evet

“Turlarda, turistleri sürdürülebilirlik ve ekoturizm hakkında bilgilendirir misiniz?” sorusuna 32 katılımcıdan 10’u “evet” cevabını vermiştir. “Evet” cevabını veren katılımcılar turlarda rehberlerin bilgi verdiğiinden bahsetmiştir. Bazı katılımcıların soruya ilişkin ifadeleri şu şekildedir;

G4. Rehberlerimiz bilgilendiriyor. Biz de turlarda çöp poşetleri alıyoruz ve çöpleri toplayarak örnek oluyoruz.

G7. Evet, genelde ben bizzat anlatıyorum.

G8. Evet, turlarda anlatıyoruz.

G15. Rehberler bilgilendiriyor zaten hitap ettiğimiz kitle bilinçli.

G16. Evet, rehberler bilgilendiriyor.

G18. Evet, rehberlerimiz zaman zaman bilgilendiriyor.

G22. Evet, ama gelen turistler doğa için geliyor ve zaten bilinçliler. Aksi durumlarda da uyarıyoruz, anlatıyoruz. Özellikle, Ortadoğu pazarı çevreyi fazla kirletiyor. Ya uyarıyoruz ya da onların attıklarını biz temizliyoruz.

G25 Evet, rehberlerimiz turlarda bu konulara değiniyor. Ama körfez ülkelerinden gelen turistler bu konulara hiç dikkat etmiyor.

Katılımcılara, turizmi dört mevsime yaymada etkileri sorulmuş ve verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 25. “Ekoturlarınız en çok hangi mevsimde? Turizmi 12 aya yaymak adına yapmakta olduğunuz faaliyetleriniz var mı?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN SEZONU UZATMAYA KATKISI	G1	Yaz
	G2	Yaz
	G3	Yaz
	G4	Yaz
	G5	Yaz
	G6	Yaz
	G7	Yaz
	G8	Yaz
	G9	İlkbahar
	G10	Sonbahar
	G11	Kış
	G12	Yaz
	G13	Yaz
	G14	Yaz
	G15	İlkbahar
	G16	Yaz
	G17	Yaz
	G18	Yaz
	G19	Yaz
	G20	Yaz
	G21	Yaz
	G22	Yaz
	G23	Yaz
	G24	Yaz
	G25	Yaz
	G26	Yaz
	G27	Sonbahar
	G28	Yaz
	G29	Yaz
	G30	Yaz
	G31	Yaz
	G32	Yaz

“Ekoturlarınız en çok hangi mevsimde?” sorusuna katılımcıların, 2’si ilkbahar, 2’si sonbahar, 28’i ise yaz mevsiminde cevabını vermiştir. Bu kategorinin sık tekrar edilen kelimesi “yaz sezonu” dur. Ayrıca katılımcılar, “Turizmi 12 aya yaymak adına yapmakta olduğunuz faaliyetleriniz var mı?” sorusuna, yoğun oldukları sezon dışında hangi faaliyetlerde bulunduklarını şu şekilde ifade etmişlerdir;

- G1.Yaz mevsiminde yapıyoruz, Kışın Ayder, Uzungöl, Zilkale, Palovit Şelalesi gibi alanlara doğa turları yapıyoruz.
- G2.En yoğun olduğumuz sezon yaz mevsiminde, kışın da kültür turları yaparız.
- G3.Yaz mevsiminde, kışın da yayla turizmi yapıyoruz.
- G4.Yazın, kışın da yaylalara çıkıyoruz, kayak yapıyoruz.
- G5.Yazın yoğunuz. Kışın da Ayder yaylasında kayak turizmi yapıyoruz.
- G6.Yaz sezonu, kışın da Ayder yaylasında kayak yaptırıyoruz.
- G7.Yazın en çok, kışın da kamp, jip safari, yaban hayatı gözlemleme gibi aktiviteler yapıyoruz.
- G8.Yazın, kışın da Ayder ve Artvin kayak merkezine çıkıyoruz.
- G9.İlkbahar aylarında daha doluyuz. Kışın da aynı şekilde devam ediyoruz. Yayla turizmi yapıyoruz.
- G10.En çok son baharda tur yapıyoruz. Kışın da kongre ve fuar organizasyonları yapıyoruz, yurt dışı turları düzenliyoruz.
- G11.Kışın daha yoğunuz biz, kültür turları yapıyoruz.
- G12.Yazın, kışın da kültür turları ve doğa turları yapıyoruz.
- G13.Yaz mevsiminde, kışın Ayder’e çıkıyoruz kayak için ayrıca Çambaşı kayak merkezine de çıkıyoruz.
- G14.Yaz mevsiminde, kışın da kış turizmi, kayak etkinlikleri yapıyoruz.
- G15.İlkbaharda, kışın bir şey yapmıyoruz.
- G16.Yazın, Kışın sadece bilet satışı yapıyoruz. Tur yapmıyoruz.
- G17.Yazın, kışın Çambaşı Yaylası ve Ayder Yaylasında kayak etkinliğimiz var.
- G18.Yazın tabi ki, kışın da Ayder Yaylası kar festivalleri yapıyoruz..
- G19.Yazın, kışın kültür turları yapıyoruz.
- G20.Yazın, kışın etkinlik yapmıyoruz.
- G21.Yaz mevsimi, kışın turlarımız yok.
- G22.Yazın, kışın toplantı ve organizasyon yapıyoruz.

G23.Yaz aylarında, kışın kapatıyoruz.

G24.Yazın, kışın Zigana ve Ayder'de kayak turlarımız var.

G25.Yazın daha çok fakat biz 12 ay çalışıyoruz kışın kültür turları yapıyoruz.

G26.Yazın, kışın da başlarında, kar fazla yağmadan yaylalara çıkıyoruz.

G27.Sonbaharda, kışın faaliyet yapmıyoruz.

G28.Yazın, kışın kapalıyız.

G29.Yazın, kışın da Ayder Yaylasına gidiyoruz.

G30.Yazın, kışın da Ayder'de kayak turizmi yapıyoruz.

G31.Yazın, kış aylarında da yollar kapanmadığı sürece yayla turları yapıyoruz.

G32.Yaz mevsiminde, kışın da yayla turizmi yapıyoruz.

Katılımcıların, “Turizmi 12 aya yaymak adına yapmakta olduğunuz faaliyetleriniz var mı?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, sık tekrar edilen kelimelerin başında kışın Ayder Yaylasında kayak turizminin geldiği görülmektedir. Buna ek olarak katılımcılar; kültür turları, doğa turları, kongre, fuar, toplantı organizasyonları, kamp, jip safari, yaban hayatı gözlemleme gibi aktiviteleri yaptıklarını da ifade etmişlerdir. 32 acentenin 7'si yoğun oldukları sezon dışında herhangi bir ekoturizm faaliyeti yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Yöneticilerin, sürdürülebilir gelişimi sağlamada geliştirilmesi gereken ekoturizm faaliyetlerine yönelik algılarını ortaya koymak amacıyla, ön plana çıkarılması gereken ekoturizm faaliyetleri sorusu sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 26. “Doğu Karadeniz Bölgesi’nin sürdürülebilir gelişimi için hangi ekoturizm faaliyetleri ön plana çıkarılmalıdır?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin içerik analizi

TEMA	KATILIMCILAR	KODLAR
SEYAHAT ACENTELERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME İÇİN EKOTURİZM ÇEŞİTLENDİRMESİ ALGISI	G1	Yayla Turizmi
	G2	Yayla Turizmi
	G3	Yayla Turizmi
	G4	Heliski
	G5	Yayla Turizmi
	G6	Trekking, Yamaç Paraşütü
	G7	Çim Kayağı, Parasailing, Glamping
	G8	Yayla Turizmi
	G9	Kültür Turizmi
	G10	Doğa Turizmi
	G11	Doğa Turizmi
	G12	Doğa Turizmi
	G13	Yayla Turizmi
	G14	Doğa Turizmi
	G15	Doğa Turizmi
	G16	Yayla Turizmi
	G17	Yayla Turizmi
	G18	Yayla Turizmi
	G19	Kültür Turizmi
	G20	Kış Turizmi
	G21	Yayla Turizmi
	G22	Kış Turizmi, İnanç Turizmi ve Sağlık Turizmi
	G23	Yayla Turizmi
	G24	Yayla Turizmi
	G25	Doğa Turizmi, Tarih ve Kültürel Miras Turizmi
	G26	İnanç Turizmi
	G27	Doğa Turizmi
	G28	Kültür Turizmi
	G29	Kültür Turizmi
	G30	Kültür Turizmi
	G31	Kültür Turizmi
	G32	Kültür Turizmi

“Doğu Karadeniz Bölgesi’nin sürdürülebilir gelişimi için hangi ekoturizm faaliyetleri ön plana çıkarılmalıdır?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, bu kategorinin sık tekrar edilen kelimeleri yayla turizmi, doğa turizmi ve kültür turizmidir.

Yayla turizmi 12 kez, doğa turizmi 7 kez ve kültür turizmi 7 kez tekrar edilmiştir. Katılımcılar ayrıca, bölgenin gelişimi için, heliski, trekking, yamaç paraşütü, çim kayağı,

parasailing, glamping, kış turizmi, inanç turizmi, sağlık turizmi ve tarih ve kültürel miras turizminin ön plana çıkması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılara görüşme (mülakat) sonunda, “*Bu sorular dışında paylaşmak istediğiniz görüşleriniz ve diğer paydaşlara önerileriniz var mı?*” sorusu sorulmuş ve bu soruya ilişkin katılımcılar şu cevapları vermiştir;

G1. Turizm sektöründe çalışan herkesin eğitim alması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle seyahat acenteleri yöneticileri ve çalışanlarına sürdürülebilirlik ve ekoturizm gibi konularda eğitim verilmelidir.

G3. Turizmin sürdürülebilir olması için öncelikle altyapı sorunlarının giderilmesi, yol yapılması gerek. Değerlendirilmesi gereken çok güzel alanlarımız var, yaylalarımız var fakat yol yok. Kaç kere kaza atlattık o yollarda. Güvenli yollar yapılmıyor.

G4. Ekoturizmde biraz daha yerel ekonomiye katkı önemlidir. Mesela yerel halkın ürettiği organik ürünler sunmak lazım. Hazır paket tereyağı, peynir, zeytin vs. değil.

G7. Ben istiyorum ki sürdürülebilirlik için acenteler, oteller, akademisyenler ve yerel yönetim hep birlikte çalışalım.

G10. Sürdürülebilirlik konusunda bazı sıkıntılar var. Mesela herkes Ayder ve Uzungöl’e takmış. Ee, bizim Mavigöl gibi alanlarımız da var. Niye buralara turist çekemiyoruz? Çünkü tanıtım eksikimiz var. Bölgemizin reklam ve tanıtımını en iyi şekilde yapmayı tavsiye ediyorum.

G11. Ayder ve Uzungöl dışında doğa gezileri yapılacak yerler var. Örneğin, Örümcek Ormanları. Ama burayı kimse bilmiyor. Özellikle böyle yerler tanıtılmalı.

G12. Doğayı hep birlikte koruyalım.

G13. Buraya en çok Ortadoğu ülkelerinden turistler geliyor. Biz de artık Avrupa’ya açılmak, Rus, Alman, Fransız turistleri misafir etmek istiyoruz. Bölgemizin tanıtımı sadece Arap ülkelere değil Avrupa’ya da yapılmalı diye düşünüyorum.

- G14. *Bilinmeyen alanları tanıtalım, turistleri bu noktalara çekelim, alanları değerlendirelim, turizme kazandıralım, bölgemiz daha çok gelişsin.*
- G15. *Bizim en büyük sıkıntımız yolların bozukluğu ve yaylalara ulaşımın zorluğu. Yani yerel yönetimler biraz da bu sorunlara baksın burada çok ciddi şekilde alt yapı sorunu var. Her zaman diyorum yaylalara giden yollar yapılmalı. Bir telefon firması reklam vermiş ve o reklamı gören turist Huser yaylasını görmek istiyor. Huser yaylasının yolu korkunç. Güvenlik sıfır. Neredeyse araç devrilecek. Yani demem o ki reklam veriyorsan, turist çekeceksen önce yolları yap, altyapı sorununu gider.*
- G16. *Daha çok reklam yapılmalı, Ayder ve Uzungöl dışındaki yaylalar da tanıtılmalı.*
- G17. *Bölgemize yaz sezonunda yoğun bir talep var. Çok fazla turist geliyor. Ama bu gelenler nerede konaklayacak? Tesisler yetersiz bence buraya tesis yapılmalı. Beton binalar değil tabii. Bungalov tarzı evlerden bahsediyorum.*
- G18. *Ayder ve Uzungöl haricinde Hıdırnebi, Badara yaylaları gibi yaylalarımızın da reklam ve tanıtımı yapılmalı.*
- G23. *Körfez ülkeleri dışındaki ülkelere de reklam ve tanıtım yapalım.*
- G24. *Bazı yaylalarımız tanınıyor ve turistin yoğun ilgisiyle karşılaşılıyor. Ama mesela Kayabaşı Yaylasını kim biliyor? Hiç kimse... Asıl bu yaylalarımız tanıtılmalı.*
- G25. *Turizm kaynaklarını hep birlikte koruyalım, çevremizi yeşillendirelim, güzelleştirelim.*
- G26. *Çok fazla gidilebilecek nokta var fakat ulaşım yetersiz, altyapı sorunları var ve ayrıca üstyapı sorunu da var. Tesis yetersiz, havalimanları yetersiz, yurtdışı seferleri yetersiz, Uzakdoğu'dan gelmek isteyen turist için ulaşım güç. Önce bunlar çözülmeli.*
- G27. *Biz düşmüşüz yazın 3 ayı kurtarma derdine. Para kazanalım da nasıl olursa olsun. Ee, gelecekte nasıl para kazanacaksın? Bu alanlar bozulmayacak ki bundan 20 sene sonra da turist gelsin. Turist memnun kalacak ki seneye*

tekrar gelsin. O zaman önce hizmette kalite sunmak sonra para kazanmayı hedeflemek lazım.

G32. Bölgede altyapı yetersiz. Mesela, yaylalara giden yollar bozuk. Üst yapı da yetersiz. Mesela Sümela manastırı uzun zamandır kapalı. Şimdi açıldı ama sadece tek bir odası. Ona da içeri girilmiyor. Kapıdan bakılıp dönülüyor. Öncelikle bu eksiklerin tamamlanması gerek.

Katılımcıların “*Bu sorular dışında paylaşmak istediğiniz görüşleriniz ve diğer paydaşlara önerileriniz var mı?*” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, sık tekrar edilen kelimelerin başında reklam, tanıtım ve altyapı sorunları gelmektedir. Katılımcılar, bölgede yalnızca Ayder ve Uzungöl’ün tanıtıldığı, diğer alanların ve yaylaların tanıtılmadığı sorunundan bahsetmiştir. Ayrıca Arap ülkelerine daha çok reklam ve tanıtım yapıldığı Avrupa ülkelerine yeteri kadar yapılmadığını ifade etmişlerdir. Tüm paydaşlara, reklam ve tanıtım yapılmasını önermişlerdir.

Katılımcılar, altyapı eksikliğinin olduğundan, yolların bozuk olduğundan ve güvenli olmadığından bahsetmişlerdir. Üstyapı eksiklerinden, tesis ve havaalanlarının sayısının az olması uçuş seferlerinin yetersiz olmasından bahsetmişlerdir. Yerel yönetimin bu sorunları çözmesi önerisini getirmişlerdir.

Bu konular dışında yine katılımcılar, turizm sektörünün ve diğer paydaşların sürdürülebilirlik konusunda eğitim alması gerektiğini dile getirmiş ve kamu, turizm işletmeleri ve akademisyenlerin hep birlikte çalışmalarını önermişlerdir.

Yerel halka, turistlere ve paydaşlara, kaynakları hep birlikte koruma önerisi getirmişlerdir. Katılımcılar, yerel halkın ürettiği organik ürünleri turistlere sunmanın önemini vurgulamışlar ve paydaşlara, önce hizmette kaliteyi sonra para kazanmayı düşünmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir.

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın problemi, amacı ve önemine vurgu yapılarak, yöntem ve veri toplama sürecine ilişkin bilgiler verilmiştir. Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilerek, elde edilen bulgular tablolastırılmış ve yorumlanmıştır. Araştırmanın sonuç bölümünde, katılımcıların ifadeleri sonucu ulaşılan bulgular değerlendirilecek ve değerlendirmeler ışığında bir takım önerilerde bulunulacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentleşme ve sanayileşmenin olumsuz etkileri sonucu bir takım çevresel sorunlar meydana gelmekte ve doğal kaynaklar yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Küresel ısınma, iklim değişikliği, buzulların erimesi, hava, su ve çevrenin kirlenmesi, flora ve faunanın zarar görmesi gibi etkenler dünyanın ekolojik dengesinin bozulması ve yakın gelecekte yok olması ihtimalini beraberinde getirecektir. Sürdürülebilirlik kavramı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarılması anlamına gelen sürdürülebilirlik kavramı ile çevresel sorunlarla mücadele etmek, bozulmaların ve iklim değişikliğinin önüne geçmek ve yaşadığımız gezegeni gelecek nesillere temiz bırakmak amaçlanmaktadır.

Bir bölgeyi çekici kılan en önemli unsurlardan biri o bölgenin doğal, tarihi ve kültürel özellikleridir. Turizm endüstrisi ise bu varlıklardan beslenmekte ve devamlılığı için kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu yapıların bozulması, bölgede turist kaybına ve dolayısıyla turizm sektörünün giderek yok olmasına neden olacaktır. Turizm işletmeleri, varlıklarını devam ettirebilmeleri için çevreyi kullanırken korumaları gerekmektedir. Turizm işletmeleri paydaşlarının, enerji tasarrufu, atık kontrolü, çevresel koruma faaliyetleri gibi bir takım önlemler almaları hem ekosistemi koruyacak hem de turizmde sürdürülebilirliği sağlayabilecektir. Sürdürülebilir turizm, turizme konu olan kaynakların korunarak gelecek nesillere aktarılmasıdır. Kaynakların korunması konusunda en önemli görev seyahat işletmelerine düşmektedir. Turistlerin bir yerden başka bir yere ulaşımını sağlayan seyahat işletmeleri, aynı zamanda turistlerin tatilini geçirecekleri bölgede de hizmetlerini devam ettirmektedir. Turistlerin, gezmesi, yeme-içme ve konaklamasını kapsayan paket programları ile turistlerle sürekli iletişim halindedirler. Seyahat acentesi yöneticileri, çalışanları ve özellikle rehberleri, turistlere tur boyunca eşlik etmekte ve onların çevreyle kurdukları etkileşimi gözlemlemektedirler. Turistlerin, çevreyi kullanırken aynı zamanda kirlettiğini, zarar verdiğini, bozduğunu ve korumadığını gözlemleyen seyahat acentelerinin bu durum karşısında sergilediği tutum ve davranışlar, turizmin sürdürülebilirliği için atılan önemli bir adımdır.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda oluşturulan farkındalıklar, insanların bu konularda bilinçlenmesini sağlamıştır. Turistler, günümüzde otellerden ve deniz-kum-güneş üçlüsünden sıyrılıp, doğaya ve doğal yaşama yönelmiştir. Yaylalar, kırsal alanlar

ve doğa turlarına olan talep hızla artış göstermiştir. Buna bağlı olarak bu alanlarda ziyaretçi yoğunluğu oluşmuştur. Bu yoğunluk, bazı bölgelerde taşıma kapasitesinin aşımına ve tahribata yol açmıştır. Yaşanan çevresel bozulmalardan dolayı, turizmin sürdürülebilirliğini tehlikeye atacak olan kitle turizmi yerine sürdürülebilirliği sağlamak için bir alternatif turizm olan ekoturizm kavramı ortaya çıkmıştır. Ekoturizm; çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda koruma, geliştirme ve devamlılığı sağlamak amacıyla yapılan turizm çeşididir. Ekoturizm faaliyetleri ile kitle turizmi yerine daha küçük gruplar tercih edilmekte ve taşıma kapasitesi aşımının önüne geçmek hedeflenmektedir. Ekoturizmin amacı, doğanın koruma-kullanma dengesini sağlamak, aynı zamanda yörenin sosyo-kültürel yapısını korumak ve gelecek nesillere aktarmak, yörenin refah seviyesinin yükselmesini, ekonomik gelişimini ve kalkınmasını sağlamaktır.

Doğu Karadeniz Bölgesi, gerek yaylaları, kırsal alanları ve doğası, gerekse tarihi ve kültürel çekicilikleri ve sahip olduğu kaynakları ile turistlerin ilgisini çekmekte ve yoğun taleple karşı karşıya kalmaktadır. Bu talep artışı, bölgenin taşıma kapasitesinin aşılması ve kaynakların zarar görmesine neden olabilecektir. Kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına bölgede bazı alanlar koruma altına alınmış, bazı alanlar milli park sahası ilan edilmiş ve bazı alanlar ise önemli turizm merkezleri haline getirilmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesi ekoturizm faaliyetlerinin yapılması bakımından uygun bir destinasyon olması sebebiyle, bu alanlarda bir takım ekoturizm faaliyetleri uygulanmaktadır.

Alanyazında yer alan, seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarına ilişkin tutum ve davranışlarını içeren çalışmalar incelenmiş, bu incelemeler sonucunda seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik ve ekoturizme yönelik düşüncelerinin olumlu olduğu fakat davranışlarının olumsuz olduğu görülmüştür. Dolayısıyla seyahat acentelerinin ekoturizme yönelik faaliyetlerinin yeterli olmadığı düşünülerek, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yönelik bir çalışma yapılması ihtiyacı hissedilmiştir.

Bu çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında yapmış oldukları ekoturizm faaliyetlerini belirlemeyi ve yöneticilerin ekoturizm algılarını, ekoturizme yönelik tutum ve davranışlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı

yapılandırılmış görüşme tekniği (mülakat) kullanılmıştır. Doğu Karadeniz bölge illerinde (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon) bulunan 32 seyahat acentesi yöneticileri ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonrası elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemi olan içerik analizi uygulanarak çözümlenmiştir.

Araştırmaya katılanların tamamı yöneticilerden oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim bilgilerine bakıldığında 20'sinin üniversite mezunu olduğu ve 14'ünün turizm eğitimi aldığı, dolayısıyla turizm eğitimi alan acente yöneticilerinin yaklaşık %44'lük oranla, almayanlara göre daha az olduğu görülmektedir. Bu tablodan, turizm sektöründe, turizm eğitimi almayanların daha fazla istihdam edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan acentelerin tamamı A grubudur ve 20'sini (%63,5) karşılayıcı acenteler oluşturmaktadır. Faaliyet sürelerine bakıldığında, son yıllarda acente sayısında büyük bir artış yaşandığı ortaya çıkmıştır. Görüşülen acentelerin faaliyet sürelerine bakıldığında 16'sının (%50) son 5 yılda açıldığı tespit edilmiştir. Bu da, bölgede son yıllarda turizm talebinin artması ve turizm faaliyetlerinin yoğun olarak yapılmasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik algısını belirlemek amacıyla katılımcılara, sürdürülebilirlik kelimesinin kendilerine ne ifade ettiği sorulmuştur. Sürdürülebilirlik kelimesi, 32 katılımcıdan 20'sine göre devamlılığı ifade etmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı, devamlılığı (sürekliliği) sağlarken aynı zamanda koruma ve geliştirmeyi de içermektedir. Seyahat acentelerinin 3'ü koruma kelimesini kullanırken yalnızca 1'i geliştirme kelimesi ile birlikte kullanmıştır. Bu cevaplardan hareketle yalnızca 1 acente yöneticisinin koruma ve geliştirme algısına sahip olduğu dolayısıyla, sürdürülebilirlik kavramına tam olarak hâkim olduğu söylenebilir.

Katılımcılara, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülebilir turizmin uygulanabilirliği konusunda fikirleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre, 19 yönetici (%59), Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülebilir turizmin uygulanabildiğini düşünmektedirler. 13 yönetici ise uygulanamadığını ifade etmiştir. Katılımcılar bu konuda halkın, turistlerin ve turizmcilerin eğitim almaları gerektiği konusu üzerine vurgu yapmış, bölgede bazı turizm merkezlerinin, özellikle Rize Ayder Yaylası ve Trabzon Uzungöl gibi alanların yoğunluktan dolayı bozulduğunu, tahrip olduğunu düşündükleri için sürdürülebilir turizmin uygulanamadığı ifade etmişlerdir. Bu konuda iyi bir planlama

yapılması gerektiğini, aşırı kalabalıklaşmanın önüne geçilmesi için taşıma kapasitesi konusunda çalışmalar yapılması gerektiğini fakat kimsenin katkı sağlamadığını, dolayısıyla sürdürülebilir turizmin gerektiği gibi uygulanmadığını belirtmişlerdir. Sürdürülebilir turizmin uygulanmadığını ifade eden katılımcılar, öncelikle kaçak ve beton yapılaşmaların önüne geçilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Turizmi 12 aya yaymak ve sezonu uzatmak için daha fazla aktivite yapmak ve farklı alanlara da yönelmek gerektiği önerilerini getirmişlerdir. Yöneticiler, ticari amaçtan önce hizmet kalitesi sağlanarak hizmette, turizmde ve kaynaklarda sürdürülebilirliğin sağlanacağı görüşünü ileri sürmüş ve tüm paydaşların hep birlikte hareket ederek bunu başaracaklarını düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır.

Buradan çıkarılacak sonuç, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin sahip olduğu doğal güzellikler nedeniyle sürdürülebilir turizmi uygulamada elverişli bir bölge olduğu ve katılımcıların %59'una göre sürdürülebilirliğin uygulanıyor olduğudur. Bir diğer açıdan bakıldığında, sürdürülebilirlik konusunda eğitim, aşırı kullanımın neden olduğu tahribatı önleme ve taşıma kapasitesi aşımını engelleme konusunda eksiklikler yaşandığı görülmektedir. Bölgede yapılan kaçak binalar ve yöre mimarisine uygun olmayan beton yapıların, yöre kültürünün tanıtımında engel teşkil ettiği söylenebilir. Bölgede turizm, genellikle yaz aylarında, yaylalarda uygulanmaktadır. Turizmi dört mevsime yaymak için kış aylarında, elverişli alanlar bulunmasına rağmen diğer ekoturizm aktivitelerine yer verilmemesi de önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Seyahat acentelerinin, sürdürülebilirlik ve ekoturizme aktif katılımını gösteren resmi prosedürleri belirlemek amacıyla herhangi bir belge ya da sertifikalarının olup olmadığı sorulmuştur. Araştırmaya katılım gösteren acentelerin hiçbirinin sürdürülebilir turizm sertifikası olmadığı ve 32 acenteden yalnızca 1 tanesinin eko-etiketinin olduğu görülmektedir. Katılımcı seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik ve ekoturizmi yalnızca 1'inin ön planda tuttuğu ve resmi katılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sürdürülebilirlik ve ekoturizme katılımın sağlanmasında bir diğer destekleyici faktör de projelerdir. Katılımcılara projelerde yer alıp almadıklarına ilişkin soru sorulmuştur. Acentelerin yalnızca 2'sinin sürdürülebilir turizm/ekoturizm projelerinde yer aldığı belirlenmiştir. 30 acentenin turizmde sürdürülebilirliği önemsemelerine rağmen resmiyette herhangi bir prosedür uygulamadıkları ve herhangi bir girişimde

bulunmadıkları görülmektedir. Bazı katılımcılar proje oluşturulurken seyahat acenteleri ile işbirliği yapılmadığını ve projelerden haberdar olmadıklarını dile getirmişlerdir. Turizm sektörü paydaşlarının, bölgede turizmle ilgili kararlarda işbirliği yapmadıklarını ve bunun bölge turizminin sürdürülebilirliğine olumsuz etki ettiği söylenebilir.

Seyahat acentelerinin ekoturizm algısını belirlemek amacıyla katılımcılara ekoturizmin ne ifade ettiği sorusu sorulmuştur. Katılımcı seyahat acenteleri için ekoturizmin; doğa turizmi, çevre odaklı turizm, ekolojik yapı, yeşillik, kırsal turizm, yayla turizmi, sosyo-kültürel yapıyı koruma ve ekonomik gelişim sağlama gibi anlamlara geldiği görülmektedir. Katılımcıların 12'si ekoturizm için doğa turizmi, 10'u çevresel turizm ifadelerini kullanarak kavramı yalnızca çevresel boyutuyla ele almıştır. Sosyal ve ekonomik boyutun ikinci planda kaldığı, sosyo-kültürel yapıyı koruma ve ekonomik gelişme ifadelerinin yalnızca 3'er kez kullanıldığı görülmektedir. Ekoturizm, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik boyut olarak bir bütündür. Kavramı tüm boyutlarıyla ele alan katılımcı olmadığı, yöneticilerin tamamının ekoturizm algısının eksik olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Seyahat acentelerinin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ekoturizm faaliyetlerine yönelik algısını belirlemek amacıyla "Doğu Karadeniz'in ekoturizm için uygun bir destinasyon olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan 31 seyahat acentesi yöneticisi destinasyonun uygun olduğunu, yalnızca 1 yönetici uygun olmadığını dile getirmiştir. Uygun olmadığını düşünen yönetici, gelen turistin çevreye zarar verdiğini ve harcama yapmayarak ekonomik gelişmeye katkı sağlamadığını, dolayısıyla Doğu Karadeniz'in ekoturizm için uygun olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların 31'i, Doğu Karadeniz'in ekoturizme elverişli alanlarının ve çeşitli kaynaklarının bulunması dolayısıyla uygun olduğunu belirtmiştir. 31 katılımcının 12'si (%39) Doğu Karadeniz'in ekoturizm için uygun olduğunu fakat ekoturizmin uygulanmadığını, bunun sebebinin alt yapı eksikliği, ziyaretçi yoğunluğu ve çevresel tahribatlar, kaçak yapılaşma ve HES gibi faktörler olduğunu ifade etmiştir.

Doğu Karadeniz Bölgesi sahip olduğu çekicilikler dolayısıyla ekoturizm açısından elverişlidir. Fakat ekoturizmin uygulanabilirliğine olumsuz etki eden bir takım faktörler bulunduğu görülmektedir. Bölgedeki alt yapı eksiklikleri, kaynakların aşırı tüketimi ve buna bağlı meydana gelen bozulmalar, HES ve kaçak binalar bölgenin hem çevresel

kaynaklarına hem sosyo-kültürel yapısına hem ekonomisine zarar vermektedir. Ancak bu sorunların giderildiği durumda ekoturizmden tam anlamıyla bahsetmek mümkün olabilecektir.

Seyahat acentelerinin, ekoturizme katılımımda hangi faaliyetleri gerçekleştirdiğini belirlemek amacıyla ekoturizme katkıda bulunmak için neler yaptığı sorulmuştur. Araştırmaya katılan yöneticilerin tamamı yerel ekoturizm düzenlediğini ifade etmişlerdir. Buradan, katılımcıların, yerel ekoturizm düzenlemenin ekoturizme katkı sağlayacağı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaklaşık %20'si yerel ekoturizm düzenlemekle birlikte yerel ekonomiye katkı sağlamak için yöresel ürünler pazarladıklarını, yörenin sosyo-kültürel özelliklerini ve tarihini koruyup, yöre hakkındaki bilgileri aktardıklarını ve yörenin bilinmeyen yerlerini tanıttıklarını ifade etmişlerdir. Ekoturizmin, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan bir bütün olduğu düşünülürse, bir bölgede ekoturizme katkıda bulunmak için yalnızca ekoturizm düzenlemek yeterli değildir. O bölgenin çevresel koruma faaliyetlerine katılma, sosyo-kültürel yapısını koruma ve gelecek nesillere aktarma, ekonomisine katkı sağlama gibi faktörler de gereklidir. Verilen cevaplar doğrultusunda katılımcıların %20'ye yakınının ekoturizme katkı sağlamaya yönelik davranışlarının tam anlamıyla yeterli olduğu söylenebilir.

Seyahat acentelerinin Doğu Karadeniz Bölgesi'nin tanıtılmasındaki payını belirlemek için tanıtımda hangi yolu izledikleri sorulmuştur. Katılımcıların tamamının Doğu Karadeniz'i ekoturizm odaklı tanıttıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yaklaşık %71'i sosyal medya aracılığıyla tanıtım yapmaktadır. Ayrıca katılımcılar broşür bastırdıklarını, ulusal ve uluslararası fuarlara katıldıklarını, e-mail yoluyla ve reklam filmleri çekerek tanıttıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bazıları ise, kâğıt kullanımını azaltmak ve çevresel korumaya destek olmak amacıyla broşür bastırmadıklarını, onun yerine sosyal medyayı kullandıklarını da dile getirmiştir.

Gelişen teknoloji ile birlikte artık sosyal medya etkin bir haberleşme aracı haline gelmiştir. Turizm işletmeleri de çağa ayak uydurarak sosyal medya yoluyla reklam ve tanıtım yapmaktadır. Yılın belli dönemlerinde düzenlenen ulusal ve uluslararası fuarlar, turizm işletmeleri yöneticileri için önemli bir tanıtım aracı olmaktadır. Bunlar dışında reklam filmleri ve e-mailler de etkili bir reklam aracı olarak kullanılmaktadır. İşletmelerin bir kısmı broşür dağıtarak reklamlarını yapmaktadır. Ancak bu, teknoloji çağında sosyal

medya kadar etkili olmamakla birlikte kâğıt tasarrufuna, kâğıtlar için ağaçların kesilmesine ve çevresel korumaya olumsuz etki eden bir durumdur.

Seyahat acentelerinin ekoturizm faaliyetlerini belirlemek amacıyla katılımcılara en fazla talep gören ekoturizm faaliyeti ve destinasyonu sorulmuştur. Araştırmaya katılan seyahat acentelerinin tamamının ekoturizm düzenlediği, 31 acentede en çok yayla turizmi, 1 acentede ise kültür turizmi aktivitelerinin yapıldığı bulgularına ulaşılmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin doğası, manzarası ve geniş yaylalarının bulunması bölgede yayla turizminin yaygın olmasının en önemli nedenleridir. Düzenlenen ekoturizmlerin hangi destinasyona olduğu sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, en çok talep gören destinasyonun Ayder Yaylası ve Uzungöl olduğu görülmektedir. Rize ili Çamlıhemşin ilçesinde bulunan Huser, Gito ve Pokut yaylaları da son yıllarda oldukça talep gördüğü belirlenmiştir. Katılımcılar son yıllarda Hıdırnebi ve Badara yaylasının da yoğun ilgi gördüğünü aktarmışlardır. Kültür turizmi cevabını veren 1 katılımcı ise, en çok talep gören destinasyonun Sümela Manastırı olduğunu söylemiştir. Dini, tarihi ve kültürel bir mirasa sahip olan Sümela Manastırı turistlerin de yoğun ilgisini çekmektedir. Restorasyon çalışmaları nedeniyle uzun zamandır kapalı olan Sümela Manastırı kısa süre önce turistlerin ziyaretine açık hale getirilmiştir. Katılımcılar Artvin-Borçka Karagöl ve Şavşat Karagöl'e de talebin gittikçe arttığını ve birkaç sene sonra Ayder ve Uzungöl gibi yoğun taleple karşı karşıya kalabileceklerini ifade etmişlerdir. Ancak Ayder ve Uzungöl'de planlamanın doğru yapılmadığını ve bölgede tahribatın oluştuğunu, Artvin ili için doğru planlama yapılarak bunun önüne geçilebileceği görüşünü iletmışlerdir. Buna ek olarak Rize ilinde bulunan seyahat acentelerinin en çok Rize ilindeki destinasyonlara tur düzenlediği, Artvin ilinde bulunan seyahat acentelerinin ise Artvin ili sınırları içerisindeki destinasyonlara tur düzenlediği görülmektedir. Verilen cevaplar doğrultusunda acentelerin, bulundukları ilin turizmine olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

Ekoturizm faaliyetlerinin sınıflandırılması konusunda değinilen 21 ekoturizm faaliyetinden yalnızca yayla turizmi ve kültür turizminin uygulandığı ve diğer ekoturizm faaliyetlerinden bahsedilmediği görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi jeolojik yapısı ve sahip olduğu kaynaklardan dolayı tüm ekoturizm faaliyetlerinin uygulanmasına elverişlidir. Bu konuda seyahat acentelerinin yalnızca yayla turizmi ve kültür turizmine

aktif katıldıkları, turistleri yayla ve kültür turlarına yönlendirdikleri, diğer ekoturizm faaliyetlerini yeterince ön planda tutmadıkları söylenebilir.

Seyahat acentelerinin çevresel anlamda yaptıkları faaliyetleri belirlemek amacıyla katılımcılara, doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetlerinin olup olmadığı sorulmuş ve 32 katılımcıdan yalnızca 11'i çevre koruma faaliyetlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Evet diyen katılımcıların cevaplarına bakıldığında acentelerin, genellikle ofis içerisinde elektrik, su ve kâğıt tasarrufu gibi uygulamalar yaparak kaynakların sürdürülebilirliğine katkıda bulunmakta oldukları görülmektedir. Ofis dışındaki faaliyetlerinde ise gittikleri turlarda çevrenin korunmasına özen gösterdiklerini ve turlarda turistlere örnek olmak adına çöp poşetleri alarak çevredeki çöpleri topladıklarını ifade etmişlerdir. 21 seyahat acentesi ise çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunmak adına herhangi bir çevre koruma faaliyeti yapmadığını ifade etmiştir. Turizmin sürdürülebilirliği, turizm sektörünün var olması için gereklidir. Seyahat acenteleri için ise çevresel kaynakların korunması ve geleceğe aynı şekilde aktarılması oldukça önem arz etmektedir. Kaynakların korunmasında turistlere turlarda eşlik eden seyahat acentelerine büyük görev düşmesine rağmen çevresel koruma faaliyetlerine katılmayan seyahat acentelerinin sayısı oldukça fazladır. Yöneticilerin, sürdürülebilirliğe önem verdiklerini söylemelerine rağmen, yalnızca %35'ine yakınının çevre koruma faaliyetlerine katıldıkları gözlemlenmiştir.

Sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin amacı, turizm hareketinin yaygın olduğu bölgelerde aşırı yoğunluğun önüne geçerek, taşıma kapasitesi aşımını önlemek ve kaynakların bozulmasını ve tükenmesini engellemektir. Ekoturizm kitle turizmine karşı ortaya çıkan ve daha az sayıda kişilerin oluşturduğu turlarla yapılan aktiviteleri içermektedir. Bu sebeple katılımcılara tur kapasitelerini belirlemek amacıyla kitle turizmine yönelik faaliyetlerinin olup olmadığı ve turların ortalama kaç kişilik olduğu sorusu sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda kitle turizmini 32 acenteden yalnızca 2'sinin yaptığı ve turların 200 kişiden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu katılımcılar bölgede büyük araçlardan ziyade küçük araçlarla tura çıktıkları için bölgeye zarar verdiklerini düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bu noktada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kitle turizmine yönelik faaliyetlerin yapılmadığı söylenebilir.

Seyahat acentelerinin bölgenin taşıma kapasitesi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla, katılımcılara, “Tur düzenlerken bölgenin taşıma kapasitesini dikkate alıyorsunuz? Taşıma kapasitesinin planlanması, ziyaretçi sayılarının kontrol edilmesi gibi önlemler alıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların yalnızca 5’i (%16 ya yakını) evet cevabını vermiştir. Taşıma kapasitesi bir bölgenin alabileceği maksimum kişi sayısıdır. Bu sayı aşıldığı takdirde bölgenin kaynaklarında bozulmalar ve yok olmalar meydana gelecektir. Dolayısıyla taşıma kapasitesi planlaması bölge için önem arz etmektedir. Seyahat acentelerinin 27’sinin taşıma kapasitesine dikkat etmediği görülmektedir. Yöneticiler, kapasite aşımının önüne geçilmesinde herhangi bir çaba göstermemelerinin sebebinin taşıma kapasitesi konusunda tek başlarına gösterecekleri çabalarının yetersiz olacağını düşündükleri için olduğunu ve bu konuda yerel yönetimlerden, halktan, diğer paydaşlardan ve turistlerden de destek beklediklerini ifade etmişlerdir. Bölgelerin taşıma kapasitesinin planlanması, ÇED raporlarının hazırlanması gibi önlemler tüm paydaşları ilgilendiren ve çabalarını gerektiren bir durumdur. Bu soruya evet diyen 5 yönetici bu konuda tek başına çaba gösterdiğini ifade etmektedir. Bu durum seyahat acenteleri tarafından taşıma kapasitesi planlamasının yapılmasının ve gerekli önlemler alınmasının mümkün olduğunu ancak diğer işletmelerin girişimde bulunmadıklarını göstermektedir.

Katılımcı acentelere, yerel halkın sosyal ve ekonomik açıdan refahına katkıda bulunup bulunmadıklarını belirlemek amacıyla yerel istihdam ve kadın istihdama yönelik “Acentenizde yerel istihdama yer veriyor musunuz? Evet, ise ne ölçüde? Kaçı kadın?” sorusu sorulmuştur. Acentelerin tamamının yerel istihdama yer verdiği ve yerel istihdamın katılımcı acentelerdeki toplam istihdamın yaklaşık %92’sini oluşturduğu görülmektedir. Katılımcı acentelerin 25’inde kadın istihdama yer verilmektedir. Ancak kadın istihdamın, katılımcı acentelerdeki toplam istihdamın ortalama %22’sini oluşturduğunu ve erkek istihdamın ise %29’undan az olduğu görülmektedir. Verilen cevaplara bakıldığında, acentelerin yerel istihdama yer vererek yöre ekonomisine katkı sağladıkları ve yerel halka öncelik verdikleri sonucu çıkarılabilir. Ayrıca işletmelerin, her ne kadar sayıca az olsa da kadın istihdama yer vererek sosyal yaşamda gelişmişliğe destek oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan seyahat acentelerine, çalışanlarının sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim, bilgi ve deneyimlerinin olup olmadığını belirlemek

amacıyla çalışanların bu konuda eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Katılımcı acentelerin 27'si bu konuda herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmiştir. Ekoturizm faaliyetlerinin doğru ve eksiksiz bir şekilde yapılabilmesi için iyi bir planlama yapmak, bu konuda bilgi ve tecrübe edinmek, bilinçli hareket etmek gerekir. Kaynakların korunması ve geleceğe aktarılmasının seyahat acenteleri için büyük önem taşıyor olmasına rağmen yöneticilerin, çalışanlarına sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim aldırma eksiklikleri olduğu görülmektedir. Bu eğitimi almayan işletmelerin uygulamalarda hata yapma olasılığı yüksektir. İşletmelerin sürdürülebilirliği önemsemelerine rağmen eğitim konusunu yeterince önemsemedikleri söylenebilir. Araştırmaya katılan 32 acente yöneticisinden yalnızca 5'i (%16'ya yakını), çalışanlarının eğitim aldığını, ofis içerisinde çalışanlarına kendilerinin eğitim verdiğini ve tüm personelleriyle birlikte kendisinin de eğitimlere katıldığını ifade etmiştir. Bu oran katılımcılar arasında düşük sayılsa da sürdürülebilirliğe katkıları açısından olumlu bir adım olduğu söylenebilir.

Seyahat acenteleri çalışanları, tur boyunca turistlere eşlik etmektedir. Turistlerin doğada neler yaptığını ve çevreden yararlanırken çevreyi nasıl kullandığını gözlemlemektedir. Turistlerle sürekli iletişim halindedir. Özellikle tur rehberleri, turist gruplarını bilgi ve deneyimleri sayesinde yönlendirmektedir. Turizme konu olan kaynakları korumak ve geliştirmek adına bu konuda bilgi ve deneyimlerinin olması ve bunu aktarmaları gerekmektedir. Sürdürülebilirlik ve ekoturizme duyulan eğitim ihtiyacı bu noktada daha belirgin olarak ortaya çıkmakta ve çalışanların eğitim alması daha önem arz etmektedir. Seyahat acentesi çalışanları, sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusundaki bilgi ve deneyimlerini turistlere aktarması ve kaynakları korumak için turistlerde çevre bilinci oluşturmaya gerekmektedir. Dolayısıyla, seyahat acentelerinin turistleri bilinçlendirmeye katkısını belirlemek için katılımcılara turlarda turistleri sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda bilgilendirip bilgilendirmedikleri sorulmuştur. Katılımcıların 22'si bilgilendirmediklerini, bunun sebebinin ise turist kaybını göze almamak olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların 10'u ise bilgilendirdikleri cevabını vererek, genelde turlarda rehberlerin bu konuda bilgi ve deneyimlerini aktardıklarını söylemişlerdir.

Sürdürülebilirliğin seyahat acenteleri için önemli olmasına rağmen, işletmelerin yalnızca yüzde %16'sının sürdürülebilirlik ve ekoturizm eğitimi aldığı ve %31'inin bilgisini turistlere aktardığı sonucuna ulaşılmıştır.

Burada dikkat edilecek bir konu da Artvin ilinde bulunan katılımcı seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konularında eğitim aldığı ve yine bu konuda turistleri bilgilendirdiğidir. Yöneticilerin verdiği cevaplar doğrultusunda Artvin ili katılımcılarının eğitim konusunu önemseydiği söylenebilir.

Ekoturizm faaliyetleri genellikle, yaz sezonunda yapılan deniz-kum-güneş aktivitelerinin dışına çıkarak, turizmi her mevsime yayabilecek aktiviteleri içermektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaygın olarak yaz aylarında yayla turizmi yapıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan acente yöneticilerine, sezonu uzatmaya katkısını belirlemek amacıyla en çok hangi mevsimde tur yaptıkları ve diğer mevsimlerde hangi ekoturizm faaliyetlerini yaptıkları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda %87,5'i yaz mevsiminde tur düzenledikleri, kışın ise yayla turizmi ve kayak turizmi yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarının, kayak etkinlikleri dolayısıyla kış mevsiminde de turizme elverişli olduğu söylenebilir. Bölgede yaz sezonu dışında, kültür turları da oldukça ilgi görmektedir. Özellikle, Sümela manastırına yoğun talep olduğu görülmektedir. Verilen cevaplara göre, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kış aylarında yayla turizmi, kültür turları, doğa turları, kongre, fuar, toplantı organizasyonları, kamp, jip safari ve yaban hayatı gözlemleme gibi aktiviteler yapılarak turizmin dört mevsime yayıldığı söylenebilir. Katılan 7 acente ise yaz sezonu dışında kışın herhangi bir faaliyet yapmadığını ve hatta işletmelerini kapattıklarını ifade etmiştir. Bu durum bazı acentelerin, turizm endüstrisine sezonluk olarak baktığını ve sezonluk istihdam sağladığını göstermektedir.

Seyahat acentelerinin Doğu Karadeniz Bölgesi'nin sürdürülebilir gelişimini sağlamada ekoturizm çeşitlendirmeye yönelik algısını ortaya koymak amacıyla yöneticilere, bölgenin gelişimi için hangi ekoturizm faaliyetlerinin ön plana çıkarılması gerektiği sorusu sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin doğal, tarihi ve kültürel güzelliklere sahip olması ve coğrafi koşullarının elverişli olması sebebiyle katılımcıların %82'si, yayla turizmi, doğa turizmi ve kültür turizminin ön planda olması gerektiği cevabını vermiştir. Katılımcıların %18'i ise, bölgede, heliski, trekking, yamaç paraşütü, çim kayağı, parasailing, glamping, kış turizmi, inanç turizmi, sağlık turizmi ve tarih ve kültürel miras turizmi gibi bir takım aktivitelerin de yapılabildiğini, bu aktivitelerin ön planda olması, daha sık yapılması ve daha fazla ekonomik gelir elde edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılara görüşme (mülakat) sonunda, “Bu sorular dışında paylaşmak istediğiniz görüşleriniz ve diğer paydaşlara önerileriniz var mı?” sorusu sorulmuştur. Giresun, Gümüşhane, Ordu ve Trabzon ilindeki katılımcılar, bölgede tanıtımın yetersiz oluşundan bahsetmişlerdir. Özellikle Ayder ve Uzungöl’ün reklamının yapıldığını ve bu alanlara turist talebinin yoğun olduğunu, diğer yaylaların, tarihi ve kültürel yapıların reklam ve tanıtımının yeterince yapılmadığını, dolayısıyla bu destinasyonların bilinmediğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, bu alanların tanıtılması, Arap ülkeleri dışında, Avrupa’ya da tanıtımın yapılması gerektiği önerisini getirmişlerdir. Burada dikkat çeken önemli bir husus da Artvin ve Rize ilinde bulunan katılımcıların tanıtım eksikliği yaşadıklarından bahsetmemiş olmasıdır. Bu durumda, Giresun, Gümüşhane, Ordu ve Trabzon illerinde bulunan acentelerinin tanıtım sorunu yaşadığı söylenebilmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi doğal alanları ve yaylaları dolayısıyla son yıllarda turistlerin yoğun ilgisini çekmektedir. Özellikle Arap turistler yaz aylarında Ayder Yaylası ve Uzungöl’ü görmek için gelmektedir. Ancak Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bulunan diğer destinasyonlara olan talebin az oluşu, yeterince tanıtım yapılmadığını veya tur düzenleyen seyahat acentelerinin turistleri bu alanlara yeterli düzeyde yönlendirmediğini göstermektedir. Bölgede Arap turist sayısının Avrupa ve diğer dünya ülkelerinden gelen turist sayısından fazla olması ise, Doğu Karadeniz Bölgesi’nin Avrupa’da tanıtımının yetersiz oluşunun bir sonucu olduğu söylenebilir.

Katılımcılar için sorun olan bir diğer konu ise alt yapı ve üst yapı olanaklarının yetersiz olmasıdır. Özellikle yolların bozuk olduğundan, yaylalara ulaşımın zor oluşundan ve güvenli olmayışından bahseden katılımcılar, yerel yönetimlerin alt yapı sorunlarını gidermede yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde son yıllarda turist yoğunluğu söz konusudur. Katılımcılar, bölgede tesis sayısının yetersiz olduğunu ve konaklamalı turlar yerine günübirlik turları tercih etmek zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Bir bölgenin turistler tarafından tercih edilmesinde en önemli etkenler çekicilik, güvenlik ve ulaşılabilirlik olarak sıralanabilir. Bu cevaplara bakıldığında yerel yönetimlerin, bölge turizminin sürdürülebilirliğinde gerekli olan alt yapı ve üst yapı olanaklarını sağlamada ve bu konudaki sorunları çözmede yetersiz oldukları sonucu çıkarılabilir.

Katılımcıların önerdikleri bir diğer husus da eğitimidir. Seyahat acentelerinin, halkın ve turistlerin sürdürülebilirlik ve ekoturizm eğitimi alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Görüşme sonucunda verilen cevaplara bakıldığında acentelerin eğitim alma ve turistleri bilinçlendirme konusunda yetersiz oldukları görülmektedir.

Ekoturizm, aynı zamanda kültürel mirasın korunması ve geleceğe taşınmasını sağlamayı hedeflemektedir. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda, bölgede yöresel ürünlerin (giysi, yiyecek-içecek, enstrüman vb.) sunulması konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmediği sonucu çıkarılmaktadır.

Değinilen bir diğer husus ise hizmet kalitesidir. Katılımcılar, yaz sezonunun üç aylık bir süreci kapsamı dolayısıyla ticari kazanç kaygılarının ön planda olduğunu, hizmet gelişimine katkının az olduğunu ve bunun için hizmet kalitesi sağlamadan önce, ticari kazanç sağlamak istediklerini ifade etmiştir. Sürdürülebilirliğin sağlanmasında öncelikle turist memnuniyeti ve sadakati önem arz etmektedir. Katılımcıların verdikleri cevaba bakıldığında, bölge turizminde hizmet kalitesinin ikinci planda tutulduğu sonucuna varılmaktadır.

Katılımcılar, sürdürülebilirliğin sağlanmasında tek başlarına yetersiz olduklarını, diğer işletmelerle birlikte çalışamadıklarını ve hatta turizmle ilgili konularda söz hakkı verilmediğini ifade etmiş ve tüm paydaşları birlikte mücadele etmeye davet etmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında, bölgede konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, seyahat işletmeleri, yerel yönetimler ve akademisyenler arasında iş birliğinin yeterince sağlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında;

- Seyahat acenteleri yöneticilerinin %44'ünün turizm mezunu olduğu,
- Yöneticilerin %62,5'i sürdürülebilirliği yalnızca devamlılık olarak görmekte olduğu, kavramı koruma ve geliştirme açısından yalnızca 1 yöneticinin ele aldığı,
- Katılımcılar Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülebilir turizmin uygulanabileceğini fakat Ayder ve Uzungöl'ün aşırı tüketimden dolayı tahrip olması, kaçak ve beton yapılar ve sezonun kısa olması gibi nedenlerden dolayı bölgede sürdürülebilir turizmin yeterli olarak uygulanamadığı,

- Seyahat acentelerinin yalnızca 1'inin, sürdürülebilir turizme katkı sağlamada ekoturizme yönelik yazılı belgeye sahip olduğu ve 2'sinin projelere katıldığı,
- Katılımcıların yaklaşık %69'unun ekoturizmi çevresel boyutta ele aldığı, sosyo-kültürel ve ekonomik boyut ilkelerinin ikinci planda kaldığı,
- Verilen cevaplar doğrultusunda, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin ekoturizm için uygun bir destinasyon olmasına rağmen, alt yapı eksikliği, aşırı kullanım ve buna bağlı oluşan tahribatlar, kaçak yapılaşma ve HES gibi faktörlerden dolayı ekoturizmin yeterince uygulanamadığı,
- Katılımcıların ekoturizme katkı sağlamada yalnızca yerel ekoturlar düzenledikleri, çevre koruma faaliyetleri, sosyo-kültürel yapıyı koruma ve ekonomik kalkınmaya destek olma vb. uygulamalara katılmada yetersiz kaldıkları,
- Seyahat acentelerinin tamamının Doğu Karadeniz Bölgesi'ni sosyal medya, broşür, fuarlar aracılığıyla ekoturizm odaklı tanıttıkları,
- Bölgede yayla turizminin en çok talep gören ekoturizm faaliyeti, Rize ili Çamlıhemşin ilçesinde bulunan Ayder Yaylası ve Trabzon ili Çaykara ilçesinde bulunan Uzungöl'ün ise en çok talep gören destinasyon olduğu, son yıllarda, Huser, Gito ve Pokut, Hıdırnebi ve Badara yaylalarının da yoğun ilgi gördüğü, yayla turizmi dışında diğer ekoturizm faaliyetlerinin ikinci planda kaldığı,
- Katılımcıların %35'inin, çevre koruma faaliyetlerine katıldığı, katılanların yalnızca ofis içerisinde tasarruf yaptıkları ve çevrede bulunan çöpleri toplayarak örnek teşkil ettikleri,
- Seyahat acentelerinin kitle turizmine yönelik faaliyetler yapmadığı, taşıma kapasitesini aşmayacak şekilde, daha az kişiden oluşan küçük gruplarla ekoturlar düzenlediği,
- Yöneticilerin, %16'ya yakınının ekotur düzenlerken taşıma kapasitesi planlamasına dikkat ettiğini, %84'ünün ise, bu konuda turizm paydaşları ile birlikte hareket etmek istediklerini belirttikleri,
- Seyahat acentelerinin yörenin sosyo-ekonomik gelişimine katkı oluşturacak olan yerel istihdama ve kadın istihdama yer verdikleri,

- Katılımcı acente personelinin yaklaşık %16'sının, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konusunda eğitim aldıkları,
- Araştırmaya katılan seyahat acentesi personellerinin %31'inin turlarda turistleri sürdürülebilir turizm ve ekoturizm konusunda bilgilendirdikleri,
- Verilen cevaplara bakıldığında bölgede genellikle yaz aylarında yayla turizmi yapıldığı, kış aylarında ise, yayla turizmi ve kayak turizmi yapıldığı,
- Katılımcıların %82'lik oranla çoğunluğunun, bölge turizminin gelişiminde, yayla turizmi, doğa turizmi ve kültür turizminin gelişmesi gerektiğini düşündükleri,
- Bu sorular dışında bölgede altyapı ve üst yapı sorunları olduğu, yolların bozuk ve ulaşımın güç olduğu, tesis sayısının yetersiz olduğu, bölgede Ayder Yaylası ve Uzungöl dışında diğer destinasyonların reklam ve tanıtımının yetersiz olduğu, Arap ülkelerine reklam ve tanıtım yapılırken, Avrupa ülkelerine yeterince yapılmadığı, turizm işletmeleri personeli, yerel halk ve turistlerin, sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda bilgi veya eğitiminin olmadığı, bölgenin yöresel ürünlerinin pazarlanmasında özensiz davranıldığı, yalnızca yaz sezonu olan 3 ayı değerlendirip ticari kazanç elde etmenin düşünüldüğü ve hizmet kalitesinin ihmal edildiği ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında turizm paydaşları arasında işbirliği olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik kapsamında yapmış oldukları ekoturizm faaliyetlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada, seyahat acentelerinin ekoturizm faaliyetlerinin tamamına yer vermedikleri ve ekoturizm kavramını, çevresel boyuttan ele alırken, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutunu geri planda tuttukları, dolayısıyla seyahat acentelerinin sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarına yönelik tutum ve davranışlarının yeterince gelişmediği sonucu çıkarılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda bir takım önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler ışığında, bundan sonraki çalışmalara örnek olacağı ve araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Öncelikle, bazı seyahat acentelerinin en önemli sorunlarından biri, acente sahibi veya yöneticilerin turizm alanında eğitim almamış olmasıdır. Turizm önlisans, lisans ya

da lisansüstü eğitimi almayan yöneticilerin daha fazla istihdam edildiği görülmektedir. Seyahat acentelerinde turizm eğitimi olanlara fırsat önceliği verilmesi önerilmektedir.

Seyahat acenteleri yöneticilerinin %62,5'inin sürdürülebilirliğe bakış açılarının yalnızca devamlılık olduğu görülmektedir. Yöneticilerin, sürdürülebilirlik konusunu daha iyi kavraması ve konuyu kaynakların korunması, geliştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması açısından ele alması gerekmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin, sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin uygulanmasına elverişli olmasına rağmen, yalnızca belli bölgelerde olan aşırı kaynak kullanımı ve kaçak yapılaşmalardan dolayı, uygulanamadığı görülmektedir. Seyahat acenteleri, yerel yönetimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TÜRSAB'ın, bölgede belli destinasyonlara yoğunlaşmanın önüne geçmek adına bu bölgede turist sayısının sınırlandırılması ve diğer destinasyonlara yönelimlerinin sağlanması gibi önlemler alması gerekmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin yöre doğallığını, tarih, kültür ve mimarisini bozacak olan beton binalara izin vermemeleri, kaçak yapılaşmaların önüne geçmeleri gerekmektedir. Turizm sezonunun yalnızca Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında olduğu, dolayısıyla sürdürülebilirliğin uygulanamadığı düşünülmektedir. Seyahat acentelerinin turizmi 12 aya yayması ve diğer aylarda da çeşitli ekoturizm faaliyetlerini gerçekleştirmesi önerilmektedir.

Sürdürülebilir turizm faaliyetlerinde aktif katılımı sağlamak adına düzenlenen eğitimler ve verilen bazı sertifikalar bulunmaktadır. Sürdürülebilir turizm belgesi ve eko etiket bunların başlıcalarını oluşturmaktadır. Bölgede sürdürülebilirliğe aktif katılım ve ekoturizme katkı sağlamak adına seyahat acentelerinin ilgili alanda eğitimlere katılarak ve gerekli şartları sağlayarak sertifikalara sahip olması gerekmektedir. Ayrıca TÜRSAB tarafından bu sertifikaların zorunlu tutulması önerilmektedir.

Ekoturizm kavramı, yalnızca çevresel değil aynı zamanda sosyal yaşamda gelişme sağlama, kültürü koruma ve yayma ve yöreye ekonomik getiri sağlamayı da kapsamaktadır. Seyahat acentelerinin %70'e yakınının verdiği cevaplar doğrultusunda ekoturizme çevresel açıdan bakıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Seyahat acenteleri, ekoturizm faaliyetlerini uygularken yörenin tarihini tanıtmaya, kültürünü koruma ve yayma, sosyal ve ekonomik anlamda gelişimini sağlama gibi faaliyetleri de uygulamalıdır.

Seyahat acentelerinin ekoturizm kavramını tüm detayları ile öğrenmeleri ve ekoturizmi bir bütün olarak üç boyutta da ele almaları gerekmektedir.

Bölgede, alt yapı eksikliği, turist yoğunluğu ve tahribatlar, kaçak yapılaşma ve HES gibi faktörlerden dolayı ekoturizmin uygulanamadığı ifade edilmiştir. Bu kısım genel itibariyle yerel yönetimleri de ilgilendirmektedir. Tur düzenlenen bölgelerde ulaşım yollarının tehlike arz etmesi, turistlerin can güvenliği ve ülke imajı açısından önemli bir dezavantaj yaratmaktadır. Doğal alanlara ulaşımın zor olması nedeniyle bu alanlarda turizm gelişmemektedir. Ayder Yaylası ve Uzungöl gibi belli başlı alanlarda ziyaretçi yoğunluğu yaşanmaktadır. Dolayısıyla, bu alanların taşıma kapasitesi aşılmakta ve bozulmalar meydana gelmektedir. Özellikle bakir yaylalara gidilen yolların yerel yönetimlerce ulaşımına açık ve güvenli hale getirilmesi, problemleri önemli ölçüde çözecektir. Bölgede üst yapı olarak konaklama tesislerinin eksikliğinden söz edilmektedir. Yörenin kaynaklarına zarar vermeyecek şekilde ve yöre mimarisine uygun ahşap, serender yapılar ve bungalov evler yapılarak bölgede tesis ihtiyacı giderilmelidir. Beton binalara izin verilmemeli, kaçak yapılaşmalara göz yumulmamalı ve oluşan bu yapılar bir an önce yıkılmalıdır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde birçok yerde HES ve taş ocakları bulunmaktadır. ÇED raporları düzenlenerek uygun alanlarda yapılması gerekmektedir. Seyahat acenteleri yöneticilerine göre, HES ve taş ocakları bölgede doğal kaynakları tüketmekte ve turizmi olumsuz etkilemektedir. Burada yerel yönetimlere görev düşmektedir. İyi bir planlama yapılarak, ÇED raporu düzenlenmeli ve turizmi olumsuz etkileyecek yapılara izin verilmemelidir.

Seyahat acenteleri, ekoturizme katkı sağlamayı yalnızca ekotur düzenlemek olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Ekoturizmde esas olan, çevreyi ve kaynakları koruma, geliştirme ve sürdürme, aynı zamanda sosyo-kültürel yapıyı koruma, geliştirme ve yöreye ekonomik katkı sağlama faaliyetleridir. Acentelerin çevre koruma faaliyetlerine katılmaları, elektrik, su, yakıt tasarrufu gibi önlemler almaları, azaltma, dönüştürme ve yeniden kullanma uygulamasını benimsemeleri, yerel halkın sosyal yaşamına olumlu etki etmeleri, kültürünü tanıtmaları ve yörenin ekonomik gelişime katkı sağlamaları gerekmektedir.

Seyahat acentelerinin tanıtımda sosyal medyayı etkin kullandığı görülmektedir. Dijital çağda sosyal medya en etkili iletişim araçlarındandır. Ancak ulusal ve uluslararası

fuarlar da turizm sektörünün geleceği açısından önem arz etmektedir. Daha sıklıkla fuarlar düzenlenmeli ve her acente fuarlara katılmalıdır. Broşür basımı son yıllarda sosyal medya kadar etkili olmamakla birlikte kâğıt israfı, ağaç kesimi ve atık gibi olumsuz izler bırakmaktadır. Kâğıt kullanımını azaltmak amacıyla daha çok fuarlar, reklam filmleri ve internet ortamının kullanılması önerilmektedir.

Seyahat acentelerinin, öğrenmeye, eğlenmeye ve dinlenmeye dayalı 21 ekoturizm faaliyetinden yayla turizmine ağırlık verdiği, diğer ekoturizm faaliyetlerini geri planda tuttuğu görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarıyla olduğu kadar, doğal, tarihi ve kültürel özellikleriyle de zengin kaynaklara sahiptir. Tüm ekoturizm faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik alanlar mevcuttur. Diğer ekoturizm faaliyetlerinin de yayla turizmi kadar tanıtılması ve acentelerin tüm faaliyetlere yönelik turlar düzenlemesi gerekmektedir. Yalnızca Arap ülkelerine değil aynı zamanda Avrupa ve diğer dünya ülkelerine yönelik de destinasyonların ve ekoturizm faaliyetlerinin tanıtılması, Ayder Yaylası ve Uzungöl dışında diğer destinasyonların da tanıtılması ve turistlerin bu alanlara yönlendirilmesi önerilmektedir.

Çevre koruma faaliyetleri, yalnızca çevreye çöp atmamak ya da çöpleri toplamaktan ibaret değildir. Doğal alanları bozmayacak şekilde turlar düzenlemek, ağaç dikmek, ofis içinde kâğıt kullanımını azaltmak, elektrik ve su tasarrufu sağlamak, dönüştürülebilir ürünler kullanmak, atıkları doğru yerlerde yok etmek, yenilenebilen yakıt kullanmak, motorlu araç kullanımını azaltmak, plastik olmayan ürünler kullanmak, yaban hayatı, bitki türleri gibi biyolojik çeşitliliği korumak vb. birçok yöntem vardır. Çevre koruma faaliyetleri bölgenin ve turizmin sürdürülebilirliğinin temel taşıdır. Seyahat acentelerinin çevre koruma faaliyetlerine katılması ve görevleri eksiksiz yerine getirmesi gerekmektedir.

Kitle turizmi, destinasyonların taşıma kapasitesinin aşılması sebebiyle ekoturizmin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bölgedeki acentelerin, küçük araçlarla ve az kişiyle tur yaptıkları fakat katılımcı 2 acentenin 200'den fazla kişiden oluşan gruplarla tur yaptığı ifade edilmiştir. Seyahat acentelerinin, kitle turizmi yerine az kişiden oluşan gruplarla tur yapması ve destinasyonlardaki aşırı ziyaretçi yoğunluğunun önüne geçmesi önerilmektedir.

Taşıma kapasitesi planlaması, yalnızca az kişili gruplarla tur yapmak değildir. Her bölgenin taşıma kapasitesi farklıdır. Seyahat acenteleri bölgenin kapasitesi ve talep yoğunluğu arasındaki dengeyi sağlayabilmelidir. Bu konuda seyahat acenteleri, yerel yönetim ve TÜRSAB birlikte hareket etmelidir. Kapasiteye göre her destinasyona belli dönemlerde belli sayıda turist sınırlandırması getirilmelidir.

Ekoturizmde öncelik yerel yaşama katkı sağlamaktır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan seyahat acentelerinin yerel istihdama önemli ölçüde yer verdikleri ancak kadın istihdama yeterince yer vermedikleri görülmektedir. Kadınların sosyal yaşamda ve turizm sektöründe önemli başarılarla imza attığı düşünülürse, seyahat acentelerinin ofis içinde ve turlarda kadın istihdama daha çok yer vermesi önerilmektedir.

Eğitim konusunda seyahat acentelerinde önemli bir eksiklik olduğu görülmektedir. Acente personellerinin ve yöneticilerinin, her yıl belli aralıklarla sürdürülebilir turizm ve ekoturizm eğitimi alması, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, TÜRSAB gibi kuruluşların bu eğitimleri vermesi, zorunlu tutması, denetlemesi ve yeni açılacak olan seyahat acenteleri için kuruluş şartı haline getirmesi önerilmektedir.

Tur rehberlerinin ve acente personelinin, turistlere tur öncesi, tur esnasında veya tur sonrasında çevresel, tarihi, sosyo-kültürel yapı, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm gibi konularda en az 15-20 dakikalık bir bilgilendirme eğitimi vermesi tavsiye edilmektedir.

Bölgede turizm sezonunun kış aylarında da devam ettiği görülmektedir. Ayder yaylasında yapılan kayak aktivitelerinin yoğun talep gördüğü ifade edilmiştir. Seyahat acentelerinin kış aylarında da dağcılık, trekking, sağlık turizmi, kültür turizmi, kuş ve yaban hayatı gözlemleme, avcılık, balon turizmi, bisiklet turizmi, agro turizm, botanik turizmi, doğa fotoğrafçılığı, mağara turizmi gibi ekoturizm faaliyetlerine yönelmeleri ve Ayder Yaylası dışında Kafkasör Yaylası, Çambaşı Yaylası, Kümbet Yaylası gibi destinasyonları da tercih etmeleri ve turistleri bu destinasyonlara yönlendirmeleri önerilmektedir.

Bölgede en fazla yayla turizmi yapılmaktadır. Yöneticilere, bölgenin gelişiminde ön plana çıkarılması gereken ekoturizm faaliyeti sorulduğunda yine en sık yayla turizmi cevabı verilmişlerdir. Öncelikle acentelerin, ekoturizme ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ne bakış açılarının değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bölgede zaten yaylacılık gelişmiştir. Önemli olan diğer ekoturizm faaliyetlerini de ön plana çıkararak bilinmeyen

destinasyonları tanıtmaktır. Böylelikle turizm dört mevsime yayılacak ve her faaliyetten ekonomik kazanç elde edilecektir. Seyahat acentelerinin ekoturizm rotalarını en iyi şekilde tanıtmaları, ekoturizm faaliyetlerinin tamamını göz önünde bulundurması, uygulaması, geliştirmesi ve turistleri bu faaliyetlere yönlendirmesi önerilmektedir.

Genel olarak bakıldığında;

- Seyahat acentelerinin sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim ihtiyacı giderilmeli,
- Sürdürülebilir turizm ve ekoturizm uygulamaları zorunlu tutulmalı ve kontrolü sağlanmalı,
- Bölgede her destinasyonun reklam ve tanıtımı etkili yapılmalı,
- Yayla turizmi dışında diğer ekoturizm faaliyetlerine de yönlendirilmeli,
- Bölgenin altyapı ve üst yapı sorunları çözülmeli,
- Taşıma kapasitesi planlaması yapılarak gerekli önlemler alınmalı,
- Turizm işletmeleri, bölgede talep artışı ve buna bağlı gelişen tahribatlar, altyapı ve üstyapı problemleri arasındaki dengeyi sağlayabilmek için bölge turizmini arza göre şekillendirmelidir.
- HES ve kaçak, beton yapılaşma gibi sorunların önüne geçilmeli,
- Kamu, özel sektör, üniversiteler, yerel yönetimler gibi bütün turizm paydaşları ve yerel halk, bölge turizminin sürdürülebilirliği konusunda işbirliği içerisinde olmalıdır.
- Daha sonra yapılacak olan akademik çalışmalarda, araştırma tekniğinin geliştirilmesi, örneklem sayısının artırılarak farklı boyutlarda incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alaeddinoğlu, F., & Can, A. S. (2007). Türk Turizm Sektöründe Tur Operatörleri ve Seyahat Acenteleri Operatörleri Ve Seyahat Acenteleri. *Journal of Commerce*, (2), 51.
- Alagöz, G., Güneş, E., & Uslu, A. (2015). “Otel İşletmeleri ve Seyahat Acenteleri Yöneticilerinin Sürdürülebilir Turizme Bakış Açısı: Bir Alan Araştırması”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6(14), 83-98
- Altan, Şule (2006). *Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arabatzis, G., & Grigoroudis, E. (2010). “Visitors’ Satisfaction, Perceptions and Gap Analysis: The Case Of Dadia-Lefkimi-Souflion National Park”. *Forest Policy and Economics*, 12(3), 163–172.
- Arıca, R. (2013). *Seyahat Acentelerinde Ekolojik Sürdürülebilir Ürün Yönetimi: Türkiye Üzerine Nitel Bir Araştırma*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Arıca, R. (2014). Seyahat İşletmeciliği Literatürünün Gelişim Süreci: Türkiye’de Hazırlanan Lisansüstü Tez Çalışmalarının Bibliyometrik Olarak İncelenmesi, VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, 04-05 Nisan 2014, Kuşadası, Aydın, ss. 446-462.
- Avcıkurt, C., & Demirbulat, Ö. (2016). “Turist Rehberlerinin Sürdürülebilir Turizme Bakış Açısı”. *Journal of Tourism Theory and Research*, 2(2), 173–173.
- Ayan, S., Öztürk, S., & Yiğit, N. (2009). “Karadeniz Bölgesi Milli Parklarının Korunan Alan Ağı Sertifikalandırma Sistemine Uygunlukları”. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(1), 66–79.
- Aydın, Z. (2010). *Ekoturizmin Türkiye Orman Köyleri Kalkınmaları Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerinin Ölçümü (Artvin- Camili Biyosfer Rezerv Alanı Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Baddeley, J., & Font, X. (2011). "Barriers To Tour Operator Sustainable Supply Chain Management". *Tourism Recreation Research*, 36(3), 205–214.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (1), 231-274
- Bekecheng, S. (2016). *Ecotourism As A Tool For Sustainable Development And Poverty Alleviation*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beyhan, G., & Ünügür, M. (2005). "Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli". *İtüdergisi/A*, 4(2), 79–87.
- Bilici, N., & Işık, Z. (2018). Bölgesel Kalkınmada Yayla Turizmi: Rize İli Örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 1-21.
- Blamey, R. K. (1997). "Ecotourism: The Search For An Operational Definition". *Journal Of Sustainable Tourism*, 5(2), 109–130.
- Budeanu, A. (2005). "Impacts And Responsibilities For Sustainable Tourism: A Tour Operator's Perspective". *Journal of Cleaner Production*, 13(2), 89–97.
- Budeanu, A. (2007). *Facilitating Transitions To Sustainable Tourism The Role Of The Tour Operator*. (Unpublished Doctoral Thesis), Sweden: Lund University, The International Institute for Industrial Environmental Economics.
- Budeanu, A. (2009). Environmental supply chain management in tourism: The case of large tour operators. *Journal of Cleaner Production*, 17(16), 1385–1392.
- Buhalis, D., & Fletcher, J. (1995). "Environmental Impacts on Tourist Destinations: An Economic Analysis". In *Sustainable Tourism Development*. (pp. 3–24).
- Carbone, G. (2003). *Sustainable Tourism: The Tour Operators Initiative*. United National Environment Programme, Division of Technology, Industry and Economics.
- Carey, S., Gountas, Y., & Gilbert, D. (1997). "Tour Operators and Destination Sustainability". *Tourism Management*, 18(425), 431.

- Chesworth, N. E. (1999). "Toward Advancing a Theory of Ecotourism Market Segmentation". *Graduate School - College of Health and Human Development*, 197.
- Çakır, G. (2011). *İğneada ve Çevresinde Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çalık, A. Ö. (2014). *Turistik Merkezlerin Sosyal Taşıma Kapasitesi: Beypazarı Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çalık, I. (2014). *Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri Kapsamında Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Analizi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çeken, H. (2016). *Sürdürülebilir Turizm (Temel Kavramlar ve İlkeler)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çelem, H., & Benzer Kılıç, N. (2007). *Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çevirgen, A., & Demir, C. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demir, C., & Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- DOKA (2015). *Doğu Karadeniz Bölge Planı 2014 - 2023*.
- DOKAP (2013). *Dokap-Eylem-Planı-2014-2019*
- Dowling, R.K. & Fennel, D.E. (2003). *The Context of Ecotourism Policy and Planning*, In D.A. Fennell and R.K. Dowling (eds) *Ecotourism Policy and Planning* (pp. 1–20). Oxon: CABI Publishing.
- Drumm, A., & Moore, A. (2004). "Ecotourism Development - A Manual for Conservation Planners and Managers". *Volume I-An introduction to ecotourism planning. The Nature Conservancy*

- Duffy, Lauren N. (2009). *The University of North Carolina at Greensboro Study Abroad Students' Preparation for and Participation in Sustainable Tourism Practices*. The University of North Carolina at Greensboro.
- Dyllick, T., & Hockerts, K. (2002). "Beyond the Business Case For Corporate Sustainability". *Business Strategy and the Environment*, 11(2), 130–141.
- Erdoğan, C. A. (2015). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Doğal ve Sosyo- Kültürel Varlıkların Değerlendirilmesi ve Korunması : Alaçatı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, N (2003). *Çevre ve (Eko) Turizm*. Ankara: Erk Yayınları.
- Erdoğan, N., & Albustanlıoğlu, T. (2013). "Sustainable Tourism Development: Exploring the Relationship of Travel Agents' Education and Experience to Their Attitudes on Environmental Issues". *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 105-122.
- Fennell, D.A. (1999). *Ecotourism*, (Third Edition), New York: Routledge.
- Font, X. & Cochrane, J. (2005). "Integrating Sustainability Into Business A Management Guide for Responsible Tour Operations". *Mycolological Research*, 106(11), 1323–1330.
- Garrod, B., & Fyall, A. (1998). "Beyond The Rhetoric Of Sustainable Tourism?" *Tourism Management*, 19(3), 199–212.
- Gaul, D., & Volunteer, F. (2003). "Environmental Impacts of Ecotourism A Review of Literature". *Source*, (March), 1–17.
- Godoy, E. F. (1995). *Ecotourism And Nature Based Tourism Research Framework To Assess The Sociocultural Impact Of Tour Operations: A Case Study In Belize*. State University of New York, Ollege of Environmental Science and Forestry, Syracuse.
- Gordon, K. (2005). *Evaluation Of Tools For Sustainability Assessment In Tourism*, Oklahoma State University.
- Hoşcan, N. (2017). *Seyahat Acentelerinde Sürdürülebilir Pazarlama Yaklaşımının Kullanımı : Batı Karadeniz Destinasyonu Örneği Seyahat Acentelerinde Sürdürülebilir Pazarlama Yaklaşımının Kullanımı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi),

Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı.

- Hu, W. (2007). *Tour Guides and Sustainable Development : The Case of Hainan*. (Publishing Doctoral Thesis), Canada: China University of Waterloo.
- Jacobson, S. K., & Robles, R. (1992). "Ecotourism, Sustainable Development, And Conservation Education: Development Of A Tour Guide Training Program İn Tortuguero". Costa Rica, *Environmental Management*, 16(6), 701–713.
- Jones, S. (2005). "Community-Based Ecotourism: The Significance Of Social Capital". *Annals of Tourism Research*, 32(2), 303–324.
- Kahraman, N., & Türkay, O. (2006). *Turizm ve Çevre*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kasalak, M. Alpaslan. (2014). *Ekoturizm Girişimcilerinin İnovasyona Yatkinliğinin Ölçülmesi : Muğla Yöresinde Yer Alan Ekolojik Oteller Kapsamında Bir Yatkinliğinin Ölçülmesi : Muğla Yöresinde Yer Alan Ekolojik Oteller Kapsamında Bir Alan Araştırması*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, M. (2015). *Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kervankıran, I. (2011). *Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Khairat, G., & Maher, A. (2012). "Integrating Sustainability Into Tour Operator Business: An İnnovative Approach İn Sustainable Tourism". *Tourismos*, 7(1), 213–233.
- Kurnaz, A., & Babür, T. E. (2018). "Flora- Fauna ve Endemik Türlerin Ekoturizm Ürünü Olarak Kullanılması : Dağca Yöresi Örneği". *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 7(2), 410–419.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2009). "Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri". *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146–156.

- Lane, R., & Waite, G. (2001). "Authenticity In Tourism And Native Title: Place, Time And Spatial Politics In The East Kimberley". *Social and Cultural Geography*, 2(4), 381–405.
- Lin, L.-P. (2011). *Examining The Effects Of Ecotourism Involvement And Tourism Benefits On Florida Tour Operators' Conservation Contributions To Wetland Ecosystems*, Texas A&M University.
- Lindberg, K. (1991). *Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and economic benefits* (pp. 20-21). Washington, DC: World Resources Institute.
- Liu, Z. (2003). "Sustainable Tourism Development: A Critique". *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 459–475.
- McCool, S. F., & Moisey, R. N. (2008). *Tourism, Recreation, And Sustainability: Linking Culture And The Environment*, Second Edition, Wallingford: Cabi Publishing.
- Mitchell, R. E. (1998). *Community Integration In Ecotourism: A Comparative Case Study Of Two Communities In Peru*. (Publishing Doctoral Dissertation), University Of Guelph, Guelph, ON, CA.
- Ogm. (2009). *Ormanlarımızda Yayılış Gösteren Asli Ağaç Türleri*.
- Orhan, T. (2008). *Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Sınıflandırılması*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası (Özellikler, Bölgeler)*, İstanbul: Çantay Yayınları.
- Özsoy, C. E., & Dinç, A. (2016). "Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekolojik Ayak İzi/Sustainable Development and Ecological Footprint". *Finans, Politik & Ekonomik Yorumlar*, 53(619), 35.
- Papageorgiou, K., & Brotherton, I. (1999). "A Management Planning Framework Based On Ecological, Perceptual And Economic Carrying Capacity: The Case Study Of Vikos-Aoos National Park", Greece. *Journal of Environmental management*, 56(4), 271-284.
- Pelit, E., Baytok, A., & Oybalı, H. H. (2015). Sürdürülebilir Turizm mi? Turizmde Sürdürülebilirlik mi? Kavramsal Bir Tartışma. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 6(14), 44.

- Polat, A.T. (2006). *Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Redmond, C. A. (2001). *Engendering Ecotourism: Analysing The Participation Of Rural Women In Ecotourism In Belize*, Scotia: Saint Mary's University.
- Saarinen, J. (2006). "Traditions Of Sustainability In Tourism Studies". *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121–1140.
- Sarkım, M. (2007). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saveriades, A. (2000). "Establishing The Social Tourism Carrying Capacity For The Tourist Resorts Of The East Coast Of The Republic Of Cyprus". *Tourism Management*, 21(2), 147–156.
- Serçek, S. (2015). *Sürdürülebilir Turizm Kalkınması Kapsamında Marka Kentler ve Diyarbakır'ın Marka İmajı*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sharpley, R. (2000). "Tourism And Sustainable Development: Exploring The Theoretical Divide". *Journal Of Sustainable Tourism*, 8(1), 1–19.
- Simon, F. J. G., Narangajavana, Y., & Margués, D. P. (2004). "Carrying Capacity In The Tourism Industry: A Case Study Of Hengistbury Head". *Tourism Management*, 25(2), 275–283.
- Simpson, K. (2010). "Strategic Planning And Community Involvement As Contributors To Sustainable Tourism Development". *Current Issues In Tourism*, 4(1), 3–41.
- Sindiga, I. (1999). "Alternative Tourism And Sustainable Development In Kenya". *Journal of Sustainable Tourism*, 7(2), 108–127.
- Sirakaya, E. (1995). *Voluntary Compliance Of Ecotour Operations With Ecotourism Guidelines*. (Published Doctoral Thesis), USA:Clemson University.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*, Wallingford: Cabi Publishing.

- Sychowski, S. V. (2005). *Eco-Tourism: Strategy For Sustainable Development? A Case Study Of Las Terrazas, Cuba*. (Publishing Master Thesis), Canada: University Of New Brunswick.
- Şahin, H. S. (2013). *Zamanti Çayı Havzası Ekoturizm Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenkul, Ç., & Kaya, S. (2017). "Türkiye Endemik Bitkilerinin Coğrafi Dağılışı". *Türk Coğrafya Dergisi*, (69), 109-120.
- Taş, E. (2014). *Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi: Doğu Karadeniz Bölgesi Bayburt İli Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşçıoğlu, G. S. (2016). *Sürdürülebilir Turizm İçin Stratejilerin Geliştirilmesi: Kuzey Antalya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Taşdemir, S. (2016). *Sürdürülebilir Ekoturizm Uygulamaları ve Potansiyel Belirlemeye Yönelik Geri Dönüşüm ve Çevre Yönetim Stratejileri: İzmir Karaburun Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Kâtip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tekin, Ö. (2014). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Konya'da Ekoturizm Rotaları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temizkan, S. P., & Yıldırım, G. (2014). "Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Alan Kılavuzluğu Uygulaması: Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği". *Electronic Journal Of Social Sciences*, 13(49). 124-149.
- Tetik, N. (2012). *Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tokmak, C. (2008). *Sürdürülebilir Turizm Açısından Taşıma Kapasitesi: Topkapı Sarayı Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Tosun, C., Erdoğan, N., & Erdoğan, İ. (2009). *Seyahat Acentelerinin Faaliyetlerinin Sürdürülebilir Turizm Anlayışı Bağlamında Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği*. Proje No: 107K200. TÜBİTAK, Ankara.
- Tosunoğlu, B. T. (2014). “Sürdürülebilir Küresel Refah Göstergesi Olarak Ekolojik Ayak İzi”. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(5), 132-149.
- UNEP (2009). *Sustainable Coastal Tourism: An Integrated Planning And Management Approach*. UNEP.
- UNESCO & MAB. (2002). *Ecotourism and Sustainable Development in Biosphere Reserves: Experience and Prospects*, 1–53.
- Ural, A., Kılıç, İ. (2013), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uzun, F. V. (2012). *Ihlara Vadisi Kültürel Peyzaj Alanında Sürdürülebilir Turizm*. (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wackernagel, M. (2002). “What We Use and What We Have: Ecological Footprint and Ecological Capacity”. *Redefining Progress*, 1–8.
- WCED (1987). *Our Common Future, Brundtland Report*. Vol. 17 - doc. 149, 1–91.
- Wearing, S., & Neil, J. (1999). *Ecotourism : Impacts, Potentials and Possibilities*, Routledge.
- Weaver, D. B. (2005). “Comprehensive And Minimalist Dimensions Of Ecotourism”. *Annals of Tourism Research*, 32(2), 439–455.
- Wijk, J. Van, & Persoon, W. (2006). “A Long-haul Destination: Sustainability Reporting Among Tour Operators”. *European Management Journal*, 24(6), 381–395.
- Wood, M. E. (2002). *Ecotourism: Principles, Practices & Policies For Sustainability*. The International Ecotourism Society, UNEP.
- WWF Türkiye (2012). *Türkiye'nin Ekolojik Ayak İzi Raporu*, İstanbul
- WWF Türkiye (2016). *Türkiyedeki Memeli Hayvanların İz Rehberi*, İstanbul.
- Yalçınalp, E. (2010). *Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin Biyotop Haritalaması ve*

Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yavuz, M. (2011). *Afyonkarahisar-Sandıklı İlçesi Akdağ Tabiat Parkı'nın Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi.* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Hatice. (2008). *Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik SWOT Analizi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel, C. (2002). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm. *TÜRSAB Dergi*, (219).

Zeiger, J. B., & McDonald, D. (1997). "Ecotourism: Wave Of The Future". *Parks & Recreation (Ashburn)*, 32(9), 84–92.

İNTERNET KAYNAKÇASI

<https://ced.csb.gov.tr/ced-uygulamaları-i-85396> Erişim: 19.08.2018

<http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism> Erişim: 21.12.2018

<http://www.ekoturizmdernegi.org/ekotur.asp> Erişim: 27.12.2018

<http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar> (Erişim: 26.06.2018).

<http://www.milliparklar.gov.tr/resmiistatistikler> (Erişim: 26.06.2018).

http://www.toinitiative.org/fileadmin/docs/publications/Sustainability_in_Business_-_Management.pdf Erişim: 19.11.2018

http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 Erişim: 02.08.2019

http://www.tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf Erişim: 07.08.2019

<https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420070/> Erişim 30.07.2018

<https://www2.unwto.org/publication/unwto-annual-report-2010> Erişim 23.07.2018

<https://www.wwf.org.tr/?9000/biyolojik-cesitlilik-icin-hareket-zamanı> Erişim: 28.06.2018).

<http://yatirimisletmeleruygulama.kultur.gov.tr/Acente.Web.Sorgu/Sorgu/acentesorgu>
Erişim: 07.08.2019

<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9669/ktkgb-ve-turizm-merkezleri.html> (Erişim: 26.06.2018).

<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201120/konaklama-istatistikleri.html> Erişim: 22.07.2019

<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201131/tesis-istatistikleri.html> Erişim: 22.07.2019

<https://artvin.ktb.gov.tr/> Erişim: 15.07.2019

<https://giresun.ktb.gov.tr/> Erişim: 15.07.2019

<https://gumushane.ktb.gov.tr/> Erişim: 15.07.2019

<https://ordu.ktb.gov.tr/> Erişim: 15.07.2019

<https://rize.ktb.gov.tr/> Erişim: 15.07.2019

<https://trabzon.ktb.gov.tr/> Erişim: 15.07.2019

EKLER

EK 1. Seyahat Acentelerinin Ekoturizm Faaliyetlerine Yönelik Görüşme(Mülakat) Formu

Seyahat Acentelerinin Ekoturizm Faaliyetlerine Yönelik Görüşme(Mülakat) Formu

Sayın Yetkili,

Bu görüşme, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütülmekte olan **“Sürdürülebilirlik Kapsamında Seyahat Acentelerinin Ekoturizm Faaliyetleri: Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Bir Uygulama”** başlıklı doktora tez çalışması için yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, acentelerin sürdürülebilirlik ve ekoturizm üzerine görüşleri ve katkıları konusunda bilgi edinmek, bu bilgiler ışığında durum analizi yaparak sonuçlar çıkarmak ve öneriler sunmaktır. Bu yüzden de sizlerin değerli görüşü bu çalışma için oldukça önemlidir. Sizlerden edinilecek bilgiler yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacak ve **gizli tutulacaktır**. Göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Nilgün BİLİCİ

Öğr. Gör. Burcu KIVILCIM

Atatürk Üniversitesi

Artvin Çoruh Üniversitesi

Turizm İşletmeciliği Bölümü (Tez Danışmanı)

Turizm ve Otel İşletmeciliği

nbilici@atauni.edu.tr

Bölümü

burcukivilcim@artvin.edu.tr

Katılımcının Adı Soyadı:

Acentedeki Pozisyonu:

Eğitim durumu:

Turizm alanında mı eğitim aldınız?:

Acentenin Adı:

.....

Grubu(A,B,C) ve Sınıfı (Toptancı,Perakendeci,Zincir,Karşılıyıcı,Gönderici,Yerel):

.....

Acente kaç yıldır faaliyet göstermektedir?:

Acente hangi ildedir?:

1. Sürdürülebilirlik size ne ifade etmektedir?
2. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sürdürülebilir turizmin uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Acenteniz, yazılı sürdürülebilirlik politikalarına sahip mi? Eko etiket, sürdürülebilir turizm belgesi gibi sertifikalarınız var mı?
4. Sürdürülebilir turizm / Ekoturizm projelerinde yer alıyor musunuz? (yeşil yol projesi vb.) alıyorsanız hangi projeler?
5. Ekoturizm sizin için ne ifade ediyor?
6. Doğu Karadeniz'in ekoturizm için uygun bir destinasyon olabileceğini düşünüyor musunuz? Neden evet ya da neden hayır?
7. Acenteniz ekoturizme katkıda bulunmak için herhangi bir şey yapıyor mu? (yerel ekoturlar düzenlemek, çevre koruma faaliyetleri, ekonomik kalkınmaya destek, sosyo-kültürel yapıyı koruma vb.) Cevabınız evet ise neler yapıyor?
8. Doğu Karadeniz'i Ekoturizm odağı olarak tanıtmak için herhangi bir şey yapıyor musunuz? Yapıyorsanız neler?
9. Acentenizde ekoturlar düzenleniyor mu? Cevabınız evet ise, en çok hangi ekoturlar ve en çok hangi destinasyon talep görüyor?
10. Acentenizde doğal çevreyi korumaya yönelik faaliyetler yapılıyor mu? Cevabınız evet ise, neler yapılıyor?
11. Kitle turizm faaliyetlerine yönelik turlarınız mevcut mudur? Turlar ortalama kaç kişilik?
12. Tur düzenlerken bölgenin taşıma kapasitesini dikkate alıyor musunuz? Taşıma kapasitesinin planlanması, ziyaretçi sayılarının kontrol edilmesi gibi önlemler alıyor musunuz?
13. Acentenizde yerel istihdama yer veriyor musunuz? Evet, ise ne ölçüde? Kaç kadın?
14. Acente çalışanları sürdürülebilirlik ve ekoturizm konusunda eğitim alıyor mu?
15. Turlarda turistleri sürdürülebilirlik ve ekoturizm hakkında bilgilendirir misiniz?
16. Ekoturlarınız hangi mevsimde? Turizmi 12 aya yaymak adına yapmakta olduğunuz faaliyetleriniz var mı?
17. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin sürdürülebilir gelişimi için hangi ekoturizm faaliyetleri ön plana çıkarılmalıdır?
18. Bu sorular dışında paylaşmak istediğiniz görüşleriniz ve diğer paydaşlara önerileriniz var mı?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Burcu KIVILCIM
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum, 24.11.1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Artvin Çoruh Üniversitesi Arhavi Meslek Yüksekokulu
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	26.06.2020